

HEADLINES
RADIO SHOW
 TACKLING FASCINATING MODERN
 CONTROVERSIES FROM
 A HALACHIC PERSPECTIVE
with
DOVID LICHTENSTEIN

Kiddush Hashem

Show# 249 | Dec 7th 2019

תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף יד עמוד ב

תנו רבנן: ארבעה נכנסו בפרדס, ואלו הן: בן עזאי, ובן זומא, אחר, ורבי עקיבא. אמר להם רבי עקיבא: כשאתם מגיעין אצל אבני שיש טהור אל תאמרו מים מים! משום שנאמר דובר שקרים לא יכון לנגד עיני. בן עזאי הציץ ומת, עליו הכתוב אומר יקר בעיני ה' המותה לחסידיו. בן זומא הציץ ונפגע, ועליו הכתוב אומר דבש מצאת אכל ד"ך פן תשבענו והקאתו. אחר קיצץ בנטיעות. רבי עקיבא יצא בשלום. שאלו את בן זומא: מהו לסרוסי כלבא? אמר להם: ובארצכם לא תעשו - כל שבארצכם לא תעשו.

יעקב

פרישת תשא

בית

ואמר יפה אמר אותו חסיד. וזהו ג"כ כוונת הגמרא (חגיגה יד:) שאלו את בן זומא בתולה שעיברה מהו לכהן גדול מי חיישינן לדשמואל או לא. ואמר לדשמואל לא חיישינן. ואח"כ שאלו אותו מהו **לסרוסי כלבא** ואמר להם כל שבארצכם לא תעשו ואמר אמו"ר זללה"ה שהשייכות של השני השאלות הוא. כי בן זומא הליך ונפגע (חגיגה טו.) ושיערו חכ"ל שהסיג השגה צלתי שלימה וטעה בהשגתו. וע"כ חקרו אותו לידע צמה היה טעותיו אם נתן לאיזה דבר הוי' יתירה יותר מכפי הווייתו או שמו גרע מאיזה דבר כל הווייתו. ולזה שאלו אותו בתולה שעיברה מהו לכה"ג. שהכה"ג הוא המוצח מהנצרחים אם רשאים ליתן לו הוי' יתירה לחוש כל כך. ואמר להם לא חיישינן כולי האי. ושאלו אותו מהו **לסרוסי כלבא**. כי הכלב הוא הפחות מכל הנצרחים. לית עניא מכלבא (שבת קנה.) ושאלו אותו מהו **לסרוסי כלבא** והיינו לגרע ממנו כל הווייתו. אמר להם כל שבארצכם לא תעשו. והיינו שאסור לגרע אף מהפחות שבפחותים את כל הווייתו והוא ג"כ כנ"ל שהעשיר לא ירצה והדל לא ימעיט. וזהו ג"כ

Riddle of the week

תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף יב עמוד א

מציאת בנו ובתו הקטנים, מציאת עבדו ושפחתו הכנענים, מציאת אשתו - הרי אלו שלו.

תלמוד בבלי מסכת גיטין דף עז עמוד א

מה שקנתה אשה קנה בעלה.

Selected audio from our listeners

Answers to the Questions

Answers to the questions 1 *click here*

Answers to the questions 2 *click here*

Comments on the Show

Comments on the show 1 *click here*

Comments on the show 2 *click here*

Comments on the show 3 *click here*

Comments on the show 4 *click here*

Comments on the show 5 *click here*

Comments on the show 6 *click here*

Comments on the show 7 *click here*

Comments on the show 8 *click here*

Comments on Previous Shows

Show 245 – Women's Hatzolah Ezras Noshim

Comments on the show 1 *click here*

Selected emails from our listeners

Comments on the Show

Interesting discussion led by Harav Dovid. The last Rav interviewed urged that Monsey reach out to its neighbors to give them a better understanding of what motivates the Jewish community, hopefully to mitigate discontent. At the same time, he refused to contribute five dollars to animal shelters, perhaps having missed an opportunity to do a Kiddush Hashem, by showing that Frum Jews also understand what's important to our neighbors. The value systems are different but we must be careful not to belittle what others consider important when it doesn't conflict with Torah.

Yaakov Ulano

Dear Reb Dovid

Thanks for your show, interesting as usual

I was extremely disturbed with something I heard this week from Rabbi Brander. I don't understand how one can say that women in the IDF is a Kiddush Hashem something which is against the Torah and is Yehoreg Veal Yaavor according to many prominent Poskim. As far as I know this is also the opinion of Maran R' Ovadia Yosef and the position of the Chief Rabbinate of Israel. Is this not an unparalleled Chillul Hashem???

Please correct me if I'm wrong, or else please would you clarify this position next week to the public.

Thank You

Zvi Black

Regarding the show on Kiddush Hashem, this recent story is a great example:

<https://www.theyeshivaworld.com/news/israel-news/1809618/kiddush-hashem-bat-yam-taxi-driver-returns-nis-60000-in-cash-to-non-jewish-woman.html>

A cab driver found 60K NIS and the person who lost the money wasn't Jewish. The cab driver said he was otherwise going to give it to his sister who is making a Chasunah for a couple with Down syndrome but realized the correct thing to do is to return the money.

So the question is, if we assume there's no mitzvah of Hashavas Aveida to a non-Jew, is this truly a Kiddush Hashem or not?

Interesting question, Avi Goldenberg

Great shiur as always. Learning the Minchas Chinuch on the Issur of הגיד הנשה, I came across this relevant and interesting paragraph.

Shlomie Baumwolspiner

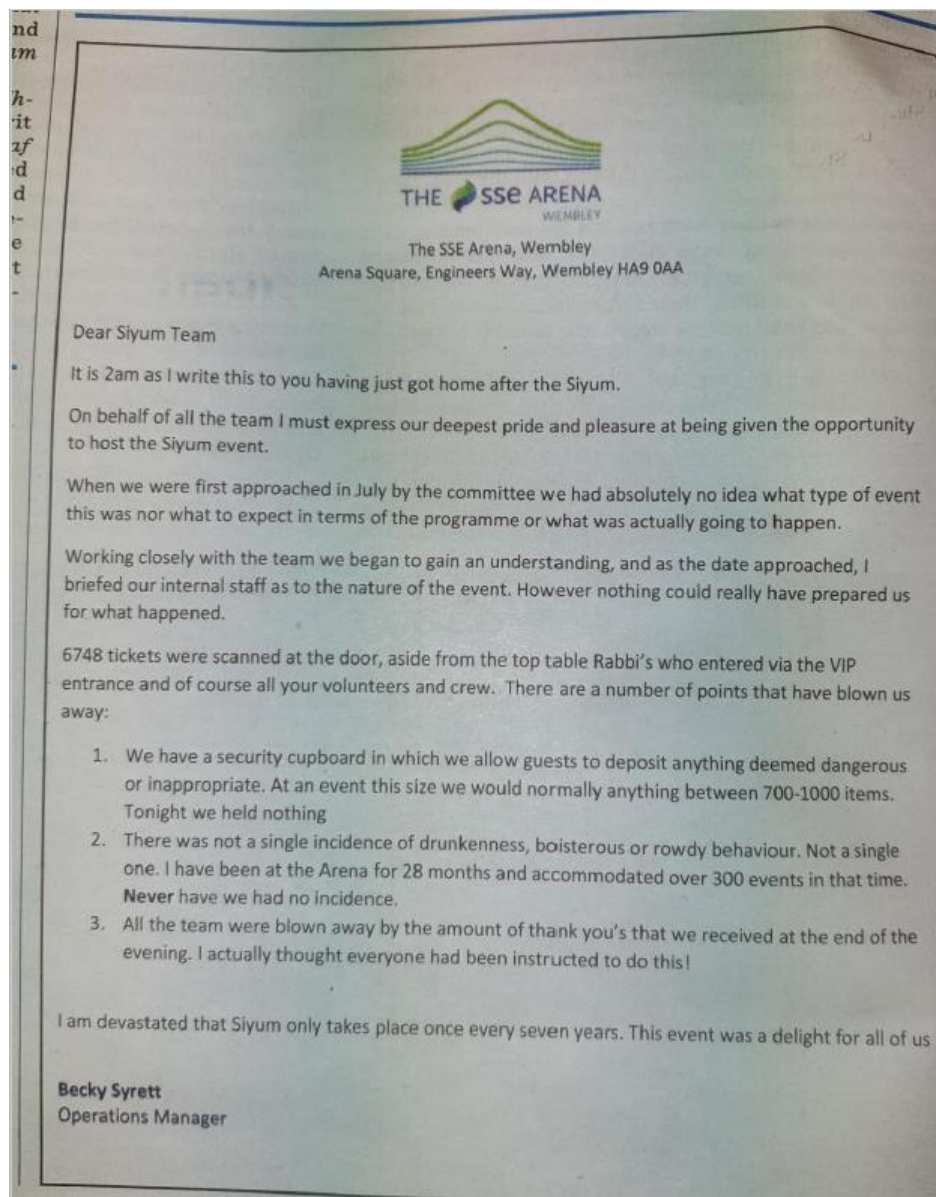
[יב] וְהִנֵּה אִם עֲבַר עֲבִירָה זֶה בְּשׂוֹגֵג מִתְּכַפֵּר לוֹ בְּתַשׁוּבָה כִּכְלָל הַלְּאִוִּין שֶׁאֵין
זֶה חֲטָאוֹת וְאִשְׁמוֹת, וְזוֹדָאֵי בְּתַשׁוּבָה לְחֹד מִתְּכַפֵּר, דְּשׂוֹגֵג אֵינוֹ
כִּכְלָל אֲרֻצָּה חֲלוּקֵי כִפְרָה, וַיִּתְבַּחֵר אִי"ה לְקַמֵּן [מִצְוָה שֶׁס"ד]. אֵךְ אִם
עֲבַר בְּמִזִּיד דֵּינוֹ ג"כ כְּמוֹ עֲבוּר עַל לֹא, דְּתַשׁוּבָה תּוֹלָה וַיִּוְה"כ מִכִּפְרָה, עֵינֵי ר"מ
פ"א מִתַּשׁוּבָה ה"ד. אֵךְ אִפְשָׁר לֹאמַר כִּיּוֹן דְּאֵין בְּגִידֵין בְּנוֹתָן טַעַם וְהוּא אֹכֵל
בְּמִזִּיד, הוּא לִיה חִילּוֹל ה', כְּנִרְאָה בְּר"מ פ"ד מֵהִלְכוֹת יְסוּדֵי הַתּוֹרָה ה"י דְּכָל
הַעֲבוּר עֲבִירָה בְּשִׁאֵט נִפְשׁ לְהַכְעִים הָרִי זֶה מִחִלּוֹל אֵת הַשֵּׁם וְכו'. אַע"פ שֶׁמִּצְוָה
בְּדַבְּרֵיו חִיבֵת לְהַכְעִים, מ"מ לֹא דוֹקָא, רַק בְּעֲבִירָה דִּישׁ לוֹ הַנְּאִה עוֹשֶׂה מִחֲמַת
תְּלֹת נִפְשׁוֹ, וְלֹא הוּא חִילּוֹל הַשֵּׁם, אֲבָל בְּאֵין לוֹ הַנְּאִה סְתָמָא הוּא כְּמוֹ לְהַכְעִים,
עֵינֵי הוֹרִיֹת י"א ע"א וְעִבּוּדָה זֶרָה כ"ו ע"ב וְבַחֲסוּס' שֵׁם ד"ה וְחַד, א"כ הוּא
חִילּוֹל הַשֵּׁם דְּאֵין לוֹ הַנְּאִה בְּאִכִּילַת גִּיד, וְהוּא לְהַכְעִים כְּמוֹ אֲכָל פְּרַעוֹשׁ, עֵי"ש
בְּסוּגִיא. אֵךְ פַּעַם רִאשׁוֹנָה יִכּוֹל לֹאמַר דְּטַעַם אִיסוּר צַעֵי לְמִיטְעַם, אֲבָל פַּעַם שְׁנִיָּה
לֹא שֵׁיךְ זֶה וְהוּא לִיה לְהַכְעִים וְהוּא חִילּוֹל הַשֵּׁם, וְבְּחִילּוֹל הַשֵּׁם אֵין תַּשׁוּבָה וַיּוֹם
הַכִּיפּוּרִים מִכִּפְרֵין, רַק תַּשׁוּבָה וַיִּוְה"כ תּוֹלֵין וְיִתֵּה מִמֶּרְקַת עֵי"ש. וַיֵּשׁ לְפַלְפֵּל
זֶה וְאִי"ה כִּכְלָל מִצְוָה אֲרַמּוֹ קָלָת.

Dear Rabbi Lichtenstein,

I am an avid listener of your Podcast and thought of you in reference to the recent episode you had on what constitutes Kiddush Hashem. Please see a letter that was sent out to the London Siyum Hashas committee following the big event we held in London on Tuesday this week. I thought it would give you much pleasure in reading about the Kiddush Hashem that was made in London.

Regards

Avraham Mevorah

Dear Rabbi Lichtenstein,

I am a devoted listener and I really enjoy your program.

It seems to me that too many of our people are behind bars for white collar crimes. From what I can see this doesn't impact on their social standing or their ability to marry off their kids (perhaps that is a good thing), but I am troubled at the message that this sends to our kids. Honesty is supposed to be core Jewish value yet I rarely hear Mussar speakers address this subject

Do you agree?

I might be extra sensitive because of unfortunate personal experience, I thought this could be a subject for one or even several of your programs.

Good Morning! My name is Yael Feit and I live in Beitar. I have a rather unusual question for you Rabbi Lichtenstein. I am trying to find information about a certain topic and I want to understand it from the prism of Daas Torah.

I am currently a student at the Hebrew university and I am doing a paper on Zionist philosophy (at least I am trying to). I would like to understand what exactly the Gedolim think should have happened here in Israel. IF it wasn't a secular Zionist State, than what should it have been? British or Turks? What did Daas Torah want back in the 1940's? Was it that they didn't want us to come here at all? And now that we are here, what is the goal? Is the ideal a Halachic state? Gafni and a number of other Charedi politicians seem not to have a Halachic state as a goal. And if it should be a more Jewish state that what should be done with an entire population of secular people? Right now the impression that the politicians give is that there actually would be religious coercion, however, I can't believe that that would actually be the ways of the Torah, Deracheha Darchei Noam, jail for breaking Shabbos? How will THAT inspire anyone to Teshuva and Kirvah to Hashem?

Comments on Previous Shows

Show 61- Whiskey in Sherry Casks

Hi. Thanks very much for your shows, I really enjoy them. I just listened to the show about sherry casks. You spoke about the lab tests which showed 3 in 10,000 parts, which is a lot less than 1/60. That seems to me to be a basic mistake. The הלכה of שישים is not the amount of בליעות which are in the food. It is the amount of food the בליעות came from. For example, if a piece of meat falls into a milky food, and it is 1 out of 50, even after you take the meat out, that food is still אסור. Now clearly, after the meat is taken out there isn't anything near 1 sixtieth left inside - the piece of meat was taken out. If you send it to a lab to test the meat content, it will be 1 in hundreds or maybe even thousands (probably depending how long it cooked). The point is the שיעור of שישים is not the amount of בליעות in the food, but the amount of food which they came from.

One other thing I wanted to ask. I hear you repeatedly referring to Hashem as "כביכול". I was wondering where that comes from. I have never seen anyone using that term for Hashem. It is used either when describing Him, or when talking about His actions, to say 'as if it were possible to say that about Him'. I don't see how its possible to use it to refer to Him.

Once again thank you very much for your programs,

Michael Taylor.

<https://www.theyeshivaworld.com/news/israel-news/1537089/child-slapped-by-rebbe-in-talmud-torah-summons-police-rabbonim-intervene-and-complaint-canceled.html>

תלמוד בבלי מסכת יבמות דף עט עמוד א

תריסר ירחי שתא ולא דרכיה למספדיה, נתינים ניקרינהו ונפייסינהו. ויקרא המלך לגבעונים ויאמר אליהם... מה אעשה לכם ובמה אכפר וברכו את נחלת ה', ויאמרו לו הגבעונים אין לנו כסף וזהב עם שאול ועם ביתו ואין לנו איש וגו' יותן לנו שבעה אנשים מבניו והוקענום לה' וגו', מיפייס ולא פייסינהו. אמר, שלשה סימנים יש באומה זו: הרחמנים, והביישנים, וגומלי חסדים; רחמנים, דכתיב: ונתן לך רחמים ורחמך והרבך; ביישנים, דכתיב: בעבור תהיה יראתו על פניכם; גומלי חסדים, דכתיב: למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו וגו', כל שיש בו שלשה סימנים הללו ראוי להדבק באומה זו. ויקח המלך את שני בני רצפה בת איה אשר ילדה לשאול את ארמוני ואת מפיבושת ואת חמשת בני מיכל בת שאול אשר ילדה לעדריאל בן ברזילי המחולתי. מאי שנא הני? אמר רב הונא: העבירום לפני ארון, כל שארון קולטו - למיתה, כל שאין ארון קולטו - לחיים. מתיב רב חנא בר קטינא: ויחמול המלך על מפיבושת בן יהונתן בן שאול! שלא העבירו. וכי משוא פנים יש בדבר? אלא שהעבירו וקלטו, ובקש עליו רחמים ופלטו. ואכתי משוא פנים יש בדבר! אלא שבקש רחמים שלא יקלטנו הארון. והא כתיב: לא יומתו אבות על בנים וגו'! אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: **מוטב שתעקר אות אחת מן התורה ואל יתחלל שם שמים בפרהסיא.** ותקח רצפה בת איה את השק ותטהו לה אל הצור מתחלת קציר עד נתך מים עליהם מן השמים ולא נתנה עוף השמים לנוח עליהם יומם וחית השדה לילה, והא כתיב: לא תלין נבלתו על העץ! אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק: **מוטב שתעקר אות אחת מן התורה ויתקדש שם שמים בפרהסיא,** שהיו עוברים ושבים אומרים: מה טיבן של אלו? הללו בני מלכים הם, ומה עשו? פשטו ידיהם בגרים גרורים, אמרו: אין לך אומה שראויה להדבק בה כזו, ומה בני מלכים כך, בני הדיוטות על אחת כמה וכמה! ומה גרים גרורים כך, ישראל על אחת כמה וכמה! מיד נתוספו על ישראל מאה וחמשים אלף, שנאמר: ויהי לשלמה שבעים אלף נושא סבל ושמונים אלף חוצב בהר. ודלמא ישראל הוו! לא סלקא דעתך, דכתיב: ומבני ישראל לא נתן שלמה עבד. ודלמא דוגזר בעלמא! אלא מהכא: ויספר שלמה כל האנשים הגרים אשר בארץ ישראל [וגו'] וימצאו מאה וחמשים אלף [וגו'] ויעש מהם שבעים אלף (נושא) סבל ושמונים אלף חוצב בהר. ונתינים דוד גזר עליהם? משה גזר עליהם, דכתיב: מחוטב עציך עד שואב מימך! משה גזר לההוא דרא, דוד גזר לכולי דרא.

ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה ט

והמצוה התשיעית היא שצונו לקדש השם והוא אמרו (אמור כב) ונקדשתי בתוך בני ישראל. וענין זאת המצוה אשר אנחנו מצווים **לפרסם האמונה הזאת האמתית בעולם** ושלא נפחד בהיזק שום מזיק. ואף על פי שבא עלינו מכריח גובר יבקש ממנו לכפור בו יתעלה לא נשמע ממנו אבל נמסור עצמנו למיתה ולא נתעהו לחשוב שכפרנו ואף על פי שלבנו מאמין בו יתעלה. וזאת היא מצות קדוש השם המצווים בה בני ישראל בכללם רוצה לומר מסירת נפשנו למות ביד האונס על אהבתנו ית' ואמונת יחודו. כמו שעשו חנניה מישראל ועזריה (דניאל ג)

בזמן נבוכדנצר הרשע כשגזר להשתחות לצלם והשתחוה כל העמים וישראל בכלל ולא היה שם מקדש שם שמים והיתה בזה חרפה גדולה על ישראל שנעדרה המצוה הזאת מכלם ולא היה שם מקיים אותה אבל פחדו הכל ולא נצטווה מצוה זו אלא למעמד הגדול שהוא שפחד ממנו העולם כלו והיה בו ראוי שיפורסם הייחוד ויגלה ברבים בעת ההיא. ויעד השם על ידי ישעיה (כט) שלא תשלם חרפת ישראל בעדות ההיא ושייראו בהם ילדים בעת ההיא הקשה לא יפחידם המות וימסרו נפשם ויפרסמו ויחזקו האמונה ויקדשו את השם ברבים כמו שצונו יתעלה על ידי משה רבנו. והוא אמרו לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו כי בראותו ילדיו מעשה ידי בקרבו יקדישו שמי וגומר. ולשון ספרא (אמור ספ"ט) על מנת כך הוצאתי אתכם מארץ מצרים על מנת שתקדשו שמי ברבים. ובגמר סנהדרין (עד ב) אמרו בן נח מצווה על קדושת השם או אינו מצווה תא שמע שבע מצוות נצטוו בני נח ואם אתה אומר כן תמניא הווי. הנה כבר התבאר לך שהיא מכלל מספר המצוות שהם חובה לישראל ולקחו ראייה על מצוה זו מאמרו ונקדשתי בתוך בני ישראל. והנה התבארו משפטי מצוה זו בפרק שביעי מסנהדרין (עד א):

דרך מצותיך

שלא לעשות דבר שיתחלל בו שם שמים, שנאמר "ולא תחללו את שם קדשי" (רצ"ה). וענין חלול השם "הוא הפך קדוש השם שנצטוינו בו, שקדם כיאורו, והעון הזה יחלק לג' חלקים כו'". עד כאן לשון הרמב"ם לא תעשה סימן ס"ג, יעויין דבריו בחינוך שם.

הנה ידוע דאוריין-סוף ברוך הוא היה ממלא כל החלל שעתה בו העולמות, ואחר כך כשעלה ברצונו לברוא העולם, צמצם את עצמו ונעשה חלל ומקום פנוי, ואחר כך המשיך "קו וחוט" מאורו שלמעלה מהחלל לתוך החלל. ומן הקו הזה שרש כל האורות, ומן החלל והרשימו שרש הכלים כו'. ופירוש צמצום זה אינו הסתלקות גמור ח"ו, אלא שלא יאיר בגילוי רק בבחינת "מקיף", והוא ענין "סובב כל עלמין" הנקרא "קדש", כמו שנתבאר לעיל במצות קידוש השם. והקו המאיר בגילוי הוא שרש ענין "ממלא כל עלמין", וכבר נתבאר זה היטב במקום אחר.

והנה, ההמשכה זו של הקו הוא בחינת שם הוי', דהיינו "צמצום" ו"התפשטות" ו"המשכה" כו', שזהו סוד היו"ד והה"י והוי"ו, כמו שנתבאר גם כן במקום אחר, וה' אחרונה היא בחינת מקבל ההמשכה כו'. וכל הרמ"ח מצוות עשה נקראים "מצוות הוי'", שהם תלויים בשם הוי' להמשיך בו אוריין-סוף מבחינת עצמותו יתברך שלמעלה מעלה מן הקו וחוט, והוא סוד האור שלפני הקו. וכללות הענין, שאוריין-סוף ברוך הוא שהוא למעלה מעלה מן החכמה וההשגה, יאיר ויתגלה בחכמה כו' וכנ"ל.

ולזאת על-כל-פנים צריך ליזהר שלא לחלל שם שמים, דהיינו שלא לגרום דבר שמונע התגלות אלקות, שבעשותו זה ח"ו - הרי מלבד שלא המשיך גילוי אוריין-סוף הסובב כל עלמין להיות מאיר בממלא כל עלמין על-ידי מצות קידוש השם, ובביטולו אותה הרי גם ההארה דממלא כל עלמין, שזהו סוד הקו כנ"ל, גרם גם כן להסתלק מן הכלים, כי על-ידי העוונות ההם גרם מיאוס הכלים מלהיות בחינת השראת דממלא כל עלמין בהם. וכדכתיב "עוונותיכם היו מבדילים" ומפרידים בשם הוי' י"ה מו"ה. ועשו על-ידי זה "חלל" ריקני, מבלתי הגלות נגלות גם בחינת ממלא כל עלמין שהוא הקו שנמשך לתוך החלל, וממילא שאי אפשר להיות גלוי אוריין-סוף הסובב כל עלמין, כי הרי הסובב מאיר בממלא.

וזוהו שמקדים הלאו ד"לא תחללו שם קדשי", שלא לעשות דבר המפריד בשם הוי' דממלא כל עלמין, שהוא כלי לגלוי הסובב כל עלמין, אזי יכול להיות אחר כך "ונקדשתי בתוך בני ישראל" על-ידי הטוב דמעשה המצוות, שממשיכים גילוי הסובב למטה, כמו שאנו אומרים בברכה שלפני המצוה "אשר קדשנו במצותיו כו'", וכל-שכן על-ידי קידוש השם, וכמו שנתבאר לעיל.

Too see Reb Shamshon Raphael Hirsch (חורב) [click here](#)

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף יט עמוד ב

אמר רב יהודה אמר רב: המוצא כלאים בבגדו פושטן אפילו בשוק, מאי טעמא - אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' - כל מקום שיש חלול השם אין חולקין כבוד לרב.

ספר מסילת ישרים פרק כ – במשקל החסידות

הנה חייב האדם לשמור כל המצות בכל דקדוקיהם לפני מי שיהיה ולא יירא ולא יבוש, וכן הוא אומר (תהלים קי"ט): "ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש", וכן שנינו הוי עז כנמר וגו', אמנם גם בזה צריך חילוק והבחנה כי כל זה נאמר על גופי המצות שחייבים אנחנו בהם חובה גמורה שבהם ישים פניו כחלמיש, אך יש איזה תוספות חסידות שאם יעשה אותם האדם לפני המון העם ישחקו עליו ויתלוצצו, ונמצאו חוטאים ונענשים על ידו, והוא היה יכול להניח מלעשות הדברים ההם, כי אינם חובה מוחלטת, הנה דבר כזה ודאי שיותר הגון הוא לחסיד שיניחהו משיעשהו, והוא מה שאמר (מיכה ו'): "והצנע לכת עם אלהיך". וכמה חסידים גדולים הניחו ממנהגי חסידותם בהיותם בין המון העם, משום דמחזי כיוהרא. כללו של דבר: כל מה שהוא עיקרי במצוה יעשהו לפני כל מלעיג, ומה שאינו עיקרי והוא גורם שחוק והיתול לא יעשהו.

נמצאת למד שהבא להתחסד חסידות אמיתי צריך שישקול כל מעשיו לפי התולדות הנמשכות מהם, ולפי התנאים המתלויים להם לפי העת לפי החברה לפי הנושא ולפי המקום, ואם הפרישה תוליד יותר קידוש שם שמים ונחת רוח לפניו מן המעשה - יפרוש ולא יעשה. או אם מעשה אחד במראיתו הוא טוב, ובתולדותיו או בתנאיו הוא רע, ומעשה אחד רע במראיתו וטוב בתולדותיו - הכל הולך אחר החיתום והתולדה שהיא פרי המעשים באמת, ואין הדברים מסורים אלא ללב מבין ושכל נכון, כי אי אפשר לבאר הפרטים שאין להם קץ, וה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה.

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת סנהדרין פרק י

הכת הראשונה והם רוב אשר נפגשתי עמהם ואשר ראיתי חבוריהם ואשר שמעתי עליהם, מבינים אותם כפשטם ואינם מסבירים אותם כלל, ונעשו אצלם כל הנמנעות מחוייבי המציאות, ולא עשו כן אלא מחמת סכלותם בחכמות וריחוקם מן המדעים, ואין בהם מן השלמות עד כדי שיתעוררו על כך מעצמם, ולא מצאו מעורר שיעוררם, ולכן חושבים הם שאין כונת חכמים בכל מאמריהם המחוכמים אלא מה שהבינו הם מהם, ושהם כפשטם, ואף על פי שיש בפשטי מקצת דבריהם מן הזרות עד כדי שאם תספרנו כפשטו להמון העם כל שכן ליחידיהם היו נדהמים בכך ואומרים היאך אפשר שיהא בעולם אדם שמדמה דברים אלו וחושב שהם דברים נכונים, וכל שכן שימצאו חן בעיניו. והכת הזו המסכנה רחמנות על סכלותם לפי שהם רוממו את החכמים לפי מחשבתם ואינם אלא משפילים אותם בתכלית השפלות ואינם מרגישים בכך, וחי' ה' כי הכת הזו מאבדים הדר התורה ומחשיכים זהרה, ועושים תורת השם בהפך המכוון בה, לפי שה' אמר על חכמת תורתו אשר ישמעון את כל החוקים האלה וכו', והכת הזו דורשין מפשטי דברי חכמים דברים אשר אם ישמעום העמים

יאמרו רק עם סכל ונבל הגוי הקטן הזה. והרבה שעושים כן הדרשנין המבינים לעם מה שאינם מבינים הם עצמם, ומי יתן ושתקו כיון שאינם מבינים מי יתן החרש תחרישון ותהי לכם לחכמה, או היה להם לומר אין אנו יודעים מה רצו חכמים בדברים אלו ולא היאך פירושו, אלא חושבים שהבינו, ומעמידים את עצמם להבין לעם מה שהבינו הם עצמם לא מה שאמרו חכמים, ודורשין בפני ההמון בדרשות ברכות ופרק חלק וזולתם כפשוטם מלה במלה.

ספר מצוות גדול עשין סימן עד

כבר דרשתי לגלות ירושלים אשר בספרד ולשאר גלויות אדום כי עתה שהאריך הגלות יותר מדאי יש לישראל להבדיל מהבלי העולם ולאחוז בחותמו של הקדוש ברוך הוא שהוא אמת ושלא לשקר לא לישראל ולא לגוים ולא להטעותם בשום עניין ולקדש עצמם אף במותר להם שנאמר (צפניה ג, יג) שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא ימצא בפיהם לשון תרמית וכשיבא הקדוש ברוך הוא להושיעם יאמרו הגוים בדין עשה כי הם אנשי אמת ותורת אמת בפיהם אבל אם יתנהגו עם הגוים ברמאות יאמרו ראו מה עשה הקדוש ברוך הוא שבחר לחלקו גנבים ורמאים ועוד כתוב (הושע ב, כה) וזרעתיה לי בארץ כלום זורע אדם כור אחד אלא למצוא כמה כורים כך זורע הקדוש ברוך הוא [את] ישראל בארצות כדי שיתוספו עליהם גרים (פסחים פז, ב) וכל זמן שהם מתנהגים בהן ברמאות מי ידבק בהם. והרי הקפיד הקדוש ברוך הוא על גזל הרשעים שנאמר (בראשית ו, יא) ותמלא הארץ חמס. עוד אני מביא ראייה מירושלמי דפרק אלו מציאות (ב"מ דף ח, א) שאומר שם רבנין סבייא זבנין חד כרי דחטין ואשכחן ביה צררא דזוזי והחזירום להם ואמרו הגוים בריך הוא א - להון דיהודאי, וכיוצא בזה מספר שם מעשים הרבה מאבדת הגוים שהחזירום מפני קידוש השם:

תלמוד ירושלמי מסכת בבא מציעא פרק ב הלכה ה

שמעון בן שטח הוה עסיק בהדא כיתנא אמרין ליה תלמידוי ר' ארפי מינך ואנן זבנין לך חדא חמר ולית את לעי סוגין. ואזלון זבנן ליה חדא חמר מחד סירקאי ותלי ביה חדא מרגלי. אתון לגביה אמרין ליה מן כדון לית את צריך לעי תובן. אמר לון למה אמרין ליה זבנין לך חד חמר מחד סירקאי ותלי ביה חדא מרגלי. אמר לון וידע בה מרה אמרין ליה לא א"ל לון איזל חזר. לא כן אמר רב הונא ביבי בר גוזלון בשם רב התיבון קומי רבי אפילו כמאן דמר גזילו של עכו"ם אסור כל עמא מודיי שאבידתו מותרת. מה אתון סברין שמעון בן שטח ברברין הוה. בעי הוה שמעון בן שטח משמע בריך אלהון דיהודאי מאגר כל הדין עלמא. ויידא אמרה דא רבי חנינה משתעי הדין עובדא רבנין סבייא זבנין חד כרי דחטין מאילין דאיסרטוס ואשכחון ביה חדא צררא דדינרי וחזרוניה להון אמרין בריך אלהון יהודאי. אבא אושעיה איש טורייא אמרה אהין להן. לי אהן מהו חשוב עלי אית לי טבין מיניה אית לי סוגין מיניה. א"ל אורייתא גזרת דנחזור אמר בריך אלהון דיהודאי. ר' שמואל בר סוסרטיי סלק לרומי אובדת מלכתא דילנית דידה ואשכחיה. אפקת כרוז במדינתא מאן דמחזר לה בגו שלשים יומין יסב אכן ואכן. בתר שלשים יומין איתרים רישיה. לא חזריה גו שלשים יומין. בתר שלשים יומין חזריה אמרה ליה לא היית במדינתא אמר לה אין. אמרה ליה ולא שמעת קלא דכרוזא אמר לה אין. אמרה ליה ומה מר. אמר לה מאן דמחזר לה גו שלשים יומין יסב אכן ואכן בתר שלשי יומין יתרים רישיה. אמרה ליה ולמה לא חזרתוניה גו

שלשים יומין אמר לה דלא תימרון בגין דחלתיך עבדית אלא בגין דחלתיך דרחמנא. אמרה לי' בריך אלהון דיהודאי.

רמב"ם הלכות דעות פרק ה

כשם שהחכם ניכר בחכמתו ובדעותיו והוא מובדל בהם משאר העם, כך צריך שיהיה ניכר במעשיו במאכלו ובמשקו ובבעילותו ובעשיית צרכיו ובדבורו ובהילוכו ובמלבושו ובכלכלו דבריו ובמשאו ובמתנו, ויהיו כל המעשים האלו נאים ומתוקנים ביותר, כיצד תלמיד חכם לא יהיה גרגרן אלא אוכל מאכל הראוי להברות גופו, ולא יאכל ממנו אכילה גסה, ולא יהא רודף למלאות בטנו כאלו שמתמלאין ממאכל ומשתה עד שתיפח כריסם, ועליהם מפורש בקבלה וזריתי פרש על פניכם, אמרו חכמים אלו בני אדם שאוכלין ושותין ועושין כל ימיהם כחגים, והם האומרים אכול ושתה כי מחר נמות, וזהו מאכל הרשעים, ושלחנות אלו הם שגינה הכתוב ואמר כי כל שלחנות מלאו קיא צואה בלי מקום, אבל החכם אינו אוכל אלא תבשיל אחד או שנים ואוכל ממנו כדי חייו ודיו, הוא שאמר שלמה צדיק אוכל לשובע נפשו.

כשהחכם אוכל מעט זה הראוי לו לא יאכלנו אלא בביתו על שולחנו, ולא יאכל בחנות ולא בשוק אלא מפני צורך גדול, כדי שלא יתגנה בפני הבריות, ולא יאכל אצל עמי הארץ ולא על אותן השלחנות המלאים קיא צואה, ולא ירבה סעודותיו בכל מקום ואפילו עם החכמים, ולא יאכל בסעודות שיש בהן קיבוץ הרבה, ואין ראוי לו לאכול אלא בסעודה של מצוה בלבד כגון סעודת אירוסין ונישואין, והוא שיהיה תלמיד חכם שנשא בת תלמיד חכם, והצדיקים והחסידים הראשונים לא אכלו מסעודה שאינה שלהן.

כשהחכם שותה יין אינו שותה אלא כדי לשרות אכילה שבמעיו, וכל המשתכר הרי זה חוטא ומגונה ומפסיד חכמתו, ואם נשתכר בפני עמי הארץ הרי זה חילל את השם, ואסור לשתות יין בצהרים ואפילו מעט אלא אם היה בכלל האכילה, שהשתיה שהיא בכלל האכילה אינה משכרת, ואין נזהרין אלא מ"ין שלאחר המזון.

תלמוד בבלי מסכת סוטה דף י עמוד ב

ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני - היינו דאמר רב חנין בר ביזנא א"ר שמעון חסידא: יוסף שקדש ש"ש בסתר - זכה והוסיפו לו אות אחת משמו של הקדוש ברוך הוא, דכתיב: עדות ביהוסף שמו.

רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ה הלכה י

כל העובר מדעתו בלא אונס על אחת מכל מצות האמורות בתורה בשאט בנפש להכעיס הרי זה מחלל את השם, ולפיכך נאמר בשבועת שקר וחללת את שם אלהיך אני ה', ואם עבר בעשרה מישראל הרי זה חילל את השם ברבים, וכן כל הפורש מעבירה או עשה מצוה לא מפני דבר בעולם לא פחד ולא יראה ולא לבקש כבוד אלא מפני הבורא ברוך הוא כמניעת יוסף הצדיק עצמו מאשת רבו הרי זה מקדש את השם.

פרק צו

איסור חילול השם ומצות קידוש השם

וּשְׁמַרְתֶּם מִצְוֹתַי וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם אֲנִי ה'. וְלֹא תַחֲלִלוּ אֶת שֵׁם קָדְשִׁי
וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' מִקְדָּשְׁכֶם. הַמוֹצִיא אֶתְכֶם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים אֲנִי ה'. (ויקרא כב, לא-לג)

[תרי] על מפתן היכל מצוות ישראל התכנסנו, בני ישראל ובנות ישראל, אל פני ה' ושמענו מפיו את שם קודשו. נשאנו עינינו אל על ואמרנו: אתה הוא א-לוהינו שהוציאנו ממצרים. באותה שעה ובאותו מאמר הקדשנו רוח ולב, הנאה, דיבור ומעשה לעשות את רצונו יתברך. הלכנו לאורכו ולרוחבו של היכל חיי תורת ישראל ושמענו את המצוות שהשם הקדוש שקיבלנו על עצמנו קורא לנו לקיימן. השם הקדוש שנקרא עליך, בני ובתי, קורא לך לכל דבר יפה וטוב, לאמת, ¹⁸ לצדק ¹⁹ ולאהבה. ²⁰ השם הזה אמור להקדיש גם כל אחד מאחיך ומאחיותיך בישראל למען אותם חיים מבורכים. הוא מזמין גם את כל אחיך ואחיותיך מקרב כלל האנושות להתלכד סביבו ולהקדיש עצמם לעבודתו. ויעלוך לבך: לא למען עצמך בלבד נטלת עליך את שמו של הקב"ה. האופן שבו אתה דוגל בו, יאיר ויקדש גם את חיי אחיך ואחיותיך בישראל ובו יתקדש שמו יתברך במהלכי ההיסטוריה. על כן מלווה אותנו דבר ה' בבואנו אל היכל המצוות ובצאתנו אותו, ומוזהיר אותנו מפני חילול שמו הקדוש וקורא אותנו אל קידוש שמו הקדוש שנקרא עלינו. לפיכך, כשם שבכניסה אל היכל המצוות קידמה אותנו הקריאה:

'אנכי ה' א-להיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים'

כן ילווה אותנו ביציאה המאמר:

'ושמרתם מצותי ועשיתם אותם אני ה'. ולא תחללו את שם קדשי

18. תורות ועדות.

19. משפטים וחוקים.

20. מצוות.

ונקדשתי בתוך בני ישראל אני ה' מקדשכם. המוציא אתכם מארץ מצרים להיות לכם לא-להים אני ה'.

מאמר זה מלווה אותנו ומזהיר אותנו מפני חילול השם הקדוש ומזכיר לנו כי עלינו לקדש את השם הקדוש הנקרא עלינו.

[תריא] לא תחלל את שם ה' הנקרא עליך! אל תמית²¹ את קדושת ההודאה בה' בנפש אחיך ואחיותיך בישראל. חובה עליך לחיות חיים הראויים לשם ה' הנקרא עליך, לבל תסתיר בלבך שקר ואהבת עצמך, לבל יהא ברשותך רכוש שבא לידך שלא ביושר, לבל תהנה מהנאות אסורות, לבל יחסר החסד ממעשיך, לבל תתמקח על עדייך הנעלה מהר חורב בשכר התמכרות לגחמה, לנטייה, לתועלת כלשהי. ואם אורח חיך מראה שבעיניך קדושת שמו יתברך ורצון שמים אינם הערכים הנשגבים ביותר, ושיש לך דבר שנראה לך חשוב מזה: רכוש, הנאה, כבוד בני אדם וכיוצא בהם, ואתה מפקיר למענם כבוד שמים, דע, שלא רק בנפשך חיללת-המת את שמו יתברך, אלא גם בנפש אחיך חיללת-המת את קדושת שמו יתברך. אתה מראה שאפשר להיות ישראל גם בלי צדק, בלי קדושה, בלי חסד – ומזמין אחרים לעשות כמוך. לא תחלל את שמו יתברך! (השווה רמב"ם, הל' יסודי התורה פרק ה הלכה י.)

[תריב] קריאה זו פונה בראש ובראשונה אל מנהיגי העדה, אל אנשי הרוח שבה ואל תלמידי החכמים: 'לא תחללו את שם קדשי', השם אשר נקרא עליכם, ואשר אמור להתקדש על ידיכם. בפניכם ובדמותכם עליכם ללמד להכיר את שמו יתברך ולנטוע אותו בנפשות אחיכם ואחיותיכם. אל תחללוהו! ולא רק ממש על ידי עשיית עוול, חילול הקודש ואטימות הלב, אלא גם על ידי מראית עין של מעשים כאלה. לגביכם לא רק החטא בעצמו הוא חטא, אלא גם מראית עין של חטא ומה שקרוב לחטא, כי זה מביא אחרים לידי חטא. היאך ישאו את פניהם אל אור התורה, אם נראה או נדמה להם שנושאי אור התורה בעצמם אינם מוארים באור התורה? היאך יבחרו אחרים בתורה שתהיה נר לרגלם, אם נראה או נדמה להם שיודעי התורה בעצמם אינם מנהלים את חייהם על פי תורה! רק אם 'שפתי כהן ישמרו

21. [חלל = המית (חלל), השווה פירוש רש"ר הירש, בראשית מד, ז.]

דעת – תורה יבקשו מפיהו, כי מלאך ה' צבאות הוא' (מלאכי ב, ז) השווה רמב"ם, שם שם, הל' יא).

[תריג] כמעמד הכהן בעם כן יהא מעמד ישראל באנושות. – בבחירת אברהם אבינו הונחה אבן הפינה לאומה זו. אז פירש ה', אשר בחר בו והניח את אבן הפינה, את משמעות הבחירה: 'ונברכו בך כל משפחות האדמה' (בראשית יב, ג), וכך באר את הברכה היוצאת מבחירה זו:

'ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום, ונברכו בו כל גויי הארץ; כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו, ושמרו דרך ה', לעשות צדקה ומשפט' (בראשית יח, יח-יט).

שומה אפוא על בני בניו של אברהם ללכת באורחות החסד והצדק בדרך ה', ובדוגמה השקטה הזאת ישמשו גל-עד לברכה למשפחות האדמה להכרת ה' ^{אוצר החכמה} ולייעוד בני האדם. עליהם להיות 'ממלכת כהנים וגוי קדוש' (שמות יט, ו), כוהני האנושות השומרים על דעת ה' ומעלת האדם. ולפיכך עליהם להיות גוי קדוש, נעלה מעל כל עוול, מכל חילון ^{אוצר החכמה} ומכל אטימות הלב, כראוי לנושאי שליחות זו. אחים ואחיות, הלוואי שנמלא כראוי את המשימה הנעלה הזאת! הלוואי שנישא בהשקט ובביטחון בה' בעול הגורל שהוא מטיל עלינו על מנת לחנכנו ולגלות את עצמותו לאנושות. מי יתן ונהיה מצניעי לכת בימים של חסד, ואיתנים ומאמינים ושואפים למוטב בעת צרה. לוואי ונשלים את חיינו, חיי ישראל, בהשקט ובענוות הסתפקות, ונאיר את עינינו ונפשנו בלימוד התורה ונתחזק בה, ונזכה לנחול ולהנחיל תורה זו על סמליה ואותותיה ולקיים אותה בחיים של עשיית צדק וחסד עם כל יצור שעליו חותמו של הבורא יתברך, כפי שמלמדנו דבר ה'. אחים ואחיות, מי יתן ותצמח ברכת ה' מתוך גורלנו וחיינו ותתרומם כל האנושות באגודה אחת עמנו אל האחד והיחיד, וכך נשלים את תעודתנו ככוהני האנושות. אחים ואחיות, מה רב יהיה האושר, מה רבה תהיה הברכה, לאחר אלפי שנות חשכת לילה וצרה, יגון ומצוקה!

אולם הואיל וייעוד כל כך נעלה נועד לישראל, והואיל וחובה על כל בן בישראל ועל כל בת בישראל להירתם למימוש ייעוד זה במעגל הצנוע של חייהם, על כן עלינו להקפיד הקפדה יתירה על אורחות חיינו, ובייחוד ביחס

לאינו יהודי, למען ימצאו בחיינו באמת השתקפות של תורת האמת, הצדק והחסד! על כן באה שוב אל כולנו הקריאה: 'לא תחללו את שם קדשי! אל תמיתו על ידי אורח חייכם את ההכרה בה' יתברך ובדבר קדשו בנפשות הגויים שאתם חיים בקרבם!

אם יראו בך שאינך מקבל בשמחה ובהכנעה כל מה שה' ברוך הוא גוזר על עמו ישראל; אם אש־דת התורה אינה מחממת את נפשך; אם קיום המצוות שלך הוא כמצות אנשים מלומדה ולא כמלאכת מחשבת; אם עסקיך אינם בניקיון כפיים¹²³⁴⁵⁶⁷; אם אתה נוהג כלפי הלא־יהודי בערמומיות וברמאות; אם תזניח את קודשי ישראל למען הרבות רכוש ורווחה, כבוד ומעמד, ואפילו רק להסיר מעליך לחץ בלתי־צודק; – אם כך תנהג, הרי שח"ו תחלל שם שמים, הווי אומר, תפיל חלל את תרומתך להבאת שם שמים לידי הכרה בעולם.

לפיכך אומרים חז"ל שחמור גזל הגוי מגזל יהודי, שכן גזל יהודי הוא עבירה על לאו יחיד, ואילו גזל גוי הוא עבירה על לאו של גזל ונוסף על כך יש בו לאו חמור של חילול השם, שאין לו כפרה אלא במיתה. 'כי המשקרים לגוים וגונבים להם הם בכלל מחללי השם' והכתוב אומר: 'שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא ימצא בפיהם לשון תרמית' [צפניה ג, יג]. יתירה מזו, לא רק עוולה ממשית לא יעשו אלא יימנעו אף ממראית עין של עוולה כלפי אחים לא־יהודים. שכן יהודי הגורם מראית עין של עבירה כלפי גוי מביא לידי חילול השם כמו עצם העבירה (סמ"ג, לאוין, סי' ב, קנב; חושן משפט במקומות שונים).

ה' יתברך חשף אותנו לעיני העולם, וזה מאות בשנים הם רגילים לטפול עווננו של יחיד מישראל על ראש כלל בית ישראל, ולהסיק מצורת חיי היהודים שזו הצורה שתורתם דורשת מהם. ראה, אפוא, שכבוד עמך תלוי באורח חייך הפרטיים. ראה והבן שצעד בלתי־ראוי יביא בוז ולעג לא על ראשך בלבד אלא על ראש כלל בית ישראל, ויגרום חילול השם ותורתו. אכן, חשופים אנחנו לעיני העולם. על כל אחד ואחד להיות ער לכך שכבוד כל בית יעקב תלוי בו, קיום תעודת ישראל וקידוש שם שמים. על כל אחד ואחד לנהל את חייו וחיי ביתו באופן שיקוימו בהם דברי הנביא:

‘ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר!’

(ישעיה ס, כא.)

[תריד] חילול השם, המתת ההכרה בה' ובתורתו, היא עבירה כה חמורה שחז"ל אמרו שאין חמורה ממנה. על כל העוונות התשובה, יום הכיפורים וייסורים מכפרים, 'אבל מי שיש חילול השם בידו, אין כח לא בתשובה לתלות ולא ביום הכפורים לכפר ולא ביסורין למרק אלא כולן תולין ומיתה ממרקת שנאמר: ונגלה באזני ה' צבאות אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון' ([ישעיה כב, יד] בבלי יומא פו ע"א). 'כל המחלל שם שמים בסתר נפרעין ממנו בגלוי. אחד שוגג ואחד מזיד בחילול השם' (אבות פ"ד מ"ה). 'אין מקיפין בחילול השם' (בבלי קידושין מ ע"א). אכן, אם שם ה' נקרא עליך, ואורח חייך מחלל את שם קדשו, באופן שהבריות מדמים שאורח חיים שכזה מתיישב עם רצון ה' ואפילו מקובל עליו, מן ההכרח הוא שאובדנך יוכיח בעליל שחייך הם לעג וקלס כלפי מעלה, וישיב לאיתנה את ההכרה בקדוש ברוך הוא שרמסת ברגל גאוה. אינך יכול להצטדק בכך שחיללת את השם בשוגג. הייתכן לנהוג בקלות ראש בדבר שעומד ברומו של עולם? הרי עצם הדבר שיכולת לחלל שם שמים בשוגג, סימן הוא שקודש הקודשים אינו חשוב ונכבד דיו, אינו החשוב והנכבד ביותר, אינו הערך העליון. עצם השגגה וקלות הראש יש בהן משום חילול השם וחילול הקודש, כשלעצמן הן פשע וחטאה.

[תרטו] אם כך הדבר, שישראל הוא נושא הדגל של קודש הקדשים ושם ה' מתחלל אם אי-שם בישראל אין מקדישים את הקודש בקדושתו שכל השאר טפל לה, – או אז לא תוכל מטרתיך להיות טוהר חייך כפרט, בחינת 'ואני את נפשי הצלתי'. עליך לעשות כל שבידך, לא לשקוט ולא לנוח, עד אשר יכובד שם שמים כיאות גם בכלל ישראל, ויבוער כל שמץ של דופי מבת ציון הטהורה, וירוממו בכל קהילות ישראל את הקדוש ברוך הוא ואת תורתו מכל יקר. לפיכך אין די ש'לא תחלל את שם קדשי', אלא שפיל לסיפיה דקרא: 'ונקדשתי בתוך בני ישראל!' עליך לקדש שמו על ידי דוגמה אישית בתוך קהל אחיך. עליך להעיד במעשיך כי אכן לכל בן ישראל אמיתית ולכל בת ישראל אמיתית אין דבר חשוב ויקר יותר בעולם מאשר הקב"ה וקיום רצונו. ואם נגזר עליך לאמת עדותך בהקרבת חייך – בשמחה וברצון תמסור את נפשך למען תשמור אמונים לה' ולתורתו ותלהיב גם את רוח

אחיך שיעשו כמוך. וגדולה תהיה פעולתך במותך מאשר בחיידך, כי צוית לעדת ישראל מופת לנאמנות לה', ועד לדור אחרון יתעלו בו לקדושת החיים. ואם תזכה למסור את נפשך על קידוש השם – אל תצפה לנס שיבוא להצילך. הפקד רוחך בידי ה' יתברך, אשר לבדו יודע לשקול את ערך מיתתך למען שמו כנגד ערך החיים שעוד נותרו לך לחיות (ראה לעיל פרק ט סעיפים סג–סד).

ושמרתם מצותי ועשיתם אותם אני ה'. ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל אני ה' מקדשכם. המוציא אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים, אני ה'!

(ראה ספרא על אתר.)^{אוצר החכמה}

Rabbi Brander

רמב"ם הלכות מלכים סוף פרק י

אפילו העכו"ם צוו חכמים לבקר חוליהם, ולקבור מתיהם עם מתי ישראל, ולפרנס ענייהם בכלל עניי ישראל, מפני דרכי שלום, הרי נאמר טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו, ונאמר דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום.

To see Reb Aharon Soloveichik on the above Rambam *click here*

תלמוד בבלי מסכת יומא דף פו עמוד א

אביי אמר: כדתינא, ואהבת את ה' אלהיך - שיהא שם שמים מתאהב על ידך, שיהא קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים, ויהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו - אשרי אביו שלמדו תורה, אשרי רבו שלמדו תורה. אוי להם לבריות שלא למדו תורה, פלוני שלמדו תורה - ראו כמה נאים דרכיו, כמה מתוקנים מעשיו, עליו הכתוב אומר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר.

עוארי כהנים גליון 264 עמוד 25

ומנהגו של הגאון הרב שלמה זלמן אוירבך שהיה נעמד מול הר הרצל ואמר:
אלו קברי צדיקים שמתו על קידוש השם, מה לי לנסוע למרחקים.

מכתב מאלוהו חלק א עמוד 22

הנה המצוה העיקרית היא קידוש השם, כי היא כוללת הכל. כל המצוות וכל עניני עבודת ה' תוכנם הוא קידוש השם. במה שאנו מתגברים על יצרנו כדי לעשות רצונו יתברך, אנו מקדשים את שמו, ומקרא מפורש הוא "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו וגו'" (ישעיה מג, ז). אין הכונה כי השי"ת צריך לכבוד הזה, אלא כי הוא לטובתנו שנזכה לזכות הגדולה הזאת לכבד את שמו ית' לקדשו ולרוממו על כל המעשים. אמנם אם חבורת אנשים

Too see Reb Chaim Friedlander [click here](#)

ספר שערי תשובה לרבינו יונה שער ג אות קנח

ועתה עמוד והתבונן גודל חיובנו לקדש את השם, כי עיקר מה שקדשנו השם יתברך בתורתו ובמצותיו והבדילנו להיות לו לעם - כדי לקדשו וליראה ממנו, ראוי שיהיו מקדישיו קדושים, בשגם הכלים שעובדים בהם לפני השם יתברך צריכים להיות קודש, כמו שנאמר (ויקרא כב, לב): "ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל אני ה' מקדשכם". שים לבך להבין, כי הענין שאמרנו מפורש במקרא הזה. ונאמר (תהלים קיא, ט): "צוה לעולם בריתו קדוש ונורא שמו", פירוש: בעבור כי קדוש ונורא שמו צוה לעולם בריתו וקדשנו במצותיו כדי ליראה ממנו, על כן כתוב אחריו (שם פסוק י): "ראשית חכמה יראת ה' וגו'". ועל ידי קדושת המצות נחשב בהקדישנו את השם יתברך עם הקדושים העליונים שמקדישים ומעריצים אותו, כמו שנאמר (שם פט, ח): "אל נערץ בסוד קדושים רבה וגו'".

תלמוד בבלי מסכת סוטה דף י עמוד ב

ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני - היינו דאמר רב חנין בר ביזנא א"ר שמעון חסידא: יוסף שקדש ש"ש בסתר - זכה והוסיפו לו אות אחת משמו של הקדוש ברוך הוא, דכתיב: עדות ביהוסף שמו.

פרשת אחרי מות פרק יח פסוק כא

וּמִזְרַעְךָ לֹא־תִתֵּן לְהַעֲבִיר לְמַלְךָ וְלֹא תַחַלֵּל אֶת־שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי ה':

פרשת קדושים פרק יט פסוק יב

וְלֹא־תִשָּׁבְעוּ בְשֵׁמִי לְשָׁקֵר וְחָלַלְתָּ אֶת־שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי ה':

פרשת אמור פרק כא פסוק כג

אָךְ אֶל־הַפְּרֹכֶת לֹא יָבֹא וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִגַּשׁ כִּי־מוֹם בּוֹ וְלֹא יַחַלֵּל אֶת־מִקְדָּשִׁי כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם:

פרשת אמור פרק כב פסוק לב

וְלֹא תַחַלְלוּ אֶת־שְׁמִי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' מְקַדְּשְׁכֶם:

יחזקאל פרק לו פסוק כ

וַיָּבֹאוּ אֶל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁם וַיַּחַלְלוּ אֶת־שְׁמִי מְקַדְּשִׁי בְּאֶמְרֵי לֵהֶם עִם־יְהוָה אֱלֹהֵי וּמֵאֲרָצוֹ יֵצְאוּ:

רש"י שם

ויבוא - לפי שאמר בית ישראל בראש הפרשה קרא כל הפרשה בלשון יחיד ומדרש אגדה הקדוש ברוך הוא בא עמהם בגולה והטה אוזן מה היו אומרים השבאין הרי אלו עם ה' ולא היה לו יכולת להצילן במדרש איכה רבתי: ויחללו את שם קדשי - השפילו את כבודי ומהו החילול באמור אויביהם עליהם עם ה' אלה ומארצו יצאו ולא היה יכולת בידו להציל את עמו ואת ארצו:

משך חכמה פרשת יתרו פרק יט פסוק ה

והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ. פירוש, לא מיבעי בשעה שהעמים הם שקועים באמונות המוטעות ואינם מכירים היוצר היחיד, אלא אף בשעה ועת שיהיה שמו אחד ויהיו הכל מכירים ויודעים אמיתות השם יתברך, אז יהיו הם הסגולה, וזה אף "כי לי הארץ" - והארץ יהיה "לי" - לשמי, כולם יהיו מכירים שם ה', גם כן תהיו סגולה: והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ. או יתכן דאמר "ממזרח שמש עד מבואו גדול (שמי בגויים... כי גדול שמי בגויים" - מלאכי א, יא), יעויין בסוף מנחות, קרו ליה אלהה דאלהה. הנה מכירים השם יתברך אבל משתתפים אחרים ואינם מכירים אמיתותו יתברך, וכמו נבוכדנצר שקרא לבל שהוא אלהיו, ובכל זה העיד כי הוא בשמים אלודי ישראל עליון על כל (דניאל ב, יז). וזה שיקרה שבני ישראל מושפלים ונרדפים, אכן אם היו נושעים לעולם באמת, אז השכילו כל העמים שה' אחד ושמו אחד ויזנחו עצביהם ופסיליהם ויעשו שכם אחד לבא אל האמת. לכן אמרו "וכל החיים יודוך סלה ויהללו את שמך באמת" - אימתי יגיעו לזה? בזמן ש"האל ישועתנו ועזרתנו סלה" - שלא יראה בשום השפלה לעובדי א - ל אמת. וזה ביאור הכתוב (תהלים קיז, א): "הללו את השם כל האומים" - בשביל שבאתם לידיעת האמת ולעבוד ה' שהוא לבדו המשגיח והמהוה כל, ולא מסר שום כוח לזר, רק ה' לבדו, ולו לבדו ראוי להתפלל, בשביל זה שאתם רואים "כי גבר עלינו חסדו ואמת ה' לעולם". וזה שאמר שתראו להיות מקושר להשם יתברך באופן שתהיו סגולתו, עד כי מזה יבואו כל העמים להכיר השם יתברך, ויהיה "לי כל הארץ" - שיגיע מזה לידיעת האמת בה' ודו"ק היטב.

רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ה הלכה י

כל העובר מדעתו בלא אונס על אחת מכל מצות האמורות בתורה בשאט בנפש להכעיס הרי זה מחלל את השם, ולפיכך נאמר בשבועת שקר וחללת את שם אלהיך אני ה', ואם עבר בעשרה מישראל הרי זה חילל את השם ברבים, וכן כל הפורש מעבירה או עשה מצוה לא מפני דבר בעולם לא פחד ולא יראה ולא לבקש כבוד אלא מפני הבורא ברוך הוא כמניעת יוסף הצדיק עצמו מאשת רבו הרי זה מקדש את השם.

פרשת ואתחנן פרק ד פסוק ו

וְשָׁמַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם כִּי הוּא חֻמַּתְכֶם וּבִינְתְּכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֶת כָּל־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עִם־חֻקֶּם וְנִבְּוֹן הַגּוֹי הַגָּדוֹל הַזֶּה:

ספורנו שם פסוק ז

כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו. והטעם שראוי להקפיד שתהיו נחשבים חכמים ונבונים לעיני העמים הוא שהאל יתברך קרוב אלינו בכל קראנו אליו. וזה יורה שבחר בנו מכל העמים. ואם יחשבו אתכם העמים לסכלים יהיה חלול ה' באמור לכל עם ה' אלה:

תלמוד בבלי מסכת שבת דף עה עמוד א

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן: מנין שמצוה על האדם לחשב תקופות ומזלות - שנאמר ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים איזו חכמה ובינה שהיא לעיני העמים - הוי אומר זה חישוב תקופות ומזלות.

הערות הגרי"ש אלישיב מסכת שבת דף עה עמוד א

כל היודע לחשב וכו'. והיינו דע"י החישוב בזה יכול לידע העתידות כגון אם תהיה שנה גשומה או שחונה וכדו', ואם יספרם נמצא מקדש ש"ש שישודעים אפי' ד"ז ע"י התורה וכתוב כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים, ונמצא דבמה שמונע מלחשב מונע קידוש ש"ש.

תלמוד ירושלמי מסכת בבא מציעא פרק ב הלכה ה

שמעון בן שטח הוה עסיק בהדא כיתנא אמרין ליה תלמידוי ר' ארפי מינך ואנן זבנין לך חדא חמר ולית את לעי סוגין. ואזלון זבנון ליה חדא חמר מחד סירקאי ותלי ביה חדא מרגלי. אתון לגביה אמרין ליה מן כדון לית את צריך לעי תובן. אמר לון למה אמרין ליה זבנין לך חד חמר מחד סירקיי ותלי ביה חדא מרגלי. אמר לון וידע בה מרה אמרין ליה לא א"ל לון איזל חזר. לא כן אמר רב הונא ביבי בר גוזלון בשם רב התיבון קומי רבי אפילו כמאן דמר גזילו של עכו"ם אסור כל עמא מודיי שאבידתו מותרת. מה אתון סברין שמעון בן שטח ברברין הוה. בעי הוה שמעון בן שטח משמע בריך אלהון דיהודאי מאגר כל הדין עלמא. ויידא אמרה דא רבי חנינה משתעי

הדין עובדא רבנין סבייא זבנין חד כרי דחטיין מאילין דאיסרטוס ואשכחון ביה חדא צררא דדינרי וחזרוניה להון אמרין בריך אלהון יהודאי.

רמב"ם הלכות גזלה ואבדה פרק יא הלכה ג

אבידת הגוי מותרת שנ' אבידת אחיך, והמחזירה הרי זה עובר עבירה מפני שהוא מחזיק ידי רשעי עולם, ואם החזירה לקדש את השם כדי שיפארו את ישראל וידעו שהם בעלי אמונה הרי זה משובח, ובמקום שיש חלול השם אבידתו אסורה וחייב להחזירה, ובכל מקום מכניסין כליהם מפני הגנבים ככלי ישראל מפני דרכי שלום.

שולחן ערוך חושן משפט הלכות אבידה ומציאה סימן רסו סעיף א

אבדת העובד כוכבים מותרת שנא' אבידת אחיך. והמחזירה הרי"ז עובר עבירה מפני שהוא מחזיק ידי עוברי עבירה. ואם החזירה לקדש את השם כדי שיפארו את ישראל וידעו שהם בעלי אמונה, הרי"ז משובח.

Too see Reb Shneur Kotler (שיח ערב) [click here](#)

תלמוד בבלי מסכת סוטה דף י עמוד ב

יהודה שקדש ש"ש בפרהסיא - זכה ונקרא כולו על שמו של הקדוש ברוך הוא. כיון שהודה ואמר צדקה ממני, יצתה בת קול ואמרה: אתה הצלת תמר ושני בניה מן האור, חייך שאני מציל בזכותך ג' מבניך מן האור; מאן נינהו? חנניה מישאל ועזריה.

תלמוד ירושלמי מסכת סנהדרין פרק ו הלכה ז

ר' בא בר זמינא בשם ר' הושעיה גדול הוא קידוש השם מחלול השם בחילול השם כתיב [שם כא כג] לא תלין נבלתו ובקידוש השם כתיב [שמאל ב כא י] ויהו תלויים עד נתך מים עליהם. מלמד שהיו תלויים מששה עשר בניסן עד שבעה עשר במרחשון והיו עוברין ושבין אומרים מה חטאו שנשתנה עליהן מידת הדין והיו אומרים להן על שפשטו ידיהן בגירים ארורים. והרי הדברים ק"ו ומה אילו שלא נתגיירו לשום שמים תבע הקדוש ברוך הוא דמן המתגיירין לשום שמים לא כל שכן. הרבה גרים נתגיירו באותו היום שנאמר [דברי הימים ב ב א] ויספר שלמה את האנשים הגרים ויעש מהם שבעים אלף נושא סבל וגו':

Rabbi Ehrlich

תלמוד בבלי מסכת יומא דף פו עמוד א

היכי דמי חילול השם אמר רב: כגון אנא. אי שקילנא בישראל מטבחא ולא יהיבנא דמי לאלתר. אמר אב"י: לא שנו אלא באתרא דלא תבעי, אבל באתרא דתבעי - לית לן בה. אמר רבינא: ומתא מחסיא אתרא דתבעי הוא. אב"י כדשקיל בישראל מתרי שותפי יהיב זוזא להאי זוזא להאי, והדר מקרב להו גבי הדדי, ועביד חושבנא. רבי יוחנן אמר: כגון אנא דמסגינא ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין. יצחק דבי רבי ינאי אמר: כל שחביריו מתביישין מחמת שמועתו היכי דמי+ אמר רב נחמן בר יצחק: כגון דקא אמרי אינשי שרא ליה מריה לפלניא. אב"י אמר: כדתניא, ואהבת את ה' אלהיך - שיהא שם שמים מתאהב על ידך, שיהא קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים, ויהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו - אשרי אביו שלמדו תורה, אשרי רבו שלמדו תורה. אוי להם לבריות שלא למדו תורה, פלוני שלמדו תורה - ראו כמה נאים דרכיו, כמה מתוקנים מעשיו, עליו הכתוב אומר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר. אבל מי שקורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ואין משאו ומתנו באמונה, ואין דבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו - אוי לו לפלוני שלמד תורה, אוי לו לאביו שלמדו תורה, אוי לו לרבו שלמדו תורה, פלוני שלמד תורה - ראו כמה מקולקלין מעשיו וכמה מכוערין דרכיו! ועליו הכתוב אומר באמר להם עם ה' אלה ומארוצו יצאו.

רש"י פרשת שמיני פרק יא פסוק יט

החסידה - זו דיה לבנה ציגוני"ה [חסידה]. ולמה נקרא שמה חסידה, שעושה חסידות עם חברותיה במזונות:

שזה נכון שלגבי עבודה זרה הוא לא רשע מצד זה, מפני שזה מעשה אבותיהם בידיהם. אבל מה עם חורבן בית המקדש? ומה עם זה שרודפים ועושים צרות ליהודים והם רוצחים וגוזלים יהודים? על זה הוא לא אנוס. ולכן לא יכול להיות שום חנינה אליו.

אנו רואים מגמרא זו שהאיסור של לא תחנם, שאסור לאחד לתת חנינה לעכו"ם, שזה מבוסס על השם רשע של עכו"ם. "יוחן רשע בל למד צדק", אז יש איסור לתת חנינה לעכו"ם רשע. מהו הפירוש של חנינה? מתנת חנם. חסד. זהו הפירוש של חנינה. חסד. אם זה לא מתנת חנם אז זה לא חנינה. בגר תושב שאנו מחוייבין להחיותו, והרמב"ם אומר: וכן יראה לי שנוהגין עם גרי תושב בדרך ארץ ובגמילות חסדים כישראל, שהרי אנו מצווין להחיותו, שנאמר "לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה", וזה שאמרו חכמים אין כופלין להן שלום בעכו"ם ולא בגר תושב, אפילו עכו"ם צוו חכמים לבקר חוליהם ולקבור מתיהם עם מתי ישראל ולפרנס ענייהם בכלל עניי ישראל ... מפני דרכי שלום, הרי נאמר "טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו", ונאמר "דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום". הרמב"ם מזכיר שתי סיבות למה צריכים לפרנס עניי עכו"ם עם עניי ישראל. סיבה אחת היא מפני "דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום". וגם משום "טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו". והשאלה נשאלת הרי המשנה במסכת גיטין אומרת מפרנסים עניי עכו"ם עם עניי ישראל מפני דרכי שלום. זה לא מפני רחמנות. זה מפני דרכי שלום. ופה הרמב"ם אומר שהסיבה למה צריכים לפרנס עניי עכו"ם עם עניי ישראל, מפני שנאמר "טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו" ומפני "דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום". הקרבן עדה בפירושו על הירושלמי במסכת גיטין בסוגיא

אנו לא מצווין להחיותו, ממילא אסור לנו להיות ניזונים ומתפרנסים ממנו. השאלה נשאלת איזה סוג איסור הוא שאנו נאמר דבר כזה? האם זה כמו שמור לי ואשמור לך?! אם אנו מפרנסים אותו אז מותר לנו להתפרנס ממנו. אבל אם אנו לא מפרנסים אותו אז אסור לנו להתפרנס ממנו. מהו מהותו של איסור זה?

והנה התורה אומרת: "לא תאכלו כל נבילה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכר לנכרי כי עם קדוש אתה לה' אלקיך". והספרי אומר: "כי עם קדוש אתה לה' אלקיך" – לא תניח לאחרים שיהיו קדושים יותר ממך. זו דרשה "כי עם קדוש אתה לה' אלקיך", שאתה לא תתן לגויים לעכו"ם להיות יותר קדושים ממך מעצמך. מהו המובן של זה? האם יש דבר לא טוב כשגוי רוצה לחיות חיים הגונים וישרים, שהוא רוצה להיות אידיאליסט, שאנו מחוייבים לעצור אותו? מה היא הלכה זו של "כי עם קדוש אתה לה' אלקיך" – שלא תניח לאחרים שיהיו קדושים יותר ממך?

והנה יש לאו של "לא תחנם". זה לגבי עכו"ם – גוי שעובר על ז' מצוות בני נח. והלאו של "לא תחנם" הוא מבוסס על השם רשע של עכו"ם. והנה הגמרא במגילה אומרת: "יוחן רשע בל למד צדק בארץ נכוחות יעול", אמר יצחק לפני הקדוש ברוך הוא יוחן עשו. – "עשו" אין הפירוש עשו עצמו, אלא הפירוש הוא עכו"ם – אמר הקדוש ברוך הוא רשע הוא. אמר יצחק "בל למד צדק" – מהו הפירוש של "בל למד צדק"? המהרש"א מפרש שזה מעשה אבותיהם בידיהם. הוא רשע בזה שהוא עכו"ם, אבל זה מפני שגדלו ונתחנכו ככה להיות עכו"ם. עובדי כוכבים שבחוץ לארץ לאו עובדי עבודה זרה הם, שמעשה אבותיהם בידיהם. אין להם שם רשע מפני שהם אנוסים – אמר הקדוש ברוך הוא "בארץ נכוחות יעול" –

של מפרנסין עניי עכו"ם עם עניי ישראל מפני דרכי שלום, אומר שאף שעכו"ם אנו לא מצווין להחיותו, שרק גר תושב אנו מצווין להחיותו ולא עכו"ם, היינו שבעכו"ם אנו לא מצווין להחיותו מצד מצות צדקה, שגר תושב אנו מצווין להחיותו מצד מצות צדקה, ולגבי עכו"ם אין חיוב צדקה. אבל מצד רחמנות שנאמר "טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו", ויש דין מה הוא רחום אף אתה תהא רחום, ממילא אנו מצווין לפרנס עניי עכו"ם גם מצד רחמנות. אבל הרי המשנה בגיטין אומרת שהסיבה היחידה למה מפרנסים עניי עכו"ם היא מפני דרכי שלום.

התירוץ הוא, שיש שני סוגי עכו"ם. יש עכו"ם שיש לו את השם רשע של עכו"ם. כמו עכו"ם שבארץ ישראל שיש להם השם רשע של עכו"ם. עכו"ם שבארץ ישראל שהוא לא גדל כעכו"ם והוא נהיה עכו"ם. אבל בעכו"ם שבחוץ לארץ, הגמרא אומרת שלא עובדי עבודה זרה הם אלא מנהג אבותיהם בידיהם. אין לעכו"ם שבחוץ לארץ השם רשע של עכו"ם. בודאי אם עכו"ם שבחוץ לארץ הוא שופך דמים והוא מגלה עריות, אז יש לו שם רשע של עכו"ם מחמת העבירות האחרות של ז' מצוות בני נח, ולא מחמת העבירה של עבודה זרה. אבל אם יש עכו"ם שבחוץ לארץ שזה מעשה אבותיהם בידיהם, אז אין לו השם רשע של עכו"ם מצד האיסור של עבודה זרה. אז אם חוץ מזה שהוא עובד עבודה זרה הוא גוי הגון, שהוא אינו רוצח והוא אינו מגלה עריות והוא לא גזלן, אז הלאו של "לא תחנם" אינו שייך בנוגע אליו. בנוגע אליו לא יהיה איסור חנינה. אבל החיוב להחיותו לא יהיה שייך בנוגע אליו, מפני שהוא לא גר תושב. זה נכון שהוא אנוס, אבל הוא לא גר תושב. הוא לא גר תושב מפני שהוא לא מקיים ז' מצוות בני נח. אז אנו מחוייבים לפרנסו מצד "טוב ה' לכל ורחמיו על

כל מעשיו". ממילא זה בכלל המצוה של "והלכת בדרכיו" – מה הוא רחום אף אתה תהא רחום. מה שאין כן אם הוא עכו"ם שיש לו שם רשע, שהוא עכו"ם שבארץ ישראל שהוא לא גדל ולא התחנך בעבודה זרה והוא נהיה עובד עבודה זרה, או שהוא אדוק בשאר עבירות של ז' מצוות בני נח שהוא שופך דמים או גזלן – אז יש לאו של "לא תחנם". אז אנו לא יכולים לומר שישראל מחוייב לפרנס אותו מחמת רחמנות. מפני ש"לא תחנם" מבטא שאנו לא ניתן לו שום חן, שום חנינה. אז הוא מופקע מחנינה. אבל מפני דרכי שלום אנו מחוייבים לפרנס אותו אף שהוא עכו"ם רשע. זה מפני דרכי שלום. אבל עכו"ם שהוא לא רשע אז אין חיוב של צדקה מכיון שהוא לא גר תושב, אבל אנו מחוייבים לפרנס אותו מחמת דרכי שלום וגם מחמת רחמנות. אז עכו"ם רשע הוא בכלל הלאו של "לא תחנם". מהו הפירוש של "לא תחנם"? כשזה מתנת חנם. חסד. לגבי גר תושב יש חיוב לתת לו חסד. לגבי עכו"ם אם הוא עכו"ם רשע, אז אדרבה יש איסור ולא לתת לו חסד. זה הלאו של "לא תחנם". חנינה פירושו חסד. אם הוא עכו"ם אבל אין לו שם רשע אז אין את האיסור של "לא תחנם", אבל גם אין חיוב של חסד. הרמב"ם אומר: וכן יראה לי שנוהגין עם גר תושב בדרך ארץ וגמילות חסדים כישראל – שמתן יש חיוב של חנינה ועשיית חסד – רק לגבי גר תושב. אבל לגבי עכו"ם, אף שאין לו שם של רשע אין חיוב של חסד וחנינה, אבל גם אין איסור של חנינה אם הוא עכו"ם שאין לו שם של רשע. ומצד דרכי שלום אנו מחוייבים לפרנס אפילו עכו"ם רשע. למה? התוספות אומרים שאם זה מביא לשלום אז זה לא חנינה. מתי יש לזה אופי של חסד וחנינה, אם זה לא מביא לידי שלום, אבל אם יש צורך בזה עבור שיהיה שלום אז זה לא חנינה.

אז הרמב"ם סובר שהאיסור לקבל צדקה מהעכו"ם יש בזה שני איסורים. קודם כל, יש איסור של חילול השם. מתי שייך חילול השם – כשזה בפרהסיא. כשזה בצינעא לא שייך חילול השם. אבל יש דרשה זו של הספרי "כי עם קדוש אתה לה' אלקיך" – לא תניח לאחרים שיהיו קדושים יותר ממך. ואנו שאלנו מהו המובן של דרשה זו? והנה לגבי עכו"ם אסור לי לתת לו שום חנינה. ואם הוא נותן לי צדקה זה פעולה של חנינה מצדו. אז נמצא שאני לא נותן חנינה לעכו"ם אבל העכו"ם נותן לי חנינה. אז אני מאפשר ומניח לעכו"ם להיות יותר קדוש ממני ביחס שלי עם העכו"ם. שביחס שלי עם העכו"ם אני מאפשר לו להיות קדוש יותר ממני. מפני שאני לא נותן לו שום חנינה. אין לי שום חיוב של חנינה אליו. והוא נותן לי צדקה. הוא נותן לי צדקה לא מפני שיש לו איזשהו חיוב אלי, אלא הוא עושה את זה מתוך חסד. ממילא אני מאפשר לו להיות קדוש יותר ממני. אז אסור לי לקבל את זה. מפני שאם אני מקבל את הצדקה, זה יהיה נתינה של חנינה מהעכו"ם לישראל, כשהישראל אינו מחוייב לתת שום חנינה לעכו"ם. אז בזה שהישראל מקבל את הצדקה מהעכו"ם הוא מאפשר לעכו"ם להיות קדוש יותר ממנו. וזה אסור לעשות. אז מתי זה שייך? זה שייך רק אם נתינת הצדקה על ידי העכו"ם היא פעולה של חנינה שיש בזה אופי של חנינה. אבל אם עני ישראל ניגש לעכו"ם והוא מבקש ממנו קצת כסף כדי לקנות אוכל שהוא מאד רעב והוא עושה את זה בצינעא, אז אין בזה איסור של חילול השם והעכו"ם נותן לו כסף לאוכל, ואפילו אם הוא נותן לו יותר ממה שהוא ביקש האם זה יהיה פעולה של חנינה? האם יהיה בזה אופי של חנינה? לא. שמתו זה חנינה, כשלא מבקשים את הכסף. אבל אם הוא מבקש את הכסף אז זה ענין של דרכי שלום. מתי שיש צורך לתת מבחינת דרכי

שלום אז זה לא חנינה. מתי זה חנינה? זה חנינה רק אם זה לא מביא לידי דרכי שלום.

המשנה אומרת: מפרנסין עניי עכו"ם עם עניי ישראל מפני דרכי שלום. המשנה מדברת על עכו"ם רשע. אז יש לאו של "לא תחנם". שעכו"ם שהוא לא רשע אנו מחוייבים לפרנס אותו כמו שנראה מהרמב"ם מחמת "ורחמיו על כל מעשיו". מחמת החיוב של מה הוא רחום אף אתה תהא רחום. אבל כשהוא עכו"ם רשע, אז יש איסור של חנינה. אז מצד רחמנות אנו לא מחוייבים לפרנס אותו, אבל אנו בכל זאת מפרנסים אותו מפני דרכי שלום. ולשון המשנה הוא מפרנסין עניי עכו"ם עם עניי ישראל, מנחמים אבלי עכו"ם עם אבלי ישראל. למה המשנה משתמשת בלשון עם עניי ישראל? התירוץ הוא שיש עניי ישראל, והיהודים מפרנסים עניי ישראל, אז אם באותו זמן הם לא יפרנסו עניי עכו"ם זה יוביל לידי איבה. לכן זה לא חנינה. אבל אם אנו לא מפרנסים עניי ישראל, שאין עניי ישראל שאנו מפרנסים אותם, אז אנו לא מחוייבים לפרנס עניי עכו"ם. אלא אם כן העניי עכו"ם מבקשים מאתנו. שאז אפילו אם אין עניי ישראל, זה יהיה בכלל המושג של דרכי שלום. שאם אדם מבקש נדבה ולא נותנים לו זה בודאי לא תואם לדרכי שלום. אבל אם ישראל ניגש לעכו"ם ונותן צדקה בלי שהעכו"ם מבקש ממנו זה בכלל דרכי שלום, רק אם יש עניי ישראל שאנו מפרנסים אותם. שאם אנו מפרנסים עניי ישראל ואנו לא מפרנסים עניי עכו"ם זה אפלייה וזה מביא לידי איבה. לכן זה בכלל דרכי שלום לפרנס גם את העניי עכו"ם. אבל אם אין עניי ישראל שאנו מפרנסים אותם אז לגשת אליהם ולהציע לפרנס אותם זה לא בכלל דרכי שלום. אבל אם העניי עכו"ם מבקשים צדקה אז זה בכלל דרכי שלום לפרנס אותם גם אם אין עניי ישראל שאנו מפרנסים

אותם. בנוגע לאיסור של חילול השם זה שייך רק בפרהסיא ולא בצינעא. ממילא ישראל יכול לגשת לעכו"ם בצינעא ולבקש ממנו נדבה. הוא לא יעבור על האיסור של "כי עם קדוש אתה לה' אלקיך" – לא תניח לאחרים שיהיו קדושים יותר ממך. למה לא? שאסור לקבל צדקה מפני כשהעכו"ם נותן צדקה הוא נותן חנינה לישראל. ומתי זה חנינה? כשזה לא עבור דרכי שלום ואין בזה אופי של דרכי שלום. אבל אם זה בכלל דרכי שלום אז זה לא חנינה. אז כמו שלא היה איסור של "לא תחנם" כשישראל נותן נדבה לעכו"ם שביקש ממנו את הנדבה, ככה זה לא היה פעולה של חנינה מצד העכו"ם אם העכו"ם נותן נדבה לישראל כשהישראל ביקש את זה מעכו"ם. כמו אם ישראל יסרב לתת נדבה לעכו"ם כשהעכו"ם ביקש נדבה ממנו זה מביא לידי איבה, ככה גם כישראל מבקש נדבה מעכו"ם אם העכו"ם יסרב לתת לו את הנדבה זה מתנגש עם דרכי שלום. שזה דו-סטרי וזה עובד משני הכוונים. ממילא לתת את הנדבה למלא את בקשת הישראל לא מהווה פעולה של חנינה. שזה חיוני לעכו"ם מבחינה של דרכי שלום.

בנוגע לישראל דרכי שלום הוא לא דרבנן אלא זה דאורייתא. ככה משמע מהרמב"ם, שהרמב"ם אומר "דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום". מה הרמב"ם מתכוון לומר בזה? שממילא זה כלול במצוה של "והלכת בדרכיו". אז אנו מצווים ללכת בדרכי ה'. ה' הוא רחום, אז גם אנו צריכים להיות רחמנים. רבש"ע הוא רודף שלום, אז גם אנו צריכים להיות רודפי שלום. "כל נתיבותיה שלום" – כל נתיבות של התורה ודרכי ה' הם היינו הך. ומכיון שרבש"ע הוא רודף שלום אז גם אנו צריכים להיות רודפי שלום. "בקש שלום ורדפהו". זה פסוק בתהלים. אבל אין נביא רשאי לחדש דבר. אז פסוק זה של "בקש שלום ורדפהו"

הוא בכלל המצוה של "והלכת בדרכיו". בני נח הם לא מחוייבים במצוה של "והלכת בדרכיו", אבל מבחינת דרכי שלום הבן נח צריך לתת נדבה לישראל בלי חנינה. ממילא כשהישראל מבקש צדקה מאת העכו"ם, אז נתינת צדקה על ידי העכו"ם אינו מהווה פעולה של חנינה. מתי נתינת צדקה מהווה פעולה של חנינה? רק אם הוא נותן את הצדקה בלי שמישהו ביקש את זה ממנו. כשהוא עושה את זה באופן אידיאליסטי, אז זה פעולה של חנינה. הרמב"ם אומר **אסור לישראל ליטול צדקה מן העכו"ם בפרהסיא**, אבל בצינעא זה מותר. מהו המובן של אסור לישראל ליטול צדקה מן העכו"ם בפרהסיא? הפירוש הוא שכשהישראל מבקש צדקה מהעכו"ם, כמו שעניים עושים. הם מבקשים נדבות. ואז זה אסור רק בפרהסיא מפני חילול השם. אבל בצינעא זה לא אסור. מפני שהעכו"ם כשהוא נותן צדקה לישראל שביקש צדקה ממנו, הנתינה של צדקה זו היא לא פעולה של חנינה. ומכיון שזה לא פעולה של חנינה, אז הישראל כשהוא מקבל את הצדקה הוא מקבל פעולה של דרכי שלום. זה לא פעולה של חנינה. זה לא שהוא מקבל פעולה אידיאליסטית. הוא לא מקבל פעולה של חסד. זה לא חסד. אם העכו"ם לא היה ממלא בקשת היהודי, זה היה מתנגש עם העיקרון של דרכי שלום. ממילא כשהישראל מקבל את הצדקה שהוא ביקש מהעכו"ם אז הוא לא מקבל מהעכו"ם שום חנינה. אבל אם הישראל לא נדנד כלום לעכו"ם, שהוא לא ביקש כלום מהעכו"ם, אלא שהעכו"ם עצמו ניגש לישראל ונתן לו צדקה מנדבת לבו, אז זה פעולה של חנינה. ואם לכל הפחות העכו"ם הזה בעצמו היה רגיל לפרנס את כל העניי עכו"ם, אז כשהוא מציע לישראל לתת צדקה לפרנס גם עניי ישראל זה עדיין לא היה חסד וחנינה. למה? מפני שאז נתינת הצדקה לישראל היתה חיונית מבחינת דרכי שלום, כמו שבנוגע לישראל אנו אומרים מפרנסים עניי

מזכיר את הגמרא של "יוחן עשו בל למד צדק בארץ נכוחות יעול". יצחק אמר יוחן עשו בני. ורבש"ע אמר רשע הוא. ויצחק אמר בל למד צדק. ורבש"ע ענה לו בארץ נכוחות יעול. והיינו שהוא שונא ישראל. שיש לו השם רשע מפני שהוא יעשה צרות ליהודים. וממילא משמע שאם הוא אוהב ישראל, שהוא עושה טובות לישראל, שאז לא רק שאין איסור לעשות לו חסד אלא שאז יש אפילו חיוב לעשות לו חסד.

יש לשון הרמב"ם בהלכות מתנות עניים מאד מעניין. הרמב"ם בפרק י' הלכות מתנות עניים הלכה א' וב' אומר: חייבין אנו ליזהר במצות צדקה יותר מכל מצות עשה, שהצדקה סימן לצדיק זרע אברהם אבינו שנאמר "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו, לעשות צדקה" ואין כסא ישראל מתכוון ודת האמת עומדת אלא בצדקה שנאמר "בצדקה תכונני", ואין ישראל נגאלין אלא בצדקה שנאמר "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה". ובהלכה ב': לעולם אין אדם מעני מן הצדקה ואין דבר רע ולא היזק נגלל בשביל הצדקה שנאמר "והיה מעשה הצדקה שלום", כל המרחם מרחמין עליו שנאמר "ונתן לך רחמים ורחמך והרבך", וכל מי שהוא אכזרי ואינו מרחם יש לחוש ליחסו שאין האכזריות מצויה אלא בעכו"ם שנאמר "אכזרי המה ולא ירחמו", וכל ישראל והנלוה עליהם כאחים הם שנאמר "בניס אתם לה' אלקיכם", ואם לא ירחם האח על האח מי ירחם עליו ולמי עניי ישראל נושאין עיניהן, הלעכו"ם ששונאין אותו ורודפים אחריהן, הא אין עיניהן תלויות אלא לאחיהן. מה הרמב"ם רוצה לומר לנו פה? הרמב"ם לא היה מעונין להעביר דרשה. הרמב"ם כבר אמר חייבין אנו ליזהר במצות צדקה וכו'. הכל כלול בדברים אלו. אז למה הרמב"ם צריך להוסיף ואם לא ירחם האח על האח מי ירחם

עכו"ם עם עניי ישראל מפני דרכי שלום. אבל זה היה נהוג רק אצל ישראל שהם היו מפרנסים עניי ישראל, ולכן היו מפרנסים גם עניי עכו"ם ביחד עם עניי ישראל מפני דרכי שלום. אבל העכו"ם לא היו מפרנסים אפילו עניים שלהם, ומכיון שהעכו"ם לא פירנסו אפילו עניים שלהם ממילא אם עכו"ם נותן צדקה לישראל זה מהווה פעולה של חנינה. ואם כן זה אסור לישראל לקבל צדקה זו מפני "כי עם קדוש אתה לה' אלקיך" – לא תניח לאחרים שיהיו קדושים יותר ממך. וממילא זה שייך רק לגבי עכו"ם שאסור לנו לתת לו חנינה, ולכן אסור לנו לקבל חנינה וחסד ממנו. אבל בגר תושב אנו מצווין לתת לו חנינה. זה לא רק שמותר לנו לתת לו חנינה אלא אנו מחוייבין לתת לו חנינה. אז מכיון שאנו מחוייבין לתת לו חנינה, אז כשאנו מקבלים חנינה ממנו אנו לא גורמים לגר תושב להיות קדוש יותר ממני. הוא אמנם נותן לי חנינה אבל גם אני נותן לו חנינה. אבל בעכו"ם אנו לא נותנים לו חנינה ואנו בודאי לא מחוייבים לתת לו חנינה. אז אם אנו מקבלים חנינה ממנו אנו עוברים על האיסור של לא תניח לאחרים להיות קדוש יותר ממך.

הרד"ק על תהלים על הפסוק "וכספו לא נתן בנשך" – ר' שלמה איגר על שלחן ערוך הלכות ריבית בתחילת הלכות ריבית מצטט חלק מדברי הרד"ק – אומר שהתורה לא חייבה אותנו לעשות חסד עם העכו"ם, מפני שסתם עכו"ם הם שונאי ישראל. אבל אם יש עכו"ם שהוא אוהב לישראל, אז אנו מחוייבין להלוות לו הלואה בלא ריבית ולעשות עמו כל מיני חסד שבעולם. ור' שלמה איגר על הלכות ריבית מצטט חלק מדברי הרד"ק. ודבר זה מוזכר גם בספר החסידים של ר' יהודה החסיד. והיינו שעכו"ם שהוא אוהב לישראל והוא מיטיב ליהודים אז אנו מחוייבים לעשות לו חסד. מהו המקור לזה? ספר החסידים

פרשת אמור

"ונקדשתי בתוך בני ישראל"

חילול ה' לעומת קידוש ה'

"ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל אני ה' מקדשכם, המוציא אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים אני ה'" (ויקרא כב, לב-לג), וברש"י "המוציא אתכם מארץ מצרים על מנת כן", כלומר תכלית יציאת מצרים הוא קידוש ה'.

הפסוק מדבר על שני קצוות קיצוניים ביותר: חילול ה' לעומת קידוש ה', חילול ה' היא העבירה החמורה ביותר, כמבואר בגמ' (יומא פו.) ד' חילוקי כפרה, והמחלל שם ה' אין בכח תשובה לתלות ולא ביוה"כ לכפר ולא ביסוריין למרק אלא כולן תולין ומיתה ממרקת, ומאידך המצוה הנעלה ביותר היא - קידוש ה', שעל מצוה זו הורו חז"ל למסור את הנפש, מלבד על עבירות החמורות כג"ע שפיכות דם וע"ז, וכן כשרוצים להעביר על דת ישראל כמו "ערקתא דמסאנא" (סנהדרין עד:), שדרך ישראל לקשור שרוך הנעל בצורה מסוימת וגזרו לשנותה, גם על זה צריך למסור את הנפש שהיא הערך היקר והנעלה ביותר, ואף זה בכלל מצוה של קידוש ה' צריך למסור את נפשו. וכמו"כ מבואר ברש"י ערך גודל המצוה של קידוש ה' שעצם הרצון למסור נפשו להריגה זה זכות גדול בשבילו שיעשו לו נס "וכשהוא מוסר את עצמו ימסור על מנת למות, שכל המוסר עצמו על מנת הנס אין עושין לו נס, שכן מצינו בחנניה מישראל ועזריה שלא מסרו עצמן על מנת הנס" - וניצלו.

אך יש להבין, כאמור הפסוק מזכיר שתי קצוות קיצוניות מחד גודל המצוה העליונה ביותר - קידוש ה', לעומת העבירה החמורה ביותר - חילול ה', ברם האם אין מצב ביניים בין קידוש ה' לחילול ה', הרבה בני תורה אינם מחללים את ה', ומאידך לא זכו לבוא למדרגה העליונה של קידוש ה', ובפסוק משמע או חילול ה' או קידוש ה', אם אדם

מחלל את שמו בכך גורם שלא יתקדש שמו, ולעומת זאת מניעת חילול
 ה' היא רק ע"י קידוש שמו.
 ובכלל צריך לבאר מהות גודל המצוה של קידוש ה'. הרי חז"ל
 דרשו "וחי בהם ולא שימות בהם" (יומא פה:) ולמדנו מזה שפיקוח נפש
 דוחה כל התורה כולה, וכאן הורתה התורה שאדם חייב למסור נפשו
 לקדש את שמו יתב'. כמו שאמרו בגמ' (ברכות סב.) על מיתתו של ר"ע
 "בשעה שהוציאו את רבי עקיבא להריגה זמן קריאת שמע היה והיו
 סורקים את בשרו במסרקות של ברזל והיה מקבל עליו עול מלכות
 שמים אמרו לו תלמידיו רבינו עד כאן אמר להם כל ימי הייתי מצטער
 על פסוק זה בכל נפשך אפילו נוטל את נשמתך, אמרתי מתי יבא לידי
 ואקיימנו ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו, היה מאריך באחד עד שיצתה
 נשמתו באחד", ר"ע כל ימיו הכין את עצמו ע"י שהתאמן בדבר זה,
 אימתי יבוא לידו כזו מצוה חשובה שיוכל למסור נפשו על קידוש ה',
 הרי שזה מצוה כ"כ חשובה ונעלה, ומאידך נצטוונו לשמור על ערך
 היקר של גופנו ונפשנו - וחי בהם. ובספר מגיד מישרים (פר' מקץ, ופר'
 וארא) מובא שהמגיד אמר לבית יוסף בזכות שכל ימיו הוא מוסר נפשו
 על קדושת ה', יזכה למות על קידוש ה'.

גם צריך להבין את עצם הענין 'קידוש ה' איך ה' מתקדש ע"י
 שמוסר את נפשו על קידוש ה', וכי אנחנו יכולים להוסיף על קדושת
 השי"ת, שהפסוק אומר "ונקדשתי בתוך בני ישראל" - לשון נפעל, שע"י
 מעשינו ה' כביכול מתקדש, ומאידך נאמר בסיפא של הפסוק "אני ה'
 מקדשכם" כלומר אני ה' מקדש אתכם ולא שאתם מקדשים את שמי.

"קדושים תהיו" - התרוממות

"קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלוקיכם" (ויקרא יט,ב), דרשו חז"ל
 (תו"כ) קדושים - פרושים תהיו. ושאלנו¹ אם פירוש הקדושה הוא
 פרישות, מה שייך מושג הפרישות אצל השי"ת, הרי פרישות הוא מושג
 השייך לעולם הזה, וכי שייך לשבח אדם שניטל ממנו כח הדיבור שאינו
 מדבר לשון הרע, הרי אין זה שבח בשבילו, כך לא שייך לומר מדוע

1. עיין מאמר "קדושים תהיו" פר' קדושים.

אנו קדושים כי ה' הוא קדוש. ועוד צ"ב אם קדושה זוהי פרישות, מדוע ענין הקדושה תלוי בהקב"ה - "קדושים תהיו" כי אני קדוש?
 וביארנו, מופרש ומובדל אינו ממצה את מושג הקדושה, פרישות היא רק צד אחד של שלילה שבאמצעותה באים לידי קדושה, המושג 'קדוש' - מרומם, שהאדם מרומם את עצמו מעל כל ערכי עולם הזה, וכמו שביאר המס"י (פכ"ו) במעלת הקדושה את מדרגת הקדוש, אמנם הטהור הוא ג"כ מופרש מעוה"ז, אבל הטהור משתמש בעוה"ז לצורך עבודת ה', אבל יותר טוב אילו היה יכול להתנתק מערכי עוה"ז לגמרי, לעומת זה הקדוש הדבק בה' אינו צריך לפחד מהשימוש בערכי עוה"ז, כי הוא אינו מוריד את עצמו אל החומר, אלא - אדרבה - הוא מעלה ומרומם את החומר ואת כל ערכי עוה"ז לעבודת ה', כי אין שום דבר בבריאה שמנתק אותו מדביקות בה', לכן אינו מפחד כלל משימוש בעוה"ז, וע"י ההשתמשות בשיעור הנכון הוא מרומם את עוה"ז.

נמצא א"כ: 'קדוש' פירושו מרומם², אלא שא"א להתרומם כל עוד שהאדם קשור לערכי עוה"ז, הוא עלול להיות נבל ברשות התורה, היכולת והאפשרות להתרומם, רק אם מנתק את עצמו מהזיקה לעוה"ז, ומאידך עצם היכולת לנתק את הזיקה לעוה"ז יתכן רק כשהוא חי במדרגת הקדושה, כשהוא קשור לקדושתו יתב', כמש"כ "קדושים תהיו", ומדוע "כי קדוש אני", כיון שאתם מקושרים לקדושתו של השי"ת זה נותן לכם את האפשרות להתרומם ללמעלה. א"כ יש שני ענינים בקדושה הקשורים זה בזה, א. הקדושה היא לרומם את עצמו להתנתק מעוה"ז, ב. כשהוא חי במדרגת הקדושה, הוא מרומם בדבקותו להשי"ת, ואז הוא יכול להתנתק מערכי עוה"ז.

וכך הביאור "קדושים תהיו" - תרוממו את עצמכם, מתוך הכרת רוממות השי"ת "כי קדוש אני ה' אלוקיכם". וכאמור הפרישות הוא רק

2. "מי כמוך באלים ה'" - ברש"י: "בחזקים", שהקב"ה הוא החזק ביותר בבריאה.
 "מי כמוך נאדר בקודש נורא תהלות עושה פלא" (שמות טו, יא), 'נאדר בקודש' - אדיר ומרומם למעלה מהמשוער, ואיך? ע"י 'נורא תהלות עושה פלא', השליטה על הטבע היא מעידה על רוממותו. ובקריעת ים סוף ראו כולם את "הנאדר בקודש" - רוממותו ושליטתו על כל הבריאה.

כאמצעי המוביל את האדם במבט של שלילה לא להיות נבל ברשות התורה, ומכח זה יבוא לרומם את עצמו למדרגות רוחניות של קדושה.

קדושה העלאת העולמות

הנפש החיים (ש"א פי"א) מבאר את ענין הקדושה: "נקדש את שמך בעולם" - "כי ענין אמירת הקדושה הוא העלאת העולמות והתקשרותם כל עולם בעולם שמעליו להוסיף קדושתם וצחצוח אורם", ביאור העלאת העולמות, כלומר, להעלות את עצמו ע"י ההכרה שתכלית כל העולמות הרוחניים ואת העולמות שבתוך האדם עצמו הוא כבוד שמים, ע"י שנותנים לכל הבריאה את הערך הנכון בעבודת ה' שכל הבריאה נבראה לכבודו יתב', כמש"כ "כל הנקרא בשמי לכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו", כל הדרגות השונות בעולמות (אצילות-בריאה-יצירה-עשיה) כולם מובילים למטרה אחת: "לכבודי בראתיו", זה הפירוש שהאדם מרומם את כל העולמות לגילוי כבוד ה' בבריאה, אך בעיקר צריך לרומם את העולם של עצמו - להכיר שאין לו ערך מלבד רצונו יתב'.

וכך גם פירוש הקדושה "קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו", וביאר בתרגום: "ואמרין קדיש בשמי מרומא עילאה בית שכינתה, קדיש על ארעא עובד גבורתיה, קדיש לעולם ולעולמי עלמיא", כלומר אנו מייחדים את כל העולמות - עולם של הארציות ועולמות הרוחניים - לגילוי כבודו יתב'. ולהיפך ח"ו כשאינו מכיר בתכלית העולם הפרטי שלו והעולמות בכללותן, אלא הוא חושב שתכליתן לשמש את האדם כאן בעוה"ז, הרי ע"י כך הוא מוריד את העולמות, ומנתק את העולמות מערכן ותכליתן שהוא גילוי כבוד שמים.

מוסיף הנפש החיים (שם) "ואולי מזה יצא מנהגן של ישראל שנוהגים להעלות עצמן בעת אמירת הקדושה", כאמור קדושה הוא התרוממות, הן בהכרה שלנו והן לרומם את העולמות, ע"י שאנו מרימים את הרגלים, זה בא לבטא את ענין ההתרוממות, כמש"כ (מס"י פ"ז) תנועת האברים החיצוניים מעוררת את הפנימיים, דהיינו ע"י המעשה החיצוני אנו מרוממים את פנימיותנו בהכרת הערכים של כל העולמות לעבודת ה'.

קידוש ה' - מפירת הרצונות

פרשה ראשונה של קריאת שמע נקראת 'קבלת עול מלכות שמים':
 "שמע ישראל הוי"ה אלוקינו הוי"ה אחד", קבלת עול מלכותו שאנו
 מכירים שה' הוא אחד ואפס זולתו, אין שום ערך בבריאה חוץ מיחודו
 יתב'.

אחרי הכרת יחוד ה', אומרים: "ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך",
 תחילת אהבת ה' ע"י "בכל לבבך" - הלב הוא מקום הרצונות של
 האדם, צריך לאהוב את ה' בכל רצונותיו, כמו שדרשו חז"ל (ברכות נד).
 בשני יצריך יצר טוב ויצר רע, כלומר מבטל את כל רצונותיו בין רצונות
 הגדולים ובין רצונות הקטנים מתוך התבטלות לעבודת ה'.

אחרי ביטול רצונות העצמיים שלו, אז אפשר להמשיך שלב נוסף
 ולומר: "בכל נפשך" למסור את נפשו על קדושת ה'. מחשבה זו של
 רצונו למסור את נפשו על יחוד ה' שייכת רק אם הוא מוכן למסור
 גם את רצונותיו להשי"ת, אבל אם אינו מותר על הרצונות שלו, אז
 מסירת הנפש היא רק מחשבה גרידא, כי לא שייך למסור את נפשו אם
 לא קדם לכך אהבת ה' בכל לבבך שהוא ביטול כל הרצונות לעבודת
 ה', אם אינו מוכן למסור אפילו את הרצון הקטן ביותר עבור עבודת
 ה', אם אינו מוכן למסור את עצלנותו עבור עבודת ה', אם אינו מוכן
 למסור את תשוקת לבבו לקיום המצוות, רק ע"י 'בטל רצונך מפני
 רצונו', ביטול רצונו זהו ויתור על החיים שלו, אז הוא יכול גם למסור
 את נפשו - את היקר לו ביותר עבור קידוש שמו, שע"י כך הוא מבטא
 בפועל שאין לו שום ערך בבריאה מלבד עשיית רצונו יתב'.

ומוסיף עוד "ובכל מאודך", גם את ממונו החשוב בעיניו הוא מוסר
 אותו לעבודת ה', כמשארז"ל (שם סא:) יש אדם שממונו חשוב לו יותר
 מנפשו, או כבודו חשוב לו יותר מנפשו, ישנם בני אדם כשמתבזה
 כבודם בעיני הציבור מוכנים למסור את נפשם עבור ערך הכבוד שלהם,
 כי כשפוגעים לאדם בכבוד מרגיש שחיו אינם חיים, וישנם שהממון
 חשוב להם יותר מעבודת ה', את כל ערכים האלו צריך למסור אותם
 לאהבת ה'.

קידוש ה' - ביטול כל ערכי עוה"ז

נבין איך את המושג והענין שיש בקידוש ה' - עשיית רצונו של השי"ת. ע"י ביטול כל ערכיים אחרים מלבד עבודת ה', ע"י כך הוא מקדש את ה', כי בזה הוא מבטא את רוממותו של השי"ת שהוא הערך העליון והיחיד ביותר בשבילו. ולהיפך אם יש לו ערכים אחרים שאינו מוכן לוותר עליהם בשביל עבודת ה', זהו חילול ה', כי בזה הוא מבטא שאינו מכיר בערך העליון של כבוד השי"ת.

קידוש ה' אינו מתבטא בדוקא שהוא מוסר נפשו על קדושת שמו, אמנם באמת זהו המדרגה העליונה ביותר שאדם מוסר נפשו, כפי שאמר ר"ע כל ימי הייתי מצפה לכך, אבל בפועל כל דבר שאדם פועל ועושה בבריאה או מוותר על רצונותיו האחרים זהו קידוש ה', כי ע"י כך הוא מרומם את ה' בבריאה.

קידוש ה' בכל מפעלו של אדם דורשת עבודה, להתבונן לקבל מושגים באהבת ה', לחזק בלבו את החשיבות שאין ערכים אחרים בבריאה מלבד עשיית רצונו יתב', הדורש ביטול כל הרצונות הן הגדולים והן הקטנים, וע"י כך מגיע למדרגת קידוש ה'.

קידוש ה' בדיבור-מחשבה-ומעשה

את גודל הענין של קידוש ה' המתבטא בכל מפעלו של האדם בדיבור במחשבה ובמעשה, נלמד מתוך דברי ר"י (שע"ת ג, קמח) המבאר את הדברים שנאמר עליהם "אין להם חלק לעוה"ב", וביניהם המבזה ת"ח שאין לו חלק לעוה"ב כמש"כ "כי דבר ה' בזה", מדוע חמור כ"כ ענין המבזה ת"ח יותר משאר עבירות חמורות שלא מצינו שנאמר עליהם אין לו חלק לעוה"ב?

ומבאר: "וזה שאמרו רז"ל (סנהדרין צט:) "כי המבזה תלמיד חכם הוא בזה דבר ה' ואין לו חלק לעולם הבא, יש לדבר שרש בשכל ועיקר במחקר כו' הוא מוכן בשכל פשוט, כי הדבר ידוע אשר מדרכי קידוש השי"ת להודיע בכל מבטא שפתים - בכל דיבוריו, ובכל אשר ירמוז עינים, הדבר בא לידי ביטוי גם בהבעת הפנים, באיזה התלהבות

מדבר על עניני עבודת ה', ובכל הנהגה ופועל ידיים, כי יסוד נפש האדם, העיקר הנפש לא הגוף, וצבי עדיו והטוב והעיקר והתועלת והיקר אשר בו - עבודת השם יתברך, היקר ביותר הוא עבודת ה', ויראתו ותורתו, כמו שכתוב (קהלת יב): "כי זה כל האדם", ודבר זה כבוד השם יתברך, כשאדם מבטא את חשיבות עבודת ה' בדיבור ובמעשה ובהבעת פניו זהו קידוש ה'. והבזים לתלמידי חכמים ויראי שמים, מבטלים הידיעה הזאת ומראים ההפך בהנהגתם, וכאילו אומרים אמור כי אין העבודה עיקר, וכי שרש הדבר נמצא בו מבלתי עבודת השם יתברך, יש עוד ערכים אחרים חשובים חוץ מלימוד תורה ועבודת ה', ישנם אנשים יותר חשובים מהת"ח, והם מחללים את התורה, על כן יאבדו מתוך הקהל ויכלו באפס תקוה, לכן אמרו אין להם חלק לעוה"ב, כי אינם מכירים בתכלית הבריאה "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו" (ישעיה מג,ז), אם אין לו את הזיקה לתכלית הבריאה - כבוד שמים, זהו חילול ה'!

"ואחרי אשר התברר שהכל ברא השם יתברך לכבודו, חייב האדם לשום לבו בכל עת לכבוד את ה' ולקדשו בכל דבריו ולרוממו, צריך תשומת לב איך לקדש את ה' בכל עת ע"י דיבוריו, איך שמתייחס לעבודת ה', איך שמדבר על עבודת ה', ואיך שמסתכל על עובדי ה', ע"י מרוממים את ה', ולהודות לו ולברכו תמיד, כמו שנאמר (תהלים לד,ב): "אברכה את ה' בכל עת תמיד תהלתי בפיו", וכאשר יתיצב בתוך העם וידבר עם חביריו, גם מכל מילה ושיחה אפשר להגיע לתכלית - קידוש ה', יתבונן בינה וידקדק וישגיח בכל מוצא שפתיו, לקדש את ה' בדבריו, שהדיבורים יהיו בעבודת ה', ע"י שמבטא את החשיבות בעבודת ה', ולדבר בשבח עבודתו ותהלת יראתו, ולשבח עובדיו ויראיו, ויזכה בזה בהגיון לבו ומבטא שפתיו בלא יגיעה ופועל כפים, זכות גדולה עד לשמים, אפשר לקדש את ה' אפילו במבטא שפתים - צורת דיבור והנהגה, ונוסף לכך גם 'בהגיון לבו' שייך שאדם יקדש את ה' גם בינו לבין עצמו, לא רק בדיבורים אלא גם בכל מה שחושב בלבו, ע"י שנותן חשיבות בלבו לעבודת ה' - בכל לבבך, זהו עצמו שייך לקידוש ה' וזכות גדולה עד לשמים, "כי זה מעיקרי יצירת האדם".

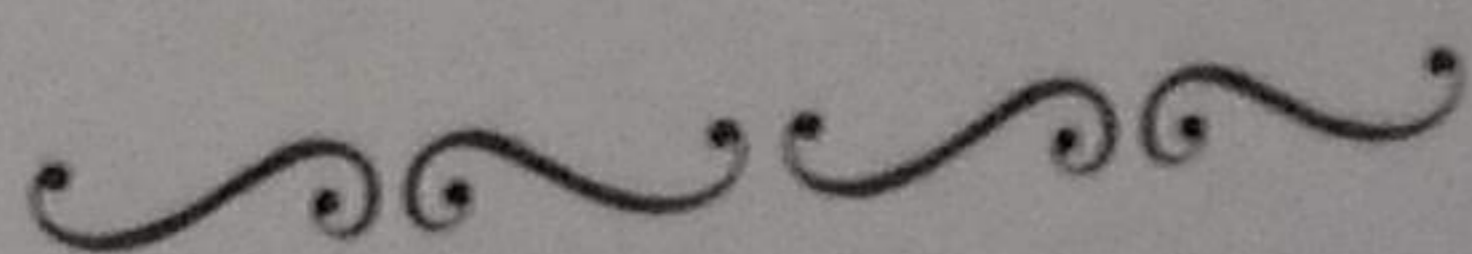
חילול ה' - יצירת חלל בעבודת ה'

נבין לפ"ז מהו 'קידוש ה' ולעומת זאת "חילול ה'" היינו חשיבות רצונו או זלזול ברצונו ('רצון' בגמט' 'שמו'), ע"י שכל רצונות האדם הן במחשבה והן בדיבור והן במעשה לעשות את רצון ה', ע"י כך הוא מרומם את ה'. זהו "ונקדשתי בתוך בני ישראל", אמנם הקב"ה הוא מרומם גם בלא שאנו נקדש אותו, אבל עבודת ה' מצדנו מחייבת שאנו נרומם אותו ממבט שלנו בעוה"ז. ועד כמה שאנו מרוממים אותו בעוה"ז כך מתגדל כבוד ה' בעולם הזה, אמנם זה תלוי ב"אני ה' מקדשכם", הכח שיש לנו להתרומם ולרומם את כל הבריאה לעבודת ה' ע"י ביטול של ה', מכיון שה' הוא מקדש אותנו לכן אנחנו יכולים להתרומם אליו, ולרומם את כל הבריאה אליו, ולעומת זאת נתינת ערך כלשהו (למעט אם הוא משמש כלי לעבודת ה') לערכי עוה"ז וכדו' זהו חילול ה'.

כאמור קידוש ה' הוא מושג רחב מאוד של רוממות בעבודת ה' המתבטא בכל פרט ממעשינו דיבורנו ומחשבתנו והגיון לבנו, לרומם ולתת חשיבות כערך בלעדי - עשיית רצונו יתב'. לפ"ז מובן הקיצוניות שבפסוק "ולא תחללו" - מצד אחד, ומאידך "ונקדשתי בתוך בני ישראל", העבירה הגדולה היא חילול ה' כי ע"י כך הוא פוגע בכל מסגרת עבודת ה', מאידך המצוה הגדולה ביותר היא קידוש ה', לרומם את כל הבריאה לעבודת ה'.

באמת אין בזה מצב ביניים, או שהאדם נותן ערך לעבודת ה', או שח"ו מזלזל בערך עבודת ה', ע"י שנותן ערך לדברים אחרים. לא שייך לתת ערך גם לעבודת ה' וגם לדברים אחרים, כי עצם המבט ששייך ערכים כפולים זה כבר חילול ה', שאינו מכיר בערך העליון עבודת ה'. כל שאיפה אפילו הקטנה ביותר לערכי עוה"ז זהו כבר חילול ה', שכבוד ה' אצלו בבחינת של חלל ריק, שבשטח זה הוא מופקע מערכי עבודת ה'.

ע"י שאנו מתכווננים במושגים אלו בידינו ובכוחנו לרומם את עצמנו לערכים עליונים טהורים לקדש את ה' ולרומם את עצמנו בעבודת ה'.

קידוש ה' - הכרת רצון ה' כערך בלעדי

קידוש ה' לעומת חילול ה'

בין קדושת הכהנים לקדושת המועדים נאמר מצות קידוש ה', כי היא מצוה השייכת לכל אחד מישראל שיכול לבוא לידי קדושה בכל עת ע"י קידוש ה', "ושמרתם מצותי ועשיתם אותם אני ה', ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל אני ה' מקדשכם, המוציא אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלוקים אני ה'" (ויקרא כב, לא-לג).

קידוש ה' היא המצוה הגדולה בין המצוות³ שהלא צריך למסור את נפשו על ג' עבירות חמורות: ג"ע-ע"ז-שפיכות דמים, וכן כשבאים להעביר על דת יהודית חייב למסור את נפשו. ויש לבאר את גדרה של מצות קידוש ה', הרי קידוש ה' אינו כולל רק את זה שצריך למסור את נפשו, אמנם זה באמת המדרגה העליונה ביותר שמוסר את נפשו, אבל באמת היא כוללת הרבה שטחים בעבודת ה' ששייכת לכל אחד מישראל בכל עת, שהתוצאה שלהם הוא קידוש ה' - "ונקדשתי בתוך בני ישראל", וע"י ה"ונקדשתי" אזי "אני ה' מקדשכם". א"כ צריך איפוא להגדיר את מצות קידוש ה', מהות ענינה ופרטיה.

הפסוק נוקט שני צדדים קיצוניים "לא תחללו את שם קדשי" - חילול ה', לעומת "ונקדשתי בתוך בני ישראל" - קידוש ה', והרי לכאורה שייך גם דרך ממוצעת שאינו מחלל את ה' אבל גם אינו מקדש את ה', אמנם אינו מוסר את נפשו על קידוש ה' מסיבות שונות אבל גם אינו מחלל את ה', ומפשוטו של מקרא נראה כי אין מצב ביניים בין קידוש ה' לחילול ה'.

הסבא מקלם ז"ל (אור רש"ז פר' אמור) שואל מדוע מצוה כה חשובה - קידוש ה', לא נאמרה בלשון ציווי "וקדשתם את שמי", ומדוע כתוב בלשון "ונקדשתי בתוך בני ישראל" שה' נקדש על ידינו אבל אין זה

3. מצוה יסודית, לכן הרמב"ם מביא מצוה זו בהל' יסודי התורה אחרי שביאר מצות האמונה אהבה ויראה, ביאר את מצות קידוש ה'.

קלד
ציווי חיובי. גם צריך לבאר מדוע מצוה זו נקראת "קידוש ה'", מדוע היא מתייחסת לה'.

קידוש ה' - קיום המצוות או מניעת עבירה מפני רצון הבורא
להבין את גדרי המצוה של קידוש ה' נלמד זאת מדברי הרמב"ם
כשמדבר על מצות קידוש ה' השייך להל' יסודי התורה, ואחר שביאר
את פרטי ההלכה אימתי צריך למסור את הנפש ואימתי לא. כתב (פ"ה
ה"י): "כל העובר מדעתו בלא אונס על אחת מכל מצות האמורות
בתורה בשאט בנפש להכעיס הרי זה מחלל את השם כו', כשעובר
על איזה מצוה בשאט נפש אין דבר שמאלץ אותו לעבור את המצוה,
גם אינו אנוס על כך הרי זה חילול ה'. ואם עבר בעשרה מישראל
הרי זה חילל את השם ברבים, כשעובר בשאט נפש על מצוה או
עבירה בפני עשרה זה נחשב כחילול ה' ברבים. וכן כל הפורש מעבירה
או עשה מצוה לא מפני דבר בעולם - משום הכרח שהוא, לא פחד
ולא יראה ולא לבקש כבוד, בקשת הכבוד זה כבר סיבה שמכריחה
אותו לקיום המצוה, אלא מפני הבורא ב"ה כמניעת יוסף הצדיק עצמו
מאשת רבו הרי זה מקדש את השם".

קידוש ה' אינו מצטמצם דוקא במסירות נפש להריגה, אלא כל
עשיית מצוה או הפרישה מעבירה מתוך הכרה שזה רצון הבורא זהו
קידוש ה'! ומדוע זה נחשב כקידוש ה'? כי ע"י כך הוא מבטא שהערך
העליון אצלו מכל ערכי עוה"ז היא לא רצונו אלא עשיית רצון ה'.
וכשהוא מוסר את נפשו עבור קיום מצות הבורא זה השיא של קידוש
ה', שנותן את נפשו היקר לו מכל עבור עשיית רצון הבורא. וכמו
שאמרו בגמ' (ברכות סא:) אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאודך,
ותירצו: יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו, כל אדם יש לו את
ה"מאדך" הפרטי שלו שזה אצלו הערך העליון שעליו אינו מוכן לוותר
כלל. וכשהוא מוותר על אותו ערך עליון שחשוב אצלו ומקיים את רצון
הבורא רק כיון שכך רצון הבורא, זהו קידוש ה', וכל וויתור שהוא על
ה"מאדך" הפרטי שלו זהו קידוש ה'.

קידוש ה' שכאמור הוא מסירת הרצונות הפרטיים מתוך הכרה
בערך העליון - רצון ה', אינו אמור דוקא כשיש עשרה מישראל, אפילו

האדם כלפי עצמו, כדוגמא שהביא הרמב"ם מיוסף הצדיק שעמד בנסיון בחדרי חדרים, וכך כשאדם עובד את ה' בכל לבבו בלא לצפות לאיזה גמול עבור עבודת ה' שלו, זהו קידוש ה'.

קידוש ה' - הכרת רצונו יתב'

נמצא א"כ, כי קידוש ה' אינו מתבטא דוקא במסירות נפש, אלא כל עשיית רצון השי"ת זהו קידוש ה', כי בזה הוא מבטא את המבט והחשיבות שלו על עבודת ה' ורצון ה' שזה הערך העליון והחשוב ביותר בבריאה.

הרמח"ל (ריש ספר קל"ח פ"ח) מבאר: כל השגתנו והכרתנו בהשי"ת לא בעצמותו אלא ברצונו, וכדבריו "כבר ידעת שעצמות המאציל ית' אין אנו מדברים ממנו כלל והוא בעל הרצון, אך כל מה שאנו מדברים אינו אלא מרצונו הכל יכול והבלתי תכלית, שזה מותר לנו יותר לדבר בו". כשאנו מכירים ומחשיבים את ערך רצונו כערך עליון ביותר ובפרט כשמוסר את חייו עבור עשיית רצונו - זהו קידוש ה', לכן מתייחס ענין המסירות לקידוש ה', כי הכרת רצונו היא הכרת שמו ("שמו" גמטריה "רצון"), והמקדש את ה' מבטא שהכל מיועד לעשיית רצונו.

"וקדשתו כי את לחם אלקיך הוא מקריב קדוש יהיה לך" (ויקרא כא, ז), וברש"י: "קדוש יהיה לך נהוג בו קדושה לפתוח ראשון בכל דבר ולברך ראשון בסעודה", יש להבין וכי ע"י סממנים חיצוניים אלו אנו מקדשים את הכהנים, מה זה שייך לקדושה? ומבואר בזה שהגדר של קדושה הוא נתינת חשיבות - ערך עליון, וכאשר מחשיבים את הכהן לא כערך אישי אלא כערך עליון המשרת בבית ה' - "לחם אלוקיך הוא מקריב", עי"ז מרומם אצלו את כל ערך עבודת השי"ת, א"כ ע"י ה"קדוש יהיה לך" הוא בעצם מקדש את ה', כי נותן חשיבות לכל עבודת ה'.

אהבת ה' מתוך ההכרה שכל קיומו הוא מהשי"ת

המהר"ל (נתיבות עולם נתיב אהבת ה' פ"א) שואל מה פרוש אהבת ה', אהבה לכאורה שייכת אצל שני אנשים שווים ברמה אחת שייך שאחד יאהב את השני, אבל מה שייך אהבה ביחס להשי"ת, "וא"כ יקשה לך

כי אצל הש"י תמצא שניהם אהבה והיראה, ולמה זה? ואיך שייך אהבה אל השם יתב' שאין ביניהם שוים דמיון כלל".

"אבל פירוש הדבר כמו שאמרנו, כי השם ית' הוא קיום האדם ואי אפשר זולתו, ה' הוא נותן לאדם את הקיום והחיות שלא שייך קיום זולתו, ולפיכך שייך אהבה אליו, כי כל דבר הוא אוהב דבר אשר הוא השלמתו והוא ית' השלמת האדם". פעמים שיש אהבה בין שנים שאינם שווים כגון: איש ואשה, בכל זאת שייך אהבה ביניהם כיון שיש זיקה בין האיש לאשה, וכשזיקה זו מביאה שאחד משלים את השני, מתוך כך נוצר ביניהם אהבה חזקה. וכך אהבת ה' כשהוא מכיר שכל החיות שלו מהשי"ת ואין לו מעצמו כלום, וכל קיומו רק כיון שהשי"ת רוצה בקיומו, זהו אהבת ה', כי ע"י כך הוא בא לידי ביטול עצמו כלפי השי"ת.

ר"ע יצאה נשמתו באחד

ולפ"ז מוסיף המהר"ל לבאר את מסירות נפשו של ר"ע על קידוש ה': "אמנם אשר נראה מדברי חכמים, כי האהבה שיש לאדם אל בוראו הוא מצד אחר, וזה שאמרו בפרק הרואה (ברכות סא.) כשהוציאוהו לרבי עקיבא להריגה זמן ק"ש היה והיו סורקין את בשרו במסרקות של ברזל והיה מתכוין לקבל עליו עול מלכות שמים באהבה, אמרו לו תלמידיו רבינו עד כאן, אמר להם כל ימי הייתי מצטער על הפסוק הזה בכל נפשך ואפילו הוא נוטל את נפשך, אמרתי מתי יבא לידי ואקיימנו ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו, היה מאריך באחד עד שיצאת נשמתו באחד יצאת בת קול ואמרה אשריך ר' עקיבא שיצאת נשמתך באחד. ועתה יקשה לך למה היה מקיים שיאהב השם ית' בכל לבבו ובכל נפשו במה שהיה מאריך באחד עד שיצאה נשמתו באחד, מבאר מה הענין שיצאה נשמתו כשהאריך באחד, וכי האריך באחד עד שהוא מת? אבל הדבר הזה, כי האהבה שיש לאדם אל השם ית' במה שהאדם מצד עצמו אינו דבר רק מן השם ית' בא האדם ואליו האדם שב, כי הכל שב אליו ית' ואין דבר זולתו רק השם ית' והוא אחד ואין זולתו, נשמתו לא יצאה בגלל מסרקות של ברזל אלא נשמתו יצאה באחד - מתוך דבקות בה',

שהבין שכל קיומו הוא מהשי"ת. היה מאריך באחד, אין הכוונה שהאריך לומר את תיבת "אחד", אלא התאמץ בעומק מחשבתו להתבונן באחדות ה', ומתוך עומק מחשבה זו יצאה נשמתו.

קידוש ה' - מתוך אהבת הבורא

"ולפיכך ר"ע היה מאריך באחד עד שיצאה נשמתו, כי מה שהוא ית' אחד הנשמה אליו ית' תשוב, וכאשר היה מאריך באחד עד שיצאה נשמתו היתה נשמתו שבה אל השי"י לגמרי במה שהוא אחד, ומזה הצד נמצא האהבה, ולפיכך אמר ה' אלקינו ה' אחד ואהבת את ה' אלקיך וגו', התוצאה מההכרה שהוי"ה הוא אחד, שכל הזיקה שלו הוא מה' אחד, ע"י כך בא לידי אהבה גמורה: "ואהבת את ה' אלוקיך", כי מצד שהוא ית' אחד אין לשום נמצא בעולם הנפרד מאתו, אין דבר שנפרד מהשי"ת, כל מה שיש בבריאה זה רצון השי"ת, ומה שהוא נגד רצון השי"ת אין לזה קיום ומציאות, כי הכל תלויים ודבקים בו יתברך כי הוא ית' עיקר הכל, ומפני כך שייך אהבה אל השם ית', כשרואים בו את העיקר ואת הכל, ויותר שייך אהבה אל השם ית' ממה ששייך אהבה בשאר דברים, כי כל אהבה שיש בין האוהבים אף שהם דבקים זה בזה, מכל מקום יש לכל אחד ואחד מציאות בעצמו, כל אחד מהם יש לו ישות בפני עצמו, אבל האהבה אל השי"י במה שהאדם שב רוחו ונפשו אליו לגמרי, עד שאין לאדם מציאות בעצמו ובזה הוא מתדבק לגמרי בו וכדכתיב (דברים י"א) לאהבה את ה' אלקיכם ולדבקה בו, הכרה זו היא מביאה לידי אהבה, ולמדרגה יותר עליונה - דביקות, ובזה שייך אהבה גמורה. וכמו שאמר רבי עקיבא כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו, כי זהו האהבה הגמורה כאשר מוסר נפשו אל ה' כי בזה דבק בו לגמרי והוא עצם האהבה. קידוש ה' היינו אהבה. כשאדם מוסר את נפשו על קידוש ה', אמנם עשה מצוה גדולה אבל הוא מת, וודאי יש לו צער גדול על כך, אך באמת זה בא מתוך שיא אהבה אל השי"ת שזה שיא התענוג של האדם שהוא דבק בה'. כפי שהביא מו"ר הגרא"א דסלר בשם האריז"ל אלו שמסרו נפשם על קדושת שמו לא הרגישו שום צער כיון שעשו

קלח
זאת מתוך שמחה ודביקות, וממילא לא היה שייך להם שום הרגשת
צער.⁴

"ויתבאר לך כי יותר שייך אהבה אל הש"י במה שהאדם מוסר
נפשו אל הש"י ודבוק בו לגמרי והוא אמיתת האהבה", זה המדרגה
העליונה של מסירות נפש - אהבה.
לפ"ז נבין היטב את דברי הרמב"ם המבאר מהו קידוש ה', שעושה
מצוה רק מפני אהבת הבורא - אהבה שאינה תלויה בדבר, הוא אינו
מקיים את המצוות או פורש מעבירה בשביל איזה דבר או ערך שהוא,
אלא רק מתוך הכרת מציאות הבורא, שיש לו רק ערך אחד ויחיד שהוא
רצון השי"ת, וע"י כל מצוה שמקיים מתוך הכרת הבורא, או פורש
מעבירה אפילו בחדרי חדרים בינו לבין עצמו, זהו מדרגת קידוש ה'
הבא מתוך אהבה.

אמנם יש בזה מדרגות מדרגות עד למסירות נפש בפועל, אבל כל
צעד בויתור הרצונות זה מקרב את האדם אל המטרה לקדש שמו יתב'.

מסירות נפש ביחוד שמע

מובא בשם האריז"ל (פע"ח שער קריאת שמע פ"ז) שבאומרו ה' אחד
ימסור נפשו להריגה, ומקור הדברים הוא מזוהר (ח"ג, קצה:) "לבתר
לשואה גרמיה גו אינון דמסרי נפשיהו על קדושת שמיה והיינו ביחודא
דשמע ישראל, דכל מאן דשוי הכי רעותיה האי קרא אתחשב ליה כאילו
מסר נפשיה על קדושת שמיה", [אח"כ לשים עצמו בתוך אלו שמוסרים
נפשם על קדושת שמו וזה ביחוד של שמע ישראל שכל מי ששם רצונו
וכוונתו בפסוק זה נחשב לו כאילו מסר נפשו על קדושת ה'], בקבלת
עול מלכות שמים שהוי"ה הוא אחד, אין הכוונה שהוא בלעדי יחיד

4. מו"ר זצ"ל מתאר במכתבו את מסירות נפשם של קדושי קלם (ממ"א ג עמ'
347) "מי יוכל לשער מה עשו קדושי עליון הללו בה בשעה? חזקו את לבבם,
ואמצו את רוחם, ויתלהבו בשמחה עצומה על מצות קידוש ה' במסירות נפש
שהגיעה לידם. ותחת בכות וילל, היו מרקדים ומחוללים בכל כוחם ומזמרים בכל
עוז אותו זמר עצמו של שמחה: אשרנו מה טוב חלקנו כו', וכה הלכו במחול,
והתלהבות השמחה הולכת ומתגברת ועולה מעלה מעלה כו', מסרו נפשם לרבונם
מתוך דבקותם בו, דבקות שמחה של מצוה...".

בהנהגת הבריאה ואין שתיים, אלא שאין שום ערך אחר בבריאה מלבד יחודו יתב', וכשמכוין למסור את נפשו בהכרת יחודו, בזה הוא מבטא במחשבה את כל ביטול רצונו מפני רצון השי"ת.

וכך מבאר הרשב"א (תשו' ח"ה, תשו' נה) את הפסוק "כי עליך הורגנו כל היום", והכלל שצריכין אנו לקבוע בנפשנו הסכמה מוחלטת, בכל עת שנקרא הק"ש שאנו מסכימין למסור כל תאוותנו וחשקי לבבנו וכל נפשנו מן האברים ועד נטילת נפש והממון על יחוד קדושת שמו וקבלת מלכותו, ושנראה בציור הלב כאילו באנו לידי כך וקיימנו והוא אומר כי עליך הורגנו כל היום, וכי אפשר ליהרג בכל יום, אלא שבכל יום שאנו קורין בק"ש ובכל נפשך ומסכימים על כך, הרי הוא כאילו הורגנו באותה שעה עליו ית' כי כל המסכים על זה כאילו עשאו כו'".

העלאת ערך עבודת ה' בעיני אחרים - קידוש ה'

הרמב"ם (שם הי"א) מוסיף עוד "ויש דברים אחרים שהם בכלל חילול השם, והוא שיעשה אותם אדם גדול בתורה ומפורסם בחסידות, דברים שהבריות מרננות אחריו בשבילם ואע"פ שאינן עבירות הרי זה חילול את השם, קודם ביאר שעושה עבירה בשאט נפש, אבל יש עוד דברים שאמנם הם אינם עבירה אבל הוא נותן פתחון פה לבריות שמרננים אחריו, כגון שלקה ואינו נותן דמי המקח לאלתר, והוא שיש לו ונמצאו המוכרים תובעין והוא מקיפן, או שירבה בשחוק או באכילה ושתייה אצל עמי הארץ וביניהן, או שאין דיבורו בנחת עם הבריות, ואינו מקבלן בסבר פנים יפות אלא בעל קטטה וכעס, וכיוצא בדברים האלו. הכל לפי גדלו של חכם צריך שידקדק על עצמו ויעשה לפנים משורת הדין. וכן אם דקדק החכם על עצמו והיה דיבורו בנחת עם הבריות ודעתו מעורבת עמהם ומקבלם בסבר פנים יפות, ונעלב מהם ואינו עולבם, מכבד להן ואפילו למקילין לו ונושא ונותן באמונה ולא ירבה באריחות עמי הארץ וישיבתן, ולא יראה תמיד אלא עוסק בתורה עטוף בציצית מוכתר בתפילין ועושה בכל מעשיו לפנים משורת הדין, והוא שלא יתרחק הרבה ולא ישתומם עד שימצאו הכל מקלסין אותו ואוהבים אותו ומתאווים למעשיו הרי זה קידש את ה', ועליו הכתוב אומר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר."

צורת הנהגתו כלפי עצמו וכלפי אחרים הם בחינות שונות בענין קידוש ה', שהתוצאה מכך שאחרים משבחים אותו על היופי שבמעשיו, וכמו שאמרו בגמ' (יומא פו.) אשרי אביו שגדלו אשרי רבו שלמדו תורה, כי עי"ז הוא מעלה את ערך עבודת ה' בעיני הבריות, וגם זה נכלל תחת מסגרת עבודת ה' של קידוש ה'.

אמנם היסוד והשורש לבוא להכרה זו של קידוש ה', כפי שביאר המהר"ל כשזה בא מתוך אהבת ה', כמה שהוא מכיר יותר ויותר שאין לו שום ערך או רצון עצמי, ממילא הוא בא לידי ביטול כל עצמותו כלפי השי"ת, זהו אהבת ה', וע"י כך הוא בא לידי קידוש ה' בכל בחינותיו.

"ונקדשתי" - מתוך ההכרה הבאה מצד האדם

נבין לפי"ז היטב את תרוצו של הגרש"ז מקלם ז"ל על השאלה מדוע כתוב "ונקדשתי בתוך בני ישראל" הלא אם זה מצוה כ"כ גדולה וחשובה, מדוע לא כתוב כציווי? כיון שבאמת א"א שקידוש ה' יבוא מתוך ציווי, ההכרה בקידוש ה' היא צריכה לבוא מצד האדם עצמו ממדרגת אהבת ה' שבו, ע"י שמבין שרצון ה' הוא הערך העליון ביותר, אז יש "ונקדשתי בתוך בני ישראל", לולי זאת באמת היה צריך להיות "וחי בהם" ולא שימות בהם. אמנם באמת אם הוא זוכה לבוא להכרה בערך העליון בחשיבות של רצון השי"ת, א"כ היה צריך שעל כל המצוות כולם ימסור את נפשו על קיומם, אך מ"מ נצטוינו "וחי בהם" ולא שימות בהם, אך כשהתורה מצוה "ונקדשתי בתוך בני ישראל", הוא המתיר את המצוה "וחי בהם", שבאופנים אלו אין מוטלת עליו המצוה של "וחי בהם" ולא שימות בהם, אלא אדרבה "ונקדשתי בתוך בני ישראל". אך להגיע למדרגה זו, היא צריכה לבוא רק מתוך ההכרה הגדולה בערך העליון של רצון ה' המביא אותו לאהבת ה'.

"חילול ה'" - חילול ופנוי ממנו ח"ו

שאלנו, שהרי הכתוב נוקט שני קצוות "ולא תחללו את שם קדשי", ומאידך "ונקדשתי בתוך בני ישראל" וכי אין מצב ביניים, אלא שבאמת אין דבר ממוצע בין שני הקטבים האלה, כל ירידה ב"נקדשתי בתוך

בני ישראל" זהו "ולא תחללו את שם קדשי", כמו שכתב בנפש החיים

(שער ג, ח)

"גם להיות ירא וחרד מזה מלעבור ח"ו על אחת ממצותיו יתברך כי מלא כל הארץ כבודו, כמש"ה (ירמיה כ"ג) אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו כו' הלא את השמים ואת הארץ אני מלא, וכעין שאמר דוד המע"ה שויתי ה' לנגדי תמיד. והוא ענין חילול ה' הנא' בכ"מ כעין שפי' בזוהר פסוק מחלליה וכו' שהוא לשון חלל ופניית מקום, כן הענין כאן שמראה ח"ו כאלו המקום שעומד בו הוא חלול ופנוי ממנו ית' ואינו חושש מלעבור על מצותיו יתב". עבודת ה' מחייבת להכניס את כל מסגרת העבודה והחיים תחת "וכל מעשיך יהיו לשם שמים" - עבודת ה', וכל ירידה מזה כשאדם עושה רק כפי מה שנוח לו או כפי רצונותיו זהו בחינה של חילול ה', כביכול הוא רואה חלל פנוי מערך העליון של רצונו יתב'.

קידוש ה' - בהגיון לבו

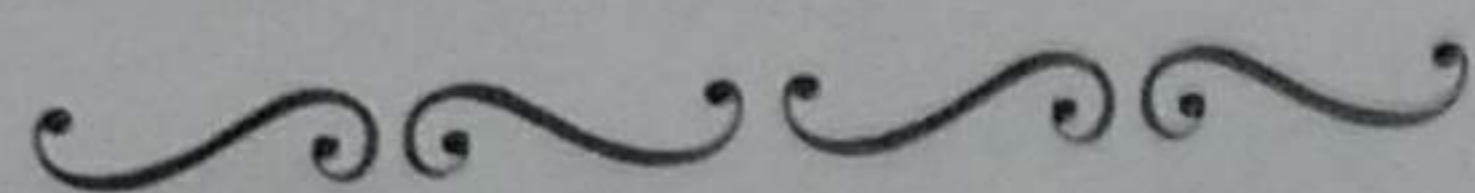
רבינו יונה (שע"ת ג, קמח) מגדיר את עבודת הקידוש ה' המתפרס על כל חיי האדם "ואחרי אשר התברר שהכל ברא השם יתברך לכבודו, חייב האדם לשום לבו בכל עת לכבוד את ה', ולקדשו בכל דבריו, ולרוממו, צריך תשומת לב איך לקדש את ה' בכל עת ע"י דיבוריו, איך שמתייחס לעבודת ה', איך שמדבר על עבודת ה', ואיך שמסתכל על עובדי ה', עי"ז מרוממים את ה', ולהודות לו ולברכו תמיד, כמו שנאמר (תהלים לד, ב): "אברכה את ה' בכל עת תמיד תהלתו בפי", וכאשר יתיצב בתוך העם וידבר עם חביריו, גם מכל מילה ושיחה אפשר להגיע לתכלית - קידוש ה', יתבונן בינה וידקדק וישגיח בכל מוצא שפתיו, לקדש את ה' בדבריו, שהדיבורים יהיו בעבודת ה', ע"י שמבטא את החשיבות בעבודת ה', ולדבר בשבח עבודתו ותהלת יראתו, ולשבח עבדיו ויראיו, ויזכה בזה בהגיון לבו ומבטא שפתיו בלא גיעה ופועל כפים, זכות גדולה עד לשמים, אפשר לקדש את ה' אפילו במבטא שפתים - צורת דיבור והנהגה, ונוסף לכך גם בהגיון לבו שייך שאדם יקדש את ה' גם בינו לבן עצמו, לא רק בדיבורים אלא גם בכל מה שחושב בלבו, ע"י שנותן חשיבות בלבו לעבודת ה'.

- בכל לבבך, זהו עצמו שייך לקידוש ה' וזכות גדולה עד לשמים, "כי זה מעיקרי יצירת האדם".

מלבד שקידוש ה' הוא במעשה כשמקיים את המצוות כדי לעשות את רצון השי"ת, או מונע את עצמו מעבירה כיון שזה רצון השי"ת, גם קידוש ה' הוא 'בהגיון לבו', גם כשחושב בינו לבין עצמו על חשיבות עבודת ה' זהו קידוש ה', כפי המבואר שבזה שמתכוין למסור את נפשו על קדושת שמו ביחוד של קריאת שמע, זה נחשב קידוש ה', כיון שבזה הוא מבטא את הרוממות של השי"ת אצלו וכמה הוא ערך חשוב ועליון אצלו, ע"י כך הוא מחשיב אצלו את רצון השי"ת. כך כל דבר שחושב בהגיון לבו איך להתעלות בעבודת ה' ואיך להחשיב עבודת ה', הן אצלו והן אצל אחרים זהו קידוש ה'! הרי ראינו אדם חושב למסור את נפשו בק"ש, היינו שזה הדבר החשוב ביותר, א"כ המחשבה הזו זהו קידוש ה', מכיון שקידוש ה' הוא להחשיב את רצון ה', שאצלי הוא הרצון הבלעדי, א"כ עיקרו הוא במחשבה, אבל זה בא לידי ביטוי גם במעשה, אבל השורש מתחיל במחשבה, א"כ אפילו במחשבה אפשר לקיים את המצוה הגדולה של קידוש ה'.

יסודות אלו באים לידי ביטוי בעבודת ה' שלנו היום יומית, לקום בבוקר בזריזות, לרוץ ללמוד בזריזות, מתוך הכרת חשיבות עבודת ה', מתוך הכרה בחשיבות בלימוד התורה, זהו קידוש ה', וזה המבחן אצל כל אחד בהתמודדות היום יומית שלו כמה הוא מוכן לקדש את ה' בכל מעשיו בדיבוריו ובהגיון לבו.

כעין דלורייחא תקון בעריות לאסור ג"כ הרגשת ההנאה, די ש צידס כח לאסור ג"כ החפנא ולא רק חיוב לשמוע לקולם וכנ"ל, וממילא מלד סברת שכן נהנה יש לחייב במתעסק גם באיסורים דרבנן, דאע"ג ללא קעבר אמימרא דרחמנא או על דברי חכמים הא סו"ס הרגשת ההנאה אית ליה. ושפיר נקט הרמב"ם דשניות לעריות לית זהו פטור מתעסק, ואע"ג דאין מתחייבים בזה מלקות, דעכ"פ הרגשת ההנאה בשוגג

אחיא לדיה, מ"מ בזה חשיב שגגת עבירה אפילו דרבנן.

אולם בלא"ה נראה דאין זו קושיא על דצריהם, דהא שפיר אית להו לפירושי כדברי המגיד משנה דנקט דטעות סופר ברמב"ם, ובאמת י"ל דזהו גופא הטעם דלא פירש המ"מ כהכס"מ דאירי לענין חיוב שמים, ואינו כמו הפשיטות דלא ניחא ליה לאוקמי נפק"מ דאינו להלכה.

סימן יג

בענין יהרג ואל יעבור

סנהדרין ער, א - ב

מנזה קלה יהרג ואל יעבור, מאי מנזה קלה, אמר רבא בר רב יחזק אמר רב אפילו לשנויי ערקתא דמסאנא, וכמה פרהסיא אמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן אין פרהסיא פחותה מעשרה בני אדם, פשיטא ישראלים בעינן דכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל וכו', והא אסתר פרהסיא הואי, אמר אבבי אסתר קרקע עולם היתה, רבא אמר הנחת ענמן שאני, ע"כ. העולה לכאורה דאיכא ב' דינים דיהרג ואל יעבור, חדא בג' מלות מלד קרא או סברא או היקש, ותו איכא דינא דקידוש ה' דנאמרו זו כללים דצפרהסיא ושעת הגזירה והנחת ענמן. אמנס ברמב"ם (פ"ה מהל' יסודי התורה) משמע דהכל בכלל קידוש ה', ונ"ע האיך ביאר הסוגיא. (אות א').

והנה בפירוש מנזה קלה דמחויב בה בשעת הגזירה נחלקו רש"י והרמב"ם, דרש"י פירש דהוי אף על מנהג ישראל, דכתיב (ד"ה ערקתא דמסאנא) ו"ל, שרוך הנעל, שאם דרך הנכרים לקשור כך ודרך ישראל בענין אחר, כגון שיש נד יהדות דצבר ודרך ישראל להיות צנועים, אפילו שנוי זה שאין כאן מנזה אלא מנהג בעלמא יקדש את השם בפני חבריו ישראל, עכ"ל. אבל הרמב"ם (שם ה"ג) כתב ו"ל, אבל בשעת הגזירה וכו' יהרג ואל יעבור אפילו על אחת משאר מלות, ע"כ. ודקדק בכס"מ (ה"א) ו"ל, משמע דדוקא מנזה אבל לא מנהג, עכ"ל. ויש להבין במה נחלקו אם דינא דשעת הגזירה הוי דוקא במנזה או לא. (אות ה').

גמ' (עד, א - ב) אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחנן הולדק נימנו וגמרו בעליית בית נתזה בלוד כל עבירות שצתורה אם אומרין לאדם עבור ואל תהרג יעבור ואל יהרג חוץ מעבדות כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים, ועבדות כוכבים לא, והא תניא אמר רבי ישמעאל מנין שאם אמרו לו לאדם עבוד עבדות כוכבים ואל תהרג מנין שיעבוד ואל יהרג, תלמוד לומר וחי בהם ולא שימותו בהם, יכול אפילו צפרהסיא תלמוד לומר ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי, אינהו דאמור כרבי אליעזר דתניא רבי אליעזר אומר ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך, אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאדך ואם נאמר בכל מאדך למה נאמר בכל נפשך, אם יש לך אדם שגופו חביב עליו מממונו לכך נאמר בכל נפשך, ואם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר בכל מאדך, גילוי עריות ושפיכות דמים כדברי דתניא רבי אומר כי כאשר יקום איש על רעהו ורנחו נפש כן הדבר הזה, וכי מה למדנו מרנח וכו', מה רנח יהרג ואל יעבור אף נערה המאורסה תהרג ואל תעבור, רנח גופיה מנח לך, סברא הוא וכו' מי יימר דדמא דידך סומק טפי דילמא דמא דהוא גברא סומק טפי, כי אחא רב דימי אמר רבי יוחנן לא שנו אלא שלא בשעת גזרת המלכות אבל בשעת גזרת המלכות אפילו מנזה קלה יהרג ואל יעבור, כי אחא רבין אמר רבי יוחנן אפילו שלא בשעת גזרת מלכות לא אמרו אלא צנינעא אבל צפרהסיא אפילו

טעם אלא דיקדוק בעלמא. ומה היא סדרת הרמז"ם דמתחייב בנפשו, הרי סו"ס קיים מצות קידוש השם, ואע"פ שאינו מחויב בה יהא שכרו כאינו מצוה ועושה. (אות ג').

עוד איתא בסוגיין, בעו מיניה מרבי אמי בן נח מצוה על קדושת השם או אין מצוה על קדושת השם, אמר רבי תא שמע שבע מצות נטוו בני נח ואם איתא תמני הויין, אמר ליה רבא אינהו וכל אבזרייהו וכו', ע"כ. ויש לברר במה נחלקו אי קידוש ה' הוי מצוה בפני עצמה או דהוי אבזרייהו דז' מצות. (אות ג').

וברמב"ם (שם ה"א) כתב עוד וז"ל, יעבור ואל יהרג וכו' ומי זהם ולא שימות בהם, ואם מת ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו. וכן כתב שם (ה"ד) כל מי שנאמר בו יעבור ואל יהרג ונהרג ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו, ע"כ. וכתב ע"ז בכס"מ שם (ה"ד), סובר רבינו שכשאמרו בגמרא יעבור ואל יהרג פירוש נריך לעבור כדי שלא יהרג. אבל שלמים וכן רבים סוברים דאם נהרג ולא עבר נדקה תחשב לו, ונראה שמפרשים יעבור ואל יהרג הרשות בידו לעבור כדי שלא יהרג, עכ"ל. וז"כ במאי פליגי, הא ודאי לשון הגמ' מתפרש לכאן ולכאן, ואין בזה

א

בדעת הרמב"ם דיהרג ואל יעבור בג' מצות הוי בכלל קידוש השם

תבשילו או אנס אשה לבועלה וכיוצא בזה, אבל אם נתכוין להעבירו על המצות בלבד אם היה בינו לבין עצמו ואין שם עשרה מישראל יעבור ואל יהרג, ואם אנסו להעבירו בעשרה מישראל יהרג ואל יעבור ואפילו לא נתכוין להעבירו אלא על מצוה משאר מצות בלבד. וכל הדברים האלו שלא בשעת הגזרה, אבל בשעת הגזרה והוא שיעמוד מלך רשע כנבוכדנצר וחביריו ויגזור גזרה על ישראל לבטל דתם או מצוה מן המצות יהרג ואל יעבור אפילו על אחת משאר מצות בין נאנס בתוך עשרה בין נאנס בינו לבין עובדי כוכבים, עכ"ל. ומדלכל הרמז"ם הכא כל חילוקי הדינים מצוה דהכל בכלל מצות קידוש השם, כמצוה בהקדמתו דכל בית ישראל מצוין וכו', ונמצא דבכלל זה גם החיוב דג' עבירות עצמן. וז"ל לפי"ז דס"ל להרמז"ם דקידוש השם שייך גם בצינעא ובהנחת עצמן, דהא בג' עבירות מצוה דדבריו ובגמ' דמתחייב אף בכה"ג.

וזה מצוה בהדיא בשיטת הרמז"ם דהחיוב בג' עבירות הוא מדינא דקידוש ה', דיעוין בכה"מ (ל"ט ס"ג) וז"ל, שהזכירנו מחלול השם והוא הפך קדוש השם שנצטוו בו וכו', והעון הזה יחלק לשלשה חלקים וכו', החלק האחד הכולל שכל מי שבקשו ממנו לעבור על דבר מן המצות בשעת השמד והיה האונס מתכוין להעביר בין מצות קלות בין מצות חמורות, או מי

כתב הרמז"ם (פ"ה מהל' יסודי התורה ה"א) וז"ל, כל בית ישראל מצוין על קידוש השם הגדול הזה, שנאמר ונקדשתי בתוך בני ישראל, ומוזהרין שלא לחללו שנאמר ולא תחללו את שם קדשי, כיצד כשיעמוד עובד כוכבים ויאנוס את ישראל לעבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה או יהרגנו יעבור ואל יהרג שנאמר במצות אשר יעשה אותם האדם ומי זהם, ומי זהם ולא שימות בהם, ואם מת ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו, ע"כ. ויש להבין מה שהוסיף הלשון כל בית ישראל, מה אחי למעט. וגם למה הביא בעיקר המצוה לישראל דקרא ונקדשתי בתוך בני ישראל, ולא ונקדשתי לחודא כמוצא בסוגיין, דלכאורה "בתוך בני ישראל" הוא מדיני המצוה שיהא צפרהסיא ולא מעיקר המצוה דקידוש. עוד יש לברר מהו שכתב כיצד מצות קידוש השם, ופירש להיפך גבי שאר מצות דאין בהם דין קידוש השם אלא יעבור ואל יהרג, והוה לכאורה דין נפרד דומי זהם ולא שייך למצות קידוש השם.

עוד כתב שם (ה"ז-ה"ג) וז"ל, במה דברים אמורים בשאר מצות חוץ מעבודת כוכבים וגלוי עריות ופסיכת דמים, אבל שלש עבירות אלו אם יאמר לו עבור על אחת מהן או תהרג יהרג ואל יעבור, במה דברים אמורים בזמן שהעובד כוכבים מתכוין להנחת עצמו כגון שאנסו לבנות לו ביתו בשבת או לבשל לו

שיבוש ממנו שיעבור על עבודה זרה או גלוי עריות או שפיכות דמים ואפילו שלא בשעת השמד הנה הוא חייב להחיר נפשו ויהרג ואל יעבור, עכ"ל. מבואר בהדיא דאף ג' עבירות הוא מכלל דקידוש השם כמו שאר מנות בשעת השמד. וכן מבואר במש"כ ציד החזקה (פ"כ מהל' סנהדרין ה"ב) וז"ל, כל מי שעשה דבר שחייבין עליו מיתת בית דין באונס אין בית דין ממיחין אותו ואע"פ שהיה מצווה שיהרג ואל יעבור אע"פ שחלל את השם וכו', ע"כ. ולכאורה למאי הוצרך להזכיר כאן שחילל את השם, הרי מיירי לענין שימיתהו צ"ד, והס"ד בזה הוא רק מטעם עבירת האיסור ולא מטעם שחילל את השם. אלא מבואר דאף בג' עבירות האי דינא דיהרג ואל יעבור משום חילול השם הוא.

ובן מבואר בהלכות יסודי התורה (שם ה"ד) שכתב וז"ל, וכל מי שנאמר בו יהרג ואל יעבור ועבר ולא נהרג הרי זה מחלל את השם וכו', ואעפ"כ מפני שעבר באונס אין מלקין אותו ואין כריך לומר שאין ממיחין אותו בית דין אפילו הרג באונס, שאין מלקין וממיחין אלא לעובר ברכונו ובעדים והתראה שנאמר בנחתן מזרעו למולך וכו', ובעריות הוא אומר ולנערה לא תעשה דבר, ע"כ. הרי שהזכיר דמי שעבר ולא נהרג עובר על חילול השם, ולא הזכיר כלל דעובר על העבירות עצמן, וזה ודאי דאיירי אף בג' עבירות, דהא נקט בלשון כלל "כל מי שנאמר בו יהרג ואל יעבור", וכן נקט לצסוף "וצעריות הוא אומר". וצ"ע מדוקדק כן ממה שאתי לחייבו רק מטעם חילול השם, דהא נקט "ואעפ"כ" לגבי מה שעבר בחילול השם, וגם נקט ד"אין מלקין אותו", והמלקות ודאי איירי מלד לאו דלא תחללו, דאי לאו הכי מהכ"ת דילקה, הרי מלד הג' עבירות ליכא חיוב מלקות, וצפירוש איירי הרמב"ם אף בזה [ואין לומר דכונת הרמב"ם שאין מלקין אותו מחמת שאר לאוין שעבר צפרהסיא או בשעת הגזירה, שהרי נכללו צפטורא דוחי בהם וכל חיובם אינו אלא מדינא דקידוש השם], אלא ודאי כוונת הרמב"ם דלא יתחייב מלד חילול השם כיון דהוי באונס, וכן משמע מפשיטות לשונו בסקה"מ שם שכתב וז"ל, כבר חלל את השם ברבים ועובר על אמרו יתצרך ולא תחללו את שם קדשי וחטאו גדול מאד, אבל אינו לוקה מפני שהוא אנוס, ע"כ. דמשמע דאינו לוקה איירי על מאי דקאמר דעובר בלא תחללו. אבל מלד העבירות

עצמן לא הוצרך להאי פטורא דאונס כלל, דשייך בזה ג"כ דינא דוחי בהם כמו בשאר מנות. וזהו מש"כ "אין מלקין אותו ואז"ל שאין ממיחין אותו", דלכאורה מאי אז"ל הרי הוא הדין והוא הטעם, ועל כרחק דמלקות איירי מלד חילול השם והמיתה מלד העבירה עצמה, ומלד העבירה עצמה באמת אז"ל, דאין זה מלד דין אונס, ומבואר דס"ל דעיקר החיוב גם בג' עבירות הוא מלד דינא דקידוש השם.

ולכאורה יש להקשות על הרמב"ם בזה על עיקר מה שנקט דהחיוב בג' עבירות הוא מלד קידוש השם ולא מלד חומרת העבירות עצמן, וזה תמוה דמנא ליה הא, הרי כיון דכל הפטור בשאר עבירות הוא מדינא דוחי בהם ולא שימות בהם, א"כ גבי ג' עבירות הללו ללא נכללו בהאי פטורא יש להתחייב מלד העבירות עצמן, דמהכ"ת שיהא מותר לעבור ולא ליהרג, וא"כ למאי צעינן לדינא דקידוש השם גבייהו, הא לכאורה מלד עצמן יש לחייבו אף באונס.

ובפשיטות היה נראה לומר בזה, דכיון דסו"ס הוי אונס ולא חשיב מעשה, וכמו שכתב הרמב"ם הוצא לעיל (ה"ד) דמבואר דאפילו בג' עבירות חשיב אונס ופטור, לא שייך לחייב בזה מלד העבירות עצמן, וא"כ א"א לומר שיהא מחויב למסור עצמו מלד הג' עבירות עצמן, דהרי אפילו אם יעבור לא יתחייב, ועל כן הכא רק מלד קידוש השם יש לחייבו. וזהו כעין מה שמבואר ל"מ בתוס' במכילתין (סא, ב ד"ה רבא), גבי מאי דס"ל לרבא דהעובד מאהבה ומיראה פטור, דפירשו דמאי דקאמר גבי ע"ז יהרג ואל יעבור אע"פ שעובד מיראה היינו בע"ז שיש שעובדין אותה מרצון דבזה מחייב אף לרבא, ולא פטר אלא בע"ז שהכל עובדים מאהבה ומיראה. והחילוק בזה, דקידוש השם עיקר חיובו הוא באונס, משא"כ ג' עבירות דעיקר חיובן שייך אפילו שלא באונס וכמ"ש במנ"ח (מנחה רנ"ו אות י"ח). והטעם דעכ"פ אין לוקין על חילול השם אע"פ שמתחייב בזה אף באונס, היינו משום דהוי לאו שבכללות וכמ"ש בראש שמת (שם ה"י) גבי עובר ברכונו.

אמנם זה לא יתכן להיאמר כלל, דמלד דהדבר קשה מסבירא לומר שיתחייב בחילול השם אף באונס, שהרי מטעם זה גופא פטרינן בג' עבירות אע"פ שבהדיא קאי רחמנא לאוסרם במקום אונס, וזהו משום

דרשו בסוגיין ונקדשתי בתוך בני ישראל דאיירי צפרהסיא בעשרה מישראל. וציומר יקשה על חילוקא דהאי ג' עבירות משאר כל עבירות אע"ג דכולהו מדינא דקידוש ה', שהרי ממ"נ אם אלו החילוקים לזינעא ושלח בשעת השמד והנחת עזמן אינם סברות גבי דינא דקידוש השם, א"כ מנא לן לחלק דבהו לא נאמר דינא דונקדשתי גבי שאר מצוות, ואם הגדר בהו דהוי חילול קלוש, ובג' עבירות נחחדש דאף חילול קלוש אסור, א"כ יקשה מנלן דבשאר עבירות לא נחייבו בשיעור כזה, ובגמ' אמרו דוחי בהם לזינעא איירי, ומנלן עוד סברות דשעת הגזירה והנחת עזמן, ומהו השיעור בזה ואיך נמדוד הדברים.

והיה מקום לומר ע"פ מה שכתב בחידושי הר"ן בסוגיין (ד"ה אצל) בפירוש טעמא דשעת הגזירה וז"ל, טעמא דמילתא שבשעה שאומות העולם חושבין לבטל ישראל מן התורה צריך לעשות חזק כנגדן שלא לקיים מחשבתן ומוטב שיהרגו כמה מישראל ואות אחת מן התורה לא תבטל בזמן שהם רואים לבטל אותה מישראל בכלל, ואם שמע להם אפילו בחדרי חדרים הדבר מתפרסם מפני שמלאו שהועילה גזרתם ולפיכך יהרג ואל יעבור, עכ"ל. ולכאורה כוונתו דשעת הגזירה היינו משום דחשיב צפרהסיא משום פירסום הדבר, ותרוויהו ענין אחד. אמנם נראה דאין זו כוונת הר"ן, דא"כ למה הקדים הטעם "צריך לעשות חזק כנגדן וכו'", ואמאי סתם ולא פירש בהדיא דהוי כפרהסיא. ועוד, ללא מלינו גדר כזה בשאר מקומות, דאם יתפרסם הדבר נחשב כפרהסיא, דלכאורה זה תלוי במה שנעשה הדבר במעמד רבים ולעיניהם, ולא בפירסומו בלבד. אלא נראה דכוונת הר"ן בזה לפרש חומרת הדבר שיפרסם, ולא שזהו מגדר דצפרהסיא. ואכן עיין ברש"י (ד"ה ואפילו) שפירש הטעם "שלא ירגילו העכו"ם להמריך את הלצות לכך". ולא נקט משום דחשיב צפרהסיא. אכן טעם זה ז"ב, דודאי אין זו תקנה דרבנן אלא מעיקר דינא דקידוש השם, וא"כ יש להבין הסברא דמאד חשב שימריכו הלצות שוב איכא חילול השם.

עוד יש לתמוה, דהרי בסוגיין אמרו המקור דיהרג ואל יעבור בג' עבירות מאד אחר, דבע"ז ילפינן מקרא דואהבת בכל נפשך אפילו נוטל את נפשך, וגבי רוצח ילפינן לה מסברא דמאי חזית דדמא דידך סומך

דמעשה באונס לא חשיב מעשה, וא"כ מאד זה גופא שוב א"א לפרש האיסור גם מאד קידוש השם, דמה הפרש יש בין קידוש השם להג' מצוות עזמן, הא זכולהו פירש רחמנא בהדיא לחייב באונס. עוד יקשה שהרי מבואר ברמב"ם גבי קידוש השם גופא דשייך דין אונס, שהרי כתב שם "ואעפ"כ מפני שעבר באונס אין מלקין אותו", והמלקות כבר נתבאר דאיירי מאד לאו דלא תחללו, דאי לאו הכי מהכ"ת דילקה, ועל זה איירי לפוטרו "מפני שעבר באונס". וא"כ על כרחך ז"ל דאע"פ דמעשה באונס לא חשיב מעשה ולא נענש עלה, מ"מ שייך ציווי שלא יעבור וצריך להישמר ממנו, וכמו שכתבו בתוס' שם במירוטס הראשון גבי מאי דס"ל לרבא דהעובד מאהבה ומיראה פטור "נהי דחייב למסור עצמו לכתחלה מ"מ היכא דלא מסר את עצמו לא מיחייב מיתה", דמבואר דאין הציווי והעונש תלויין אהדדי. ומעתה מה לי קידוש השם ומה לי ג' עבירות, דבתרוויהו יש לחייבו שלא יעבור באונס, ואמאי פירש הרמב"ם דהחייב בג' עבירות מאד קידוש השם ולא ^{מאד חומרת העבירות עזמן.}

ובאמת מצינו דנחלקו הראשונים על הרמב"ם בזה, דיעויין בנמוק"י בסוגיין (יז, ב דפי הר"ן) ד"ה הנחת עזמן) וז"ל, ודעת רבותינו ז"ל דלא שרינן להנחת עזמן אלא בשאר עבירות, אבל בשלשה עבירות החמורות לא, דהני לאו משום חילול השם הוא דאסירי דהא אפילו לזינעא ואפילו שלא בשעת השמד דליכא חילול השם יהרג, דמשום חומר עזמן הוא, ומשום הכי אסירי בכל ענין ואפילו להנחת עזמן נמי, עכ"ל. והן דברי הרמב"ן במלחמות שם (יח, א דפי הר"ן צא"ד) וז"ל, מדע שהרי ג' עבירות אלו החמורות לא מפני קידוש השם נאסרו, לפיכך אע"פ שאינו מתכוין להעבירו אסור, אבל שאר מצוות שנאסרו מונקדשתי הותרו להנחת עזמן, דהא ליכא משום קידוש השם, עכ"ל.

ובערתה צריך ליישב שיטת הרמב"ם מהראיות שהביאו שם דבג' עבירות אינו מאד קידוש ה' "דהא אפילו לזינעא ואפילו שלא בשעת השמד דליכא חילול השם יהרג", ואף דבדאי שייך לומר דאיכא נמי חילול השם אף לזינעא ושלח בשעת השמד מאד כניעת עזמן כנגד ציווי ה', או כלשון החינוך (מנזה רצ"ו) "ולא יתן מקום אל המעביר לחשוב שהוא כפר בשם". מ"מ הרי

טפי דילמא דמא דחברך סומק טפי, וזה לכאורה לא שייך כלל לדינא דקידוש השם אלא סברא בעלמא. וממילא גם גילוי עריות דילפינן מיניה מהקישא מנלן לחדש דהוי מלך קידוש השם. וגבי בן נח נקט הרמב"ם (פ"י מהל' מלכים ה"ב) וז"ל, בן נח שאנסו אנס לעבור על אחת ממצוותיו מותר לו לעבור אפילו נאנס לעבוד ע"ז עובד, לפי שאינן מצווין על קדוש השם, ע"כ. ומבואר דכיון דנקטינן דבן נח אינו מצוה על קידוש השם שוב מותר לו לעבור באונס אפילו על ג' עבירות, ומשמע לכאורה דאף רציחה וג"ע בכלל, ועיקר חיובם הוא מלך קידוש השם, ואזיל לשיטתיה וכו"ל. ואף

דצמל"מ שם נקט דשפיכות דמים אינה בכלל, מ"מ כבר נקטו שאר המפרשים דמסתימת לשון הרמב"ם משמע דכל ז' מצוות בכלל. וציותר מדוקדק כן ממה שחילק הרמב"ם שם (ה"א) גבי שוגג וז"ל, בן נח שאנסו באחת ממצוותיו פטור מכלום חוץ מרצח, ע"כ. ומהא דהכא לא חילק לענין אונס, מוכח דאף רצח בכלל, ומותר לו לעבור ולא ליהרג כיון שאינו מצוה על קידוש השם. וזה קשה כנ"ל, דרצח דמסברא נפקא מה לי ישראל ומה לי בן נח, וכסברת המל"מ שם, ובשלמא ג"ע דהוקש י"ל דזה הוי דין לישראל דוקא, אבל סברא דמאי חיות שייכא לכאורה בתרווייהו כהדדי.

ב

אם קידוש השם הוי דין נפרד או דהוי מדיני המצוה

והנה בגמ' עבודה זרה (נד, א) איתא, תנא נעבד שלו אסור ושל חבירו מותר, ורמינהי איזוהו נעבד כל שעובדים אותו צין בשוגג וצין במזיד צין באונס וצין ברצון, האי אונס היכי דמי, לאו כגון לאנס בהמת חבירו והשתחוה לה, אמר רמי בר חמא לא כגון שאנסוהו עובדי כוכבים והשתחוה לבהמתו דידיה, מתקיף לה רבי זירא אונס רחמנא פטריה דכתיב ולנערה לא תעשה דבר, אלא אמר רבא הכל היו בכלל לא תעבדם וכשפרט לך הכתוב וחי זהם ולא שימות זהם ינא אונס, והדר כתב רחמנא ולא תחללו את שם קדשי דאפילו באונס, הא כיצד הא בנענא והא צפרהסיא, ע"כ. ויעויין בריטב"א שם (ד"ה וסבר) שכתב לפרש הפלוגתא וז"ל, וסבר רבי זירא דכיון שפטורין דיעבד לא חשיב עובדי ע"ג ואינם בכלל לא תעבדם, אלא שמצווים ליהרג משום קידוש השם, וכיון שהוא לא נקרא עובד ע"ג אף הבהמה שעבדו לה אינה נקראת נעבד. והיינו דפליג עליה רבא דודאי עובד ע"ג הוא, והכל היה בכלל לא תעבדם וגם הבהמה נקראת נעבד, עכ"ל. מבואר לכאורה דנחלקו רבי זירא ורבא אי הצייו ליהרג באונס הוא משום הלאו דלא תעבדם או משום דינא דקידוש השם, דר"ז נקט דכיון דפטור דיעבד לא חשיב נעבד ולא שייך לחייב מטעם ע"ז אלא מטעם קידוש השם. ורבא פליג וס"ל דחשיב נעבד אע"ג

דפטור, ומ"מ מחויב למסור נפשו באונס משום הלאו דע"ז גופא ולא מלך קידוש השם. ודעת הרמב"ם הדברים תמוהין טובא, דהא מסקינן בגמ' שם דעת רבא, וא"כ נמצא דהחייב באונס אינו מלך דינא דקידוש השם, אלא מלך העבירה ענמה דע"ז, כמו שנקט הרמב"ם, ואמאי ס"ל להרמב"ם דעת רבי זירא דהחייב משום קידוש השם. ותו קשיא, אפילו אם נימא דנקט הרמב"ם דעת רבי זירא, הא להנ"ל הרי מבואר דצדברי הרמב"ם דאף בקידוש השם שייך דין אונס לפוטרו דיעבד, וא"כ ל"צ בעיקר טעמא דרבי זירא לחלק צין ע"ז גופא דא"א לחייב באונס לקידוש השם. ואכן זה לא קשה כ"כ, די"ל דס"ל לרבי זירא דאיכא דין מסוים בע"ז דכל דלא חשיב שעבד לא הוי בכלל איסורא דע"ז, שהרי לא מיקרי עבד לאותו אל זר [מעין עובד מאהבה ומיראה], ואין זה מלך הפטור באונס לחודא, ורק דבע"ז כשעובר באונס ס"ל דלא חשיב עבודה זרה, ונמצא שמלך זה א"א לחייבו משום הלאו דע"ז. אבל עכ"פ קשה דסו"ס חזינן דלרבא אין הטעם בזה מלך קידוש השם אלא מלך העבירה ענמה. ויעויין בסוגיין ללכאורה נראה דאבי ורבא ג"כ נחלקו בזה, ורבא אזיל לשיטתו בע"ז, דאיתא בגמ' (ע"ב), בעו מיניה מרבי אמי בן נח מצווה על

^{הוצר החפשה}

קדושת השם או אין מלווה על קדושת השם, אמר
אצני. תא שמע שבע מצות נטוו בני נח ואם איתא
תמני הויין, אמר ליה רבא אינהו וכל אצוריייהו וכו',
ע"כ. ומבואר לכאורה דנחלקו בטעם דמחויב למסור
נפשו בג' עבירות, דלאציי הוי מדין נפרד דקידוש
השם, ולכך הכריע דבני נח אינם מלווין בזה, דהא
נטוו רק ב' מצוות ולא במצות קידוש השם. ורבא
ס"ל דהחויב למסור נפשו הוא מצד העבירה עצמה,
וממילא דין זה הוי אצוריייהו דהו' מצוות גופא ואין
זו עוד מצוה נפרדת, והוי מדיני הג' מצוות שלא לעבור
עליהן אף באונס. וא"כ שוב יקשה לדעת הרמב"ם
אמאי פסק כאציי, הרי הילכתא כרבא לגבי אציי, ועוד
דמסיק בע"ז כוותיה דרבא וכנ"ל. ובאמת חדא קושיא
היא, דלולי דמסיק כוותיה דרבא בע"ז אית לן למימר
דפסק כאציי כיון דס"ל לרבי זירא כוותיה. ואכן יעויין
במגיה למשנה למלך (פ"י מהל' מלכים ה"ב) דכתב דבסוגיין
פסק הרמב"ם כאציי כיון דפירש דרבא אדא בר אבהו
ס"ל כאציי ומסקינן כוותיה. אולם דבריו יקשו דהא
מסקינן כרבא בסוגיא דע"ז, ולכאורה הסוגיות תלויות
אהדדי.

וצ"ל דדעת הרמב"ם, דס"ל דדין קידוש השם הנאמר
לענין מסירות נפש באיזה מן העבירות, אינו
דין נוסף וסיבה נדדית מן העבירות עצמן, שאע"פ
שמצד העבירה עצמה אינו מחויב למסור נפשו מ"מ
מצד דין חדש דקידוש השם הוא מחייב למסור נפשו,
וזהו כדי שיתקדש השם על ידו ולא יתחלל שמו ח"ו
אם יעבור. אלא ס"ל להרמב"ם דעיקר דין קידוש השם
בזה הוא מדיני המצות עצמן, והיינו שבכל מצוה ומצוה
איכא נמי ענין דקידוש השם, וכשעובר עבירה יש בזה
ענין דחילול השם, וכדכתב הרמב"ם להדיא (פ"ה מהל'
יסודי התורה ה"י) וז"ל, כל העובר מדעתו בלא אונס על
אחת מכל מצוות האמורות בתורה בשאט שנפש להכעיס
הרי זה מחלל את השם, ע"כ. ועיין מש"כ הרמב"ם
במאמר קדה"ש (ד"ה המין השני) וז"ל, כשיעשה מצוה
מן המצוות ולא יערב עמה כוונה מן הכוונות אלא
אהבת ה' יתעלה ועבודתו לבד הנה הוא קדש את
השם, עכ"ל. ומבואר דעצם הקידוש הוא מצד עשיית
רצונו, והחילול מצד שעובר על רצונו, וזה שפיר שייך
בכל המצוות מצד עצמן, דעיקרן הוא עשיית רצונו ושלא
לעבור בזה, וממילא נכלל בהצווי של עצם העבירה שלא

יחלל השם. וגמלא לפי"ז, דמה שמחויב למסור נפשו
על קידוש השם באיזה מן המקומות, זהו מצד חומרת
העבירה עצמה שאם יעבור בה יתחלל השם ויעבור על
קידוש השם, ואין זה דין נפרד דקידוש השם. ובמצוה
של קידוש השם ובאזהרה של חילול השם נטווה שלא
לעבור על האיסור שיש בו חילול השם עד כדי מסירת
נפשו.

והנה איתא בגמ' כי אמא רבין אמר ר' יוחנן אפי'
שלא בשעת גזירת מלכות לא אמרו [וחי זהם]
אלא בצינעא אבל צפרהסיה אפילו מצוה קלה וכו',
וכמה צפרהסיה אמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן אין
צפרהסיה פחותה מעשרה בני אדם, פשיטא ישראלים
בעינן דכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל. ולכאורה
הפירוש בזה הוא, דעיקר חויבא דקידוש השם נאמר
רק "בתוך בני ישראל" צפרהסיה, וגזיה"כ דדוקא
בכה"ג עובר. ובאמת ברש"י על התורה (ויקרא כג, לב)
כתב הלשון "יכול ביחיד ת"ל בתוך בני ישראל", ומשמע
דהלימוד הוא מצד דקרא גופא איירי רק ברבים. וא"כ
לכאורה זהו איסור חדש מצד עשיית הדבר ברבים, ולא
שייך ענין זה בכל מצוה ומצוה מצד עצמה, שהרי יכול
לקיימה או לעבור בה בינו לבין עצמו. מ"מ נראה
דהרמב"ם לא פירש בסוגיין כן, דבאמת יש לתמוה
בדברי הגמ', דלעיל בדברי ר' ישמעאל אמרינן "יכול
אפילו צפרהסיה תלמוד לומר ולא תחללו את שם קדשי
ונקדשתי", והעיקר חסר מן הספר, דלא הוצאה עיקר
הדרשא ד"בתוך בני ישראל". ומשמע דקרא דונקדשתי
היה יכול מצד עצמו להתפרש אף בצינעא, אלא דמחמת
סתירת המקראות דוחי זהם, אמרינן הא בצינעא הא
צפרהסיה. [ובאמת יעויין ברש"י בסוגיין (ד"ה לא מחללו)
שכתב וז"ל, צפרהסיה איכא חלול השם ונריך לקדש
את השם, והו' ונקדשתי שמוסר נפשו על אהבת יוצרו,
עכ"ל. ותמוה אמאי לא פירש דזהו מדכתיב "בתוך בני
ישראל" דמבואר דאיירי דוקא צפרהסיה, וכמו שנקט
בפירושו על התורה, ואמאי הו'נך לטעם דדוקא
צפרהסיה איכא חילול השם, וע"כ משום דצד"ר ישמעאל
חוינן דרק מסתירת המקראות יליף לחלק בין צינעא
לצפרהסיה, ועדיין צ"ע בדברי רש"י].

וגראה דהרמב"ם מפרש לה, דפשיטות קרא ד"בתוך
בני ישראל" לא קאי לענין המעשה שיהא

ואדרבה רבי זירא בע"ז ואב"י בסוגיין איהו דפליגי על הרמב"ם וסבירי דדינא דקידוש השם הוא דין נפרד, ולהכי לא חשיב נעבד דאין זה הללו דע"ז, ולהכי נמי חשיב שמונה מצות לבני נח, אבל הרמב"ם נקט כשיטת רבא דהלכה כמותו ומסיק בע"ז כוותיה, ולהכי ס"ל דדינא דקידוש השם הוא חלק מדיני המצוה עצמה.

ובזה יוצן היטב מש"כ הרמב"ם בפתיחת ההלכה "כל בית ישראל מצווין על קידוש השם הגדול הזה, שנאמר ונקדשתי בתוך בני ישראל", דכיון דפירש מצות הקידוש מצד המצוה עצמה וכנ"ל, וזה על כרחך שייך אף צנינעא, לכך הקדים דמאי דכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל לא קאי לענין המעשה שיהא צפרהסיה לעיני בני ישראל, אלא קאי לענין העושה, ואחי למיעוטי בני נח, דכל בית ישראל דוקא מצווין ולא בני נח, ועל כן הוסיף בלישנא דקרא "בתוך בני ישראל". ובמצוה זו דוקא צריך מיעוט לבני נח, כיון דקידוש השם הוא מדין המצוה עצמה ולא חשיב מצוה שמינית, דהא פסק הרמב"ם כשיטת רבא, ועל כן שפיר פתח הרמב"ם דדוקא כל בית ישראל מצווין בה מדכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל.

ואפשר דמקור הרמב"ם לפרש כנ"ל, הוא ממה שכתבו בתוס' בסוגיין (ד"ה זן נח) להקשות על מאי דאביעיא בגמ' אי זן נח מצוה בקידוש השם ונ"ל, ואם תאמר והא וחי זהם צישראל כתיב ואפילו ישראל היה מחויב למסור עצמו אפילו צננעא אי לא דכתיב וחי זהם, ויש לומר דדילמא לא אינטריך וחי זהם אלא כי היכי דלא נילף שאר מצות מרוצח ונערה המאורסה דאפילו צנינעא יהרג ואל יעבור לכ"ע, עכ"ל. ועכ"פ תירוצא דחוק וכמו שהרגישו התוס' עצמן וכתבו בלשון "דילמא". ולהנ"ל יתיישב בפשיטות יתר, ולא אחי וחי זהם רק שלא נילף מרוצח וג"ע, דהרי נתבאר דקידוש השם הוא דין במצוה עצמה והואי זהם הוא גדר בהקידוש והחילול גופא [כמו שיתבאר בס"ד להלן אות ג']. וממילא י"ל דבעכו"ם הספק הוא שבאמת לא יהא בכלל וחי זהם שלא נטווה כלל לא בהקידוש ולא בהחילול, דלא נטווו על חלק זה דקידוש השם כדיני המצות שלהן, דדין זה לישראל נאמר. וממילא לא צעי קרא דוחי זהם לפוטרו, דנפטר מצד שלא נטווה על חלק המצוה של קידוש השם.

נעשה בתוך ולעיני בני ישראל, אלא קאי לענין העושה שיהא מתוך בני ישראל, דבזה השם מתקדש בתוך בני ישראל דהיינו העושה עצמו. ומאי דילפינן לה בגמ' דישראלים צעינן מדכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל, היינו רק דהקידוש צריך להיות בפני ישראל, שהרי העושה צריך להיות ישראל, וזה מורה לן דהקידוש הוא רק בתוך ישראל, ולכן קאמרה הגמ' דישראלים צעינן דכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל, ולא דמהתם ילפינן צפרהסיה, ולר' ישמעאל אחר דילפינן מסתירת המקראות דקרא חיירי צפרהסיה, צריך שיהא בפני ישראלים בלבד. [ולדין דבג' עצירות מחויב אף צנינעא עי' להלן אות ג']. וראיה ברורה לזה, ממה שנקט הרמב"ם בסה"מ (עשין מצוה ט') ונ"ל, ובגמרא סנהדרין אמרו זן נח מצווה על קדושת השם או אינו מצווה, תא שמע שבע מצות נטווו בני נח ואם אתה אומר כן תמניא הוי, הנה כבר התבאר לך שהיא מכלל מספר המצות שהם חובה לישראל, ולקחו ראייה על מצוה זו מאמרו ונקדשתי בתוך בני ישראל, עכ"ל. הרי שלמד הרמב"ם דזן נח אינו מצוה בקידוש השם מהא דכתיב "בתוך בני ישראל", מכלל דפירש לה לענין העושה ולא לענין המעשה. ואף דבנו"כ על הרמב"ם (פ"י מהל' מלכים ה"ז) חיפשו המקור למה שפסק דזן נח אינו מצווה על קדוש השם (עין כס"מ), אכן יעויין ברדב"ז שם דפירש המקור לזה מהא דכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל וכנ"ל, עיי"ש.

ובענין יתבאר היטב מה שנקט הרמב"ם דהחויב דיהרג ואל יעבור בג' עצירות הוא מצד דינא דקידוש השם, דאדרבה זוהי גופא שיטת רבא בסוגיין ובע"ז [ודלא כמש"כ המגיה למל"מ דבסוגיין פסק כצ"ל], דמאי דקאמר הכא לענין בני נח דקידוש השם לא נחשב מצוה שמינית אלא אצוירייהו דהו' מצות עצמן, וזה גופא מטעם הנ"ל, דקידוש השם הוא דין בהמצוה עצמה ואינו דין נפרד, ורק נתחדש בדינא דקידוש השם שמצד חומרת העצירה עצמה יהרג ואל יעבור, וממילא שפיר הוי בכלל העצירה עצמה שאף בני נח מחויבים בה. וזהו ג"כ הטעם למאי דס"ל בע"ז, דנעבד באונס עדיין שייך ציה הללו דע"ז גופא, דכיון דדינא דקידוש השם שמחייבו שלא לעבור אף באונס הוא גופא מאצוירייהו דמצוה עבודה זרה גופא, שוב שייך ציה לאו דע"ז אף באונס, ושפיר חשיב נעבד.

ומה מאוד מדוקדקין לפי"ו דברי הרמב"ם צמ"כ בעיקר דינא דאין בן נח מצווה בקידוש השם (פ"י מהל' מלכים ה"ב) הלשון "בן נח שאנסו אנס לעבור על אחת ממצוותיו מותר לו לעבור", ודקדקו באחרונים (עיין פרשת דרכים סוף דרוש שני, וצמשך חכמה דברים ל"ד ח' ד"ה ויבכו) מלשון "מוותר", דאם נהרג ולא עבר אינו מתחייב צנפשו, ודל"א כמו שמצינו (פ"ה מהל' יסודי התורה ה"ד) גצי ישראל דכל מקום שנאמר יעבור ואל יהרג ונהרג הרי זה מתחייב צנפשו, ונקטו לזהו משום

אגודת התורה

דרשאי להחמיר על עצמו ולדקה תחשב לו, עיי"ש. ולפי המתבאר נראה להטעם מוצן היטב באופן אחר, דעיקר דין זה דמתחייב צנפשו הוי ג"כ מדיני המלצה דקידוש השם, וילפינן לה מקרא דוחי זהם דצכה"ג הקידוש הוא בהלל נפשו (עיין להלן אות ג), וממילא צבן נח שאינו מצוה כלל בקידוש השם יכול לעשות מה שליבו חפץ, ועל כן נקט הרמב"ם בלשון "מוותר", דבאמת אינו חייב לעבור ולא ליהרג, דאינו מצווה על קידוש השם.

ג

דרשא דוחי בהם הוי גילוי בעיקר דינא דקידוש השם

ודאתאן להכא נראה לבאר עוד, ונקדים בזה להנהיג אחר דנתבאר דדין קידוש השם הוא בהמצוה עצמה, א"כ צ"כ מהיכא תיתי כל החילוקים דבפרהסיא ושעת הגזירה והנחת עצמן, הרי כבר נתברר דבכל עבירה איכא חילול השם בעצם העבירה מלד שעובר על רצונו, וכל העובר בה הרי מחלל את השם כמבואר צמ"כ"ס, וא"כ מהיכי תיתי לקבוע דמחויב למקור נפשו רק צכה"ג ולא בכל עבירה שעובר, הרי חילול השם איכא בכל גווני, ואם חילול השם מחייב מסירות נפש א"כ מאי שנא הני גווני משאר עובר באונס. ואם נימא דעל כרחק א"א דבכל חילול השם יהא מחויב למסור נפשו כיון דכתיב וחי זהם, שוב אית לן למימר דבכל גווני אינו מחויב, דהרי נתחדש בוחי זהם דחילול השם דמצוות אינו מחייב מסירות נפש, ומה לי חילול השם סתם ומה לי צכה"א גוונא דפרהסיא וכדו', הא חדא עבירה איכא בהו.

אדרבה מתקדש השם על ידי מסירת הנפש ולא ע"י ההללמה, והדבר מסור להכרעת חכמים היכן מתקדש השם צמסירת הנפש והיכן מתקדש בהללמה, וזהו כוונת רש"י (צד"ה ואפילו, הוצא לעיל אות א') דכדי שלא ימריכו ההלכות צריך למסור נפשו, דהכריעו חכמים דצכה"ג שרוצים להמריץ את ההלכות כנגד אציהם שבשמים, בזה מתקדש שמו צמסירת הנפש יותר מבהללמה.

ואל תחמה שניתנה מצות קידוש השם לשיעורים בחומרתה, דכיון דעיקרה תלויה בחומרת העבירה פשיטא דנידונה לפי העבירה שעובר. ודוגמא לזה באיסורא דלפני עור לא תתן מכשול, דבפשיטות כל שהעבירה חמורה יותר הוי מכשול גדול יותר ועונו חמור יותר, וכמו שדקדקו באחרונים מדאמרין ביומא (פג, א) מי שאחזו בזלמוס מאכילין אותו הקל הקל, עיי"ש. ומבואר דאף דנדחה לפני עור מפני פיק"נ מ"מ איכא הפרש בהלאו דלפני עור גופא, ועל כן צריך ליתן לו הקל תחילה. ובאמת דמהתם יש לדחות הראיה, דעיקר ההיתר שם הוא מלד הדחיה של החולה עצמו מן העבירות, ומלד זה אין כאן לפני עור שכבר הותר לו ואינו עור, והרי כלפי עצמו פשיטא דאיכא חילוק בחומרת העבירה. אמנם עכ"פ צפשיטות תלויה החומרה בחומר העבירה שהכשיל בה, וה"ה י"ל לענין קידוש השם. אכן נראה דלענין לפני עור יהא תלוי בנידון גדול אם הוא לאו נפרד או כאבזיריהו דהעבירה שהכשיל בה, ואכמ"ל.

ועל כרחק צ"ל, דדינא דוחי זהם אינו רק פטור מסוים, אלא הוי גילוי בעיקר דינא דחילול השם, דאין כאן חילול אם עושה כן להלל נפשו, דיקרה בעיני המקום נפשו של ישראל יותר מן הלאו, ושוב לא נתחלל שמו כלל אלא אדרבה נתקדש שמו שעשה רצונו יותר בזה שהציל את נפשו, ונתגדל שמו שצווה להציל הנפש אף אם יעבור על מצוותיו. אמנם מאחר שנצטווינו ג"כ על קידוש השם עד מסירות נפש, חישבו חכמים דבכל כהאי גוונא דבפרהסיא ושעת הגזירה

איירי מזד דיני קידוש השם א"כ מה צכך שרואה
שהדור פרוץ הא איכא איסור ליהרג צוה מזד ליווי
דוחי צהם ולא שימות צהם.

ולדה"ל י"ל צפשיטות, דטעם הרמז"ס צעיקר הלכה
זו דמתחייב צנפשו הוא, דכבר נתבאר דמזד
דינא דקידוש השם גופא מחויב לעבור ולהליל נפשו,
וכמו שפירט הרמז"ס דין זה צדיני המצוה דקידוש
השם, וממילא אם נהרג ולא עבר ^{הרי} לא די שלא
קידש את השם אלא חללו, שהרי לא עשה רצונו צמקום
זה, ושפיר נקט דהרי הוא מתחייב צנפשו, והו גופא
ג"כ מדיני המצוה דקידוש השם. ומה שאמרו חז"ל
דצפרהסיא וכדו' מחויב למסור נפשו, היינו משום דכיון
דהאיסור צוה מזד חילול השם הדבר נתון להכרעת
חכמים שצמקום שיטנו קידוש גדול יותר צמסירת נפשו
מחויב למסור נפשו, וממילא ס"ל להנמוק"י דאף צמקום
דחכמים לא איירי ציה, אם הוא אדם גדול וחסידי וירא
השם, יכול להכריע מדעתו לגבי עצמו דצכה"ג הוי
קידוש גדול יותר צמסירת הנפש מצהנלמה. ועיין צחינוך
(מצוה רצ"ו ד"ה וזה) שכתב צדין זה שאדם גדול מותר
לו ליהרג ולא לעבור חז"ל, והיו חכמים גדולים ראוין
לכך להורות על זה, שאלמלא כן שהיו גדולים וחכמים
לא היו רשאין למסור נפשם למות, שלא לכל אדם יש
רשות ליהרג צמה שלא חייצונו זכרונם לצרכה ליהרג
עליו, ולא עוד אלא שמתחייב צנפשו הוא, עכ"ל. והן
הן הדברים צמה שנקט "ראוין לכך להורות על זה",
היינו דזוהי הוראה צהכרעת הדעת אם הוי קידוש
השם צמסירת הנפש יותר מצהנלמה, ולזה צעינן דוקא
מי שראוין להורות צזה. וצאמת לאחר הוראתו יהא
מחויב למסור נפשו, דהוי צכלל קידוש השם, וכגווי
דצפרהסיא ושעת השמד.

ובזה יש לפרש מה שאמרו צגמ' גבי רוצח דצברה
הוא, מאי חזית דדמא דידך סומק טפי דלמא
דמא דחצרך סופק טפי, דודאי לא אחי לחייצו צמסירות
נפש צמחמת צברה לחודא, דהא סו"ס אינו מחויב צלל
תרצת, שהרי כבר נאמר וחי צהם, ומה מחייצו לשמוע
להצברה. אלא דהאי צברה אחי למימר דעל כרחך צהא
אין השם מתקדש על ידי הללח הנפש אלא ע"י מסירת
הנפש, כיון דמצברה אין הדבר ראוי להליל נפשו צנפשו
חצירו דמאי חזית דדמא דידך סומק טפי, וממילא ודאי

והדברים מדוקדקים היטב צדברי הרמז"ס, שהציא
צתחילת דבריו לפרש כיצד דיני מצות
קידוש השם, ופירש דינא דיעצור ואל יהרג צשאר
מצות, והוסיף דאם עבר ולא נהרג הרי זה מתחייב
צנפשו, דלכאורה זהו היוצאים מן הכלל שלא נאמר
צהם אחי מצוה דקידוש השם, ואמאי הציא הרמז"ס
צראשית דבריו צפירוש דיני המצוה. ולהנ"ל מיושב
היטב, דזה גופא מדיני המצוה עצמה דקידוש השם
שיעצור ואל יהרג צשאר מצות, דכיון דיקרה צעיני
המקום נפשו של ישראל יותר מצעירת הללו שוב
מתקדש שמו ע"י שמליל נפשו, וממילא מדיני המצוה
דקידוש השם שלא ליהרג, ושפיר פירש לה הרמז"ס
צראשית דיני המצוה.

וז"הו ג"כ הטעם למאי דס"ל דאם נהרג מתחייב
צנפשו, וכבר הציא צזה צכס"מ (שם ה"ד) חז"ל,
סובר רצינו שכשאמרו צגמרא יעצור ואל יהרג פירוש
צריך לעצור כדי שלא יהרג. אבל שלמים וכן רבים
סוברים דאם נהרג ולא עבר נדקה תחשב לו. ונראה
שמפרשים יעצור ואל יהרג הרשות צידו לעצור כדי
שלא יהרג. וכתב צנימוקי יוסף דאפילו לפי צצרת רצינו
אם הוא אדם גדול וחסידי ירא שמים ורואה שהדור
פרוץ צכך רשאי לקדש את השם ולמסור עצמו אפילו
על מצוה קלה כדי שיראו העם ולמדו ליראה את השם
ולאצבו צכל לצם, עכ"ל. ופשוט דלא נחלקו רק צדקדוק
לשון הגמ', שהרי משתמע לצ' פנים, וגם אם נדקדק
הלשון כהרמז"ס דברי הגמ' עצמן צריכים טעם, למה
אם החמיר על עצמו לא תחשב נדקה צעצורו.

ושמעתי לפרש, דהרמז"ס ס"ל דדינא דוחי צהם
הוא ליווי ולא פטור גרידא, ודקדקו כן
מדברי התשצ"ץ צתשובות (ח"ג סימן ל"ו צד"ה הרמז"ן
ז"ל צס' תורת האדם) חז"ל, דהאי מצוה דפיקוח נפש על
כל ישראל רמיא משום וחי צהם ולא שימות צהם, עכ"ל
עיי"ש. אמנם זה דוחק צדעת הרמז"ס, דלא מנה מצוה
זו דוחי צהם צמנין המצות, וגם שאר מוני המצות לא
מצוה. וציותר יש לתמוה לפי"ז על דברי הנמוק"י
שהציא הכס"מ, דצכה"ג שרואה שהדור פרוץ אף
הרמז"ס מודה דמותר למסור נפשו, וזה קשה טובא,
דאם איירי צאחד מן הגדרים האמורים צגמ' דשייך
צזה קידוש השם, שוב הוי חיוצ ולא היתר, ואם לא

הוא חילול השם בהלל נפשו זכה"ג, וממילא מחויב מצד עיקר הלאו ללא תרצה למסור נפשו שלא להרוג חבירו. ועוד י"ל כעין זה ע"פ מש"כ רש"י (ד"ה סברה הוא) דוחי זהם לא נתחדש אלא היכא דליכא הללת נפש, דיקרה צעיני המקום נשמה של ישראל, והיינו דכל מאי דנתחדש דהשם מתקדש בהללת הנפש יותר ^{ואפי' התכנס} ממנה שלא עובר על הלאו לא שייך הכא, דדוקא אם הציל נפש השם מתקדש, אבל אם לא הציל נפש דמאי חזית דדמא דידך סומק טפי, שוב אין כאן קידוש השם בהללת הנפש אלא חילולה ע"י עצירת הלאו. אמנם כל זה לא שייך כלל בצנן נת, דכיון דאינו מצווה על דיני המצוה דקידוש השם, שוב באמת אינו מחויב ליהרג ולא לעבור אף ברובא דילפינן לה מסברה, דאין ההסברה מועלת לעיקר החיוב, ורק דמתחייב משום דינא דקידוש השם, וזוה העכו"ם אינו מצווה. וממילא ה"ה גילוי עריות דהוקש לרציחה ג"כ אין העכו"ם מחויב בו.

ואולי זהו המקור למש"כ בתוס' (סוטה י, ז ד"ה נוח) גבי מאי דאמרין נוח לו לאדם שיפיל את עצמו לתוך כבשן האש וכו', ונראה האי דלא חשיב ליה זהדי ג' עצירות שאין עומדים בפני פקוח נפש עבודה כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים, משום דעצירת הלצנת פנים אינה מפורשת בתורה ולא נקט אלא עצירות המפורשות, עכ"ל. ולכאורה דצריהם ל"ב, דבשלמא מה שלא הוזכרה זהדי ג' עצירות ניחא, אמנם עדיין יש לבאר מהו המקור דנאמר זוה דינא דיהרג ואל יעבור, ותמר עצמה מנין ידעה שמוטב לה ליהרג ולא לבייש יהודה. ויש שרצו לומר דהוי בכלל גילוי עריות, וע"פ המבואר בשאלות (וארא שאלתא מ"ב) דההיקש דגילוי עריות לרובא היינו דאף בג"ע שייכא סברה, וי"ל שם, מקיש נערה המאורסה לרובא וכו', וגילוי עריות נמי כיון דקפגים לה הוה ליה כי דקטלא, עכ"ל. ועיין בעמק שאלה שם (אות ד') ומבואר דזהו משום ציטתא דנבעלת, וא"כ י"ל דה"ה מלצין פני חבירו צריכים [עיין תוס' מגילה (כ), ז ד"ה ולא] דמכנה שם לחבירו דאין לו חלק לעולם הבא כמו מלצין פני חבירו, היינו צפגם משפחה. ובאמת זהו מצד שצתמר דהוא המקור איירי צפגם משפחה. אמנם א"כ קושית התוס' מעיקרא ליתא, דנכלל במנין דגילוי עריות. ועוד עיין בשערי תשובה לרבינו יונה (שער ג' אות קל"ט) דפירש דמלצין הוי אצק רציחה ומחויב ליהרג ולא

לעבור מדין רובא. אמנם זה לא יתפרש צשיטת התוס' כנ"ל, דהא נכלל במנין דרובא וכל אצזרייהו. ולהנ"ל י"ל דזהו סברה דמקום שילצין פני חבירו צריכים הוי קידוש השם במסירת נפשו יותר מבהללתה, וכמו גבי רציחה מסברה מאי חזית, ומה דנה תמר למסור נפשה שלא להלצין פנים.

ומעתה שפיר כתב הרמב"ם דהחיוב יהרג ואל יעבור ברובא וגילוי עריות הוא מצד דינא דקידוש השם, דברובא מחמת הסברה הוי חילול השם כשעובר, וממילא גם בגילוי עריות דילפינן מינה מהקישא אית לן למימר דנתחדש דהשם מתקדש במסירת הנפש שלא לעבור העצירה יותר מהללת הנפש. וממילא צתרוויהו החיוב הוא משום דינא דקידוש השם.

ויובן לפי"ז ג"כ מה שאמרו בסוגיין על האיבעיא אי צן נח מצוה על קידוש השם, מאי הוי עלה, אמר רב אדא בר אבהו אמרי צי רב כתיב לדבר הזה יסלח ה' לעבדך צבא אדני בית רמון להשתחות שמה והוא נשען על ידי והשתחויתי וכתיב ויאמר לו לך לשלום, ואם איתא לא לימא ליה, הא צנעה הא צפרהסיא, ע"כ. ופירש רש"י שם (ד"ה צנעה) וי"ל, נעמן צנעה הוה ולא היו ישראל צבית רמון שהוא משתחוה לשם, וגבי קדושת השם צתוך בני ישראל כתיב, ואפילו נטוו בני נח עליה לא נטוו לקדשו צתוך הנכרים אלא צתוך ישראל, עכ"ל. ומבואר לכאורה דצברי הגמ' דדין קידוש השם אף בג' עצירות שייך דוקא צפרהסיא, וליכא כלל דין קידוש השם צנינעא שלא בפני ישראל אפילו בג' עצירות. וזה יקשה לפי מש"כ הרמב"ם דהחיוב בג' עצירות צנינעא הוא ג"כ מצד קידוש השם, דא"כ נמלא דלהלך דצני נח מחויבים צקידוש השם ה"ה יהיו מחויבים גם צנינעא, ומאי משני הא צנינעא. ועיין ברמב"ן במלחמות ה' לסוגיין (ית, א דפ"ה רי"ף צס"ד) שכתב וי"ל, וכן מעשה נעמן וכו' אילו היה ישראל דינו שיהרג ואל יעבור, אלא שגר תושב כל צנינעא אפילו בע"ז וג"ע יעבור ואל יהרג, ולא החמירה בהם תורה בע"ז וג"ע יותר משאר שלהן וכו', אבל על קדושת השם צפרהסיא שהוא דבר הנוהג בכל המצות נטוו, והיינו דאמרין לא קשיא הא צנינעא הא צפרהסיא, עכ"ל. ודבריו קאי לפי סברתו דהחיוב בג' עצירות הוא מצד חומר ענמן ולא מצד קידוש ה',

ולהכי שפיר חילק זהו לגבי חיובא דבני נח שננטוו רק בקידוש השם שהוא צפרהסיה ולא בג' עצירות. אבל להרמז"ס דג' עצירות עלמן הן מלד קידוש השם, א"כ זהו-הו בן נח כמו ישראל ויש לו להתחייב גם צנינעא.

ולדג"ל יתפרש היטב צדעת הרמז"ס מה שאמרו בסוגיין "לא קשיא הא צנינעא הא צפרהסיה", לכיון דשיעור זה דקידוש השם נאמר רק בג' עצירות החמורות, אבל בשאר עצירות שיעור החיוב

הו רק צפרהסיה, הרי שבבן נח דבג' מצות ידיה לא החמירה בהן תורה כ"כ, ודמי לשאר מצות, וכמו שכתב הרמז"ן במלחמות שם, ממילא שיעור החיוב דקידוש השם גופא הו רק צפרהסיה כמו בשאר מצות דישראל, וליכא קידוש השם צנינעא גבי בן נח אפילו בג' עצירות, עכ"פ בע"ז דהשיעור דצנינעא הו מדרשא וג"ע דהו מהיקש, ושפיר קאמרי דנעמן היה צנינעא ולהכי היה מותר לו להשתחות לאלם אפילו להלד שננטוו על קידוש השם.

ד

קרא דואהבת הוי ג"כ מדיני קידוש השם

ואחר כ"ז עדיין נריך ליישב אמאי גבי עבודה זרה כתב הרמז"ס הטעם משום דינא דקידוש השם, הרי בסוגיין מצואר דילפינן לה מקרא דואהבת דקאי על עבודה זרה, ועל זה נאמר בכל נפשך אפילו נוטל את נפשך. ובאמת זוהי קושיא על מאי דאבעיא בסוגיין אם בן נח מצוה על קידוש השם, ולכאורה בעבודה זרה החיוב למסור נפשו הוא מלד קרא דואהבת ולא מלד קידוש השם, ואף דיש מקום לדון אם מצוה צואהבת, דהיינו אם זהו דין נפרד או דהוי חלק מדיני העצירה, מ"מ זהו נידון אחר שלא הזכיר בגמ'.

ואשר יראה לומר צוה, דס"ל להרמז"ס דקרא דואהבת הוי ג"כ מדיני קידוש השם, ואינו דין מקוים לענין עבודה זרה אלא כולל כל המצות שנחקש השם במסירת נפשו עליהן, דיעויין בר"ן לפסחים (ו, א דפי הרי"ף ד"ה אם נאמר) ו"ל, והיינו טעמא דמפקי מקרא דואהבת בע"ז בלחוד ולא מוקמי ליה בכל המצות שקיומן הוא אהבתו של הקב"ה, אלא היינו טעמא כיון דמקרא אחד מיקל דהיינו וחי זהם ולא שימות זהם ומקרא אחד מחמיר דהיינו ואהבת, מסתברא לאוקמי קרא דוחי זהם בכל המצות כולן וקרא דואהבת בע"ז בלחוד שכל הכופר זה כמודה בכל התורה כלה, וזה תלוי עיקר אהבתו של הקב"ה, עכ"ל. ומצואר בדבריו דעיקר דין ואהבת שייך בכל המצות כולן, אלא לכיון דאיכא קרא דוחי זהם לומר דהגלית נפשו עדיפא, שוב יש לפרש קרא דואהבת בחמורה שבעצירות דהיינו עבודה זרה שעיקר אהבתו

תלויה בה. ומעתה י"ל דגם ואהבת הוי מדיני המצוה דקידוש השם, וכולל כל המצות שמלוין למסור נפשו עליהן. וממילא אחר דמסבירא ומהיקש אמרינן דמחויב למסור נפשו ברציחה וגילוי עריות, שוב נכללו ג"כ בקרא דואהבת, דזהו גופא דינא דקידוש השם שנחחדש במצות עלמן.

והדברים מדוקדקין בלשון הרמז"ס (פ"ה מהל' יסודה"ס ה"ז) ו"ל, ומנין שאפילו במקום סכנת נפשות אין עוצרין על אחת משלש עצירות אלו, שנאמר ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך אפילו הוא נוטל את נפשך, והריגת נפש מישראל לרפאות נפש אחרת או להליל אדם מיד אנס דבר שהדעת נוטה לו הוא שאין מאבדין נפש מפני נפש, ועריות הוקשו לנפשות שנאמר כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה, ע"כ. הרי שלא הזכיר דהפסוק דואהבת קאי על ע"ז כמו שנקט הסבירא לרז"ח וההיקש לג"ע, אלא נקט פסוק זה כטעם לכל הג' מצות, וזהו על כרחך כנ"ל דבאמת קאי האי קרא בכל המצות שנאמר בהן יהרג ואל יעבור, דזהו מדיני קידוש השם, ומה שהוסיף טעמים לרז"ח וג"ע היינו לומר דעל כן נכללו ג"כ בהאי קרא דואהבת ולא צדינא דוחי זהם, דלאחר דאיכא טעמים אלו שוב נכלל ממילא בקרא דואהבת.

ובן מוכח מהרמז"ן שהוצא בחידושי הר"ן כאן (ע"ה, א) ו"ל, ותירך הרמז"ן ו"ל דכי אמרי דבג'

עצירות אלו אפילו צנעא יהרג ואל יעבור היינו דוקא ישראל שהוזהרו צמנות ואהבת את-ה' אלקיך, אבל כותים אינן מצווין באהבתו אלא שבמקום פרהסיא היתה שאלה אם מצווין על קידוש השם אם לאו, עכ"ל. מבואר דלפי האמת קאי ואהבת על כל הג' מצות שמחויב ליהרג עליהן אף צנינעא, ומטעם זה קאי הרמב"ן לפטור העכו"ם שלא נטווו באהבתו. רק דנקט דקידוש השם וקרא דאהבת צ' ענינים נפרדים הם ושייך לחייב צן נח בקידוש השם ולא באהבת, והו' לטעמיה דס"ל דקידוש השם אינו דין בהמלוכה עממה וכנ"ל. אבל הרמב"ם דס"ל דהכל בכלל דיני המלוכה, שוב י"ל דאף ואהבת וקידוש השם בכלל דיני המלוכה, ויש לחייב צני נח בהו כיון שמצווין בעיקר המלוכה וכנ"ל.

מואהבת, א"כ שאר מצוות לא היו ילפינן מינה דהיא העיקר שהכל תלוי בה וכו', עכ"ל. ולכאורה לפי הנ"ל אדרבה אית להו לתוס' למירוני דוחי בהם אחי שלא ילף מקרא דאהבת, שהרי עמס דינא דאהבת שייך בכל המצוות וכנ"ל, ולולי קרא דוחי בהם היו מפרשינן דקאי על כל המצוות ולא על ע"ז לחודא, ורק לאחר קרא דוחי בהם אמרינן ליישב סתירת המקראות דאהבת קאי רק על ע"ז שעיקר אהבתו תלויה בה, אבל לולי קרא דוחי בהם ודאי לא אמרינן סברא זו, וכמבואר בר"ן הנ"ל. [אמנם לכאורה קצת תמוהין דברי המנ"ת, דהרי לא מצינו בשום מקום דלא ילפינן מע"ז משום דמה לע"ז דהו עיקר שהכל תלוי בה. ונ"ל דכוונתו דס"ל להתוס' דאהבת קאי רק על ע"ז מלד עמס הסברא דהו עיקר שהכל תלוי בה, ולא מלד דאיכא כנגדו קרא דוחי בהם, וממילא שפיר הו' דיחויא, דמלד עמס מאי דמפרשינן ואהבת לע"ז לחודא משום דהו עיקר שהכל תלוי בה, א"א למילף לשאר עצירות, ודוק].

וברש"י ג"כ משמע קצת כפי המתבאר, דכתב (ד"ה לא תחלו) "שמוסר נפשו על אהבת יוצרו", ומבואר דקידוש השם הו' ענין אחד עם קרא דאהבת. וביותר מבואר כן ברש"י עה"ת (דברים ו, ה) דביאר קרא דאהבת "עשה דבריו מאהבה" וכל נפשך "אפילו הוא נוטל את נפשך", והקשה הרא"ם דמשמע דדין זה דאפילו נוטל את נפשך כולל כל המצוות, כמו שהתחיל בריש דבריו גבי ואהבת, ובסוגיין מבואר דהו' רק לענין ע"ז, ובהדיא פירש רש"י הכא (ד"ה ואהבת) "ואהבת את ה' אלוקיך משמע שלא תמירנו בע"ז". ולהנ"ל מיושב היטב, דבאמת משמעות לשון ואהבת כולל כל המצוות ואינו דוקא לענין ע"ז, וכמו שכתב הר"ן, ולהכי עה"ת פירש רש"י הלשון ואהבת לענין כל המצוות, והכא מה שפירש דמשמע שלא תמירנו בעבודה זרה, אינו דמשמעות קרא קאי לענין עבודה זרה, אלא דזוהי המצוה החמורה ביותר שעיקר אהבתו תלויה בה, ומלד קרא דוחי בהם מפרשינן בכל נפשך לענין זה דוקא וכמ"ש הר"ן.

ועפ"י יוצן מאי דאמרינן בגמ' דאהבת בכל מאודך קאי על אדם שממונו חביב יותר מגופו דילפינן מבכל מאודך דמחוייב למסור ממונו על ע"ז, ומדאינטריך קרא משמע דהו' אמינא לפוטרו, וא"כ יקשה אף לאחר חידושא דקרא דאהבת דהא תינת בע"ז, אך מהיכי תיתי ללמוד כן לכל המצוות, וכמו שהקשה בערוך לנר בסוגיין (ד"ה בגמ' לכך נאמר ע"ש). ולהנ"ל מיושב היטב, דאהבת באמת אינו דין מקוים בע"ז דוקא, וכולל כל המצוות דמחויב ליהרג ולא לעבור, ורק דבשאר מצוות דאיכא וחי בהם לא איירי, כמו שכתב הר"ן, אבל לגבי ממון דלא מימעט מוחי בהם דאיירי בנפשות לחודא, שפיר איירי ואהבת אף בהו. והו' המקור לחייב כל המצוות באונס ממון.

אבן באמת יש מקום להקשות יותר בעיקר ילפומא זו, דאף דנתחדש לחייבו כמו בנפשות, מ"מ יחשב אנוס וצדיעצד לא יענש כמו שנקט הרמב"ם באונס נפשות. וגם יהא תמוה אמאי לא נכלל צוחי בהם הרי עיקר הטעם בזה משום דחביב עליו יותר מנפשו, וממילא יש למילף מוחי בהם בק"ו. ויש להאריך בעיקר ילפומא דבכל מאודך לאדם שחביב לו ממונו יותר, דלא מצינו חילוק זה בשאר דינים כלל, ובעלמא חשבינן דמיתה חמורה מממונו, ועיין מש"כ בזה בהג"ר

אבן מהתוס' בסוגיין (ד"ה צן נח) מוכח דלא פירשו כן, דנקטו דוחי בהם אחי רק שלא ילף מרוחא ונערה והמאורסה, ועיין במנ"ח (מנהג רנ"ו אות א') שהקשה חו"ל, ולכאורה קשה למה לא נקטו התוס' בדבריהם עבודה זרה ג"כ, אך באמת מעבודה זרה לא הו' ילפינן שאר עצירות שחייב למסור נפשו, כי עבודה זרה הו' מחמת אהבת השי"ת כדילפינן בסנהדרין

אלחנן ווסרמאן בקו"ש לפסחים (כה, א אות ק"ה) דהוי רק שלא ליתן פתחון פה לבע"ד לחלוק. וראיתי באחרונים (עיין אבני"ז יו"ד סימן ט"ו אות י' וסימן קכ"ח אות א') דבאמת בכל מאודך לא נכרך אלא לע"ז דאית בה דין מסוים דהעובד מאהבה ומיראה פטור וקיל משאר עצירות, והו"א דמתמת ממון הוי נמי בכלל זה. ולפי דבריהם פשוט דלא צעין ילפותא לשאר מצות באונס ממון (עיין אבני"ז סימן קכ"ח). אולם ל"צ לפי"ז אמאי הוצרכו בגמ' לומר דיש לך אדם שממונו חביב יותר מגופו, דבלא"ה נמי שייכא הו"א זו.

ובאמת נראה דעיקר מאי דיש לך אדם דחביב עליו ממנו מגופו לא איירי לענין מיתה כלל, דודאי לא ע"ז נאמר שצדיקים ממונס חביב יותר מגופם, דח"ו שימסרו נפשם על ממונס. אלא איירי לענין כל צער הגוף, כמו מלקות או טירחה, עיין כתובות (לב, א) דאיבעיא לן אם מלקות עדיף או ממון עדיף, ועל ענין זה נאמר האי דיש לך אדם וכו'. ומה שאמרו בגמ' סוטה (יב, א) על מאי דצמשה עשו חיצת גומא, מאי שנה גומא א"ר אלעזר מיכן לצדיקים שממונס חביב עליהן יותר מגופם. ופירש רש"י (ד"ה שחביב)

וה"ל, שדמיו מועטין ואף על פי שהיה משתמר גופו יותר בשל עצים שקשים וחזקים, עכ"ל. כבר פירש שם במהרש"א בחידושי אגדות (ד"ה חבת) דהיינו דיהא משתמר לו יותר בהן, ולא דח"ו ימות בחיצת גומא. ואף גבי יעקב דחזר על פנים קטנים (חולין נא, א) פירש דלא דמסר נפשו ח"ו על ממונו, ורק דטרח בעבורו, עיי"ש. ובאמת שלענין הלכה מצינו סברא זו דיש לך אדם דחביב עליו ממנו מגופו רק לענין זה, עיין ברדב"ז (פט"ו מהל' סנהדרין הי"ב) ובתשובות (ח"א סימן תמ"ב ד"ה שוב ראיתי), וכן לנו במהרש"ל (שו"ת סימן כ"ח ד"ה ואם צא) ובתת"ס (שו"ת ח"ה סימן קפ"א ד"ה והנה) במה שנוהגין לפדות המלקות בממון מצד סברא זו, עיי"ש. ועוד עיין באליה רבה (סימן תקס"ו ס"ב) שהביא דנוהגין ליתן צדקה בתענית משום דיש לך אדם וכו'. וכו"ז לענין צער גופו בתענית ובמלקות ולא למיתה. ושוב ראיתי להגר"א בשנות אליהו למשניות סוף ברכות (פ"ט מ"ה) דהקשה וכי יש אדם שממונו חביב מגופו מה תועלת יש למת בממונו, ופירש דלר"א בכל נפשך איירי לענין יסורים, ושפיר י"ל בזה יש לך אדם דממונו חביב, עיי"ש. ונתחזקו הדברים הנ"ל. ויש להאריך בזה ועוד חזון למועד.

ה

בפלוגתת רש"י והרמב"ם בפירוש מצוה קלה

והנה בגמ' בקוגיין איתא, כי אחא רבין אמר רבי יוחנן אפילו שלא בשעת גזרת מלכות לא אמרו אלא צנינעא אצל צפרהסיה אפילו מצוה קלה יהרג ואל יעבור, מאי מצוה קלה, אמר רבא בר רב יצחק אמר רב אפילו לשנויי ערקתא דמסאנא, ע"כ. ובפירוש מצוה קלה מצוה צרש"י (ד"ה ערקתא דמסאנא) דהיינו אף על מנהג ישראל, דכתב וו"ל, שרוך הנעל, שאם דרך הנכרים לקשור כך ודרך ישראל צענין אחר, כגון שיש צד יהדות בדבר ודרך ישראל להיות צנועים, אפילו שנוי זה שאין כאן מצוה אלא מנהג בעלמא יקדש את השם בפני חביריו ישראל, עכ"ל. ומצוה מדבריו דאיכא דינא דיהרג ואל יעבור בשעת הגזרה אפילו על מנהג ישראל, שאינו מצוה לא מדאורייתא ולא מרבנן.

ואכן יעויין בגמ' כתובות (ג, ב) דאיתא שם, וצרביעי כונסה ומסכנה ואילך נהגו העם לכנוס בשלישי וכו', מאי סכנה אילימא דאמרי בתולה הנשאת ליום הרביעי תיהרג, נהגו לגמרי ניעקריה וכו', ע"כ. ובשיטמ"ק שם (ד"ה נהגו צא"ד) הביא וו"ל, וצריבי"ש ז"ל בתשובותיו סימן שע"ג כתוב וו"ל, קשיא לן מאי פריך נהגו לגמרי ניעקריה והא ודאי כיון שהגזרה היתה בתולה הנשאת צד' תהרג להעביר הם מתכוונין והיה לנו לומר תהרג ואל תעבור. ונ"ל דהנשים שעליהן גזרה הגזרה שייך למימר בהו תהרג ואל תעבור אצל רבנן שלא נגזרה גזרה עליהן יש להם לעקור התקנה כדי שלא תצאנה לידי סכנה, ואה"נ שאם נגזר על החכמים שיעקרו התקנה ואם לאו יהרגו שיש להם

ולא שייך צוה דינא דקידוש השם כלל, דהוי דין מדיני המלצה ולא דין בפני עצמו.

משא"כ רש"י י"ל דס"ל כדעת הרמב"ן והנמוק"י, דנקטו דדין קידוש השם הוי דין בפני עצמו ואינו שייך לדיני המלצה, ועל כן סברי דבג' עבירות אין החיוב מלד קידוש השם אלא מלד חומרת העבירות עצמן. ובכל שאר המקומות שמחויב למסור נפשו הוי מדין נפרד דקידוש השם. וממילא מה שמחויב למסור נפשו בשעת הגזירה היינו משום דינא דקידוש השם גרידא, וזה שפיר שייך גם גבי מנהג, דכיון דאית ביה נד יהדות הרי השם מתקדש במסירת נפשו עליו.

ולבאר הרבותא דערקתא דמסאנא לדעת הרמב"ם נראה לומר ג"כ ע"פ הנ"ל. דהנה בלאו זה ללא תלכו בחוקות הגויים אף דהוי חמור כשאר לאוין דאורייתא, מ"מ הוה אמינא דלגבי קידוש השם אית ביה קולא טפי, דכיון דאין כאן דבר רע בעצמותו רק מלד שהעכו"ם נוהגין כן, היה אפשר לומר דאדרבה חילול השם ליהרג על זה, דהרי העכו"ם רק רוצה שינהג כמותו, ויתמה המעביר שתורתיו מחייבת למסור נפש על זה, שהרי לעיניו נראה כדבר פעוט, ואין כאן קידוש השם אלא חילולו, וכמו בשאר מצות שלא בשעת הגזירה. ונתחדש צוה דבשעת השמד אדרבה קידוש השם הוא, דכשמתכוין צוה לשמדו נתגדל החיסרון כמוצו, דראוי למסור נפשו כנגד רצונו להעבירו על דתו ואפילו בדבר מועט כזה. ושפיר נקטו דוקא איסור זה דערקתא דמסאנא וקרי ליה מצוה קלה.

ובאמת נראה דעל כרחק נריך לומר כן אף לדעת רש"י, דהנה באמת יש להקשות גם לשיטתו למה נקטו דוקא מנהג זה דערקתא דמסאנא ולא אמרו בקמתא דאפילו על המנהג. ועל כרחק דאיכא רבותא במנהג זה יותר משאר מנהגים. וזהו כנ"ל דכיון דהעכו"ם רק רוצה שינהג כמותו, הוי מנהג קל יותר משאר מנהגים לענין קידוש השם, דהו"א דאין השם מתקדש בכה"ג שאינו רוצה שיעשה דבר כנגד הדת, ועל כן נקטו דוקא מנהג זה דהוי חידוש יותר.

ואולי יש לפרש כע"ז צמה שדנו באחרונים גבי המחויב ליהרג ולא לעבור וניצל בדרך נס או באופן אחר, אם קיים מצות קידוש השם, די"ל דאדרבה

ליהרג ולא יעברו כיון דשעת השמד הוא ומתכווין להעביר וכו', עכ"ל. ומצוה דדבריו דדין יהרג ולא יעבור הוא צלי שום מצוה או אפילו מנהג, רק הא גופא שלא להצטע לגזירתם, שהרי לחכמים מותר לצטל ¹²³⁴⁵⁶⁷החיות דמיתתם, וכן אסור או אפילו ציטול מנהג, שהרי הם עצמם יאמרו לינשא בשלישי.

אמנם ברמב"ם (שם ה"ג) משמע דפליג, דכתב וז"ל, אצל בשעת הגזירה וכו' יהרג ולא יעבור אפילו על אחת משאר מצות, ע"כ. ודקדק בכס"מ (ה"א) וז"ל, משמע דדוקא מצוה אצל לא מנהג. ואפשר שרבינו היה מפרש ערקתא דמסאנא כמו שפירש הרי"ף שהיו רצועות ישראל משונות כדי שלא ילצשו מלבוש כותי, שזו מל"ת היא, כמ"ש בפ"א מהלכות עובדי כוכבים (ה"א) שאין מתדמין לעובדי כוכבים לא במלבוש ולא בשיער שנאמר ולא תלכו בחוקות וגו', עכ"ל. ויש להבין צמה נחלקו רש"י והרמב"ם אם דינא דשעת הגזירה הוי דוקא במצוה מדאורייתא או אפילו במנהג. עוד יש ליישב מה שתמהו באחרונים (עיין אג"י יו"ד סימן קל"א אות ד') על דעת הרמב"ם והרי"ף דערקתא דמסאנא הוי איסור דאורייתא, דא"כ מאי ריבותא יש צוה יותר משאר איסורים דקאמר "אפילו לשינוי ערקתא דמסאנא", הא הוי ככל שאר לאוין דאין נדחין בשעת הגזירה. ועוד הוסיפו להקשות, למה קרי ליה בגמ' בלשון מצוה קלה, הרי הוי לאו דאורייתא ואין צו קולא יתירא. ובאמת עיין באו"ש כאן (ה"ב) שכתב דחשיב מצוה קלה משום שרוב ההמון אינם יודעים אם חייב עליה (ע"ש גבי החרת מעל בשבת). אכן זהו דוחק, דמה רבותא יש צוה להילכתא משום טעותם.

ולפי המתבאר לעיל חובן היטב מחלוקת רש"י והרמב"ם. דכבר נתבאר דעת הרמב"ם דס"ל דדינא דקידוש השם אינו דין נפרד ומצוה נפרדת, אלא הוי חלק מעיקר המצוה, דכל מצוה ומצוה יש בעשייתה חלק של קידוש השם, ובעבירת הלוא איכא חלק של חילול השם, ורק דבעלמא ילפינן מוחי בהם דמסירת הנפש אינו קידוש, ורק במקומות מסוימים הכריעו חכמים דיהא הקידוש יותר במסירת הנפש מבהללתה, וכגון שעת הגזירה וכדו'. וממילא א"א להרמב"ם לאוקמי במנהג בעלמא, דהא עיקר החיוב דקידוש השם צוה הוא מלד המצוה עצמה, ובמנהג הרי ליכא מצוה

ראיה ממעשה דדניאל ותציריו (ועיין דרכי תשובה י"ד סימן קנ"ז ס"ק כ"ג), עי"ש, וזהו מדברי התו"כ דגם בניצל קיים המצוה.

וּנְרָאָה הציאור צוה, דהנה זה ודאי דמי שניצל לצסוף אין הקידוש צוה מלד קיום המצוה, אלא הקידוש הוא מלד נס הללח, וממילא יהא תלוי בנידון הנ"ל אס קידוש השם הוא דין בהמצוה עצמה או דהוי דין נפרד, דהרמב"ם דנקט דהוי דין מדיני המצוה, א"כ כל שלא נתקדש השם מלד קיום המצוה שוב לא נתקיים דין קידוש השם. משא"כ אס נימא כשאר הראשונים דקידוש השם הוי מצוה נפרדת ואין לה שייכות להמצוה עצמה, א"כ כל שנתקדש השם קיים המצוה, אף דלא הוי הקידוש מלד קיום המצוה אלא מלד דבר אחר. אמנם כ"ז אינו מוכרח, דאפשר דגם בניצל איכא קידוש השם מלד המצוה עצמה, דאין הקידוש צוה מלד ההלכה, אלא מלד עצם רצונו והסכמתו למסור נפשו וכמבואר בשל"ה הנ"ל, וזה ודאי שייך להמצוה.

נתקדש השם צוה גופא שניצל. והוכיחו מדברי התו"כ (אמור פרשה ח' פ"ט) שהוצא בהגהות מימוניות (ריש פ"ה) וז"ל, ^{באור החסד} ממשמע שנאמר לא תחללו קודש אמור אס כן למה נאמר ונקדשתי, מסור ענמך ע"מ לקדש את שמי וכו', מכאן אמרו כל המוסר עצמו ע"מ לעשות לו נס אין עושין לו נס ושלא לעשות לו נס עושין לו נס, ע"כ. ולכאורה משמע דהניצול בדרך נס מקיים מצוה קידוש השם. אולם מלשון הרמב"ם (ה"ד) מדוקדק דדוקא אס נהרג קיים המצוה, דנקט הלשון "כל מי שנאמר צו יהרג ואל יעבור ונהרג ולא עבר הרי זה קידוש את השם", משמע דוקא אס נהרג לצסוף, ולא במקום שניצל. אלא דבפשטות זה סותר מה שהביא דחנניה מישאל ועזריה קיימו המצוה, אע"פ שניצלו לצסוף. ובאמת יעויין בפסקי רקנטי (סי' ע') שפסק דמצרכין על מצוה קידוש השם, ובשל"ה (שער האומיות סוף אות א) פירש דזהו משום דלא חשיב תלוי בדעת אחרים דאפילו יחזור צו האנס כבר קיים מצותו, דאטו אס יארע לו נס לא יקיים מצוה קידוש השם, והביא

ו

בטעם דלא פסק הרמב"ם דינא דקרקע עולם

קרקע עולם דלא עבדה מעשה. וציותר מדוקדק כן ממש"כ הרמב"ם (ה"ד) דאף מי שנאמר צו יהרג ואל יעבור ועבר ולא נהרג פטור מטעם אונס, והביא ראיה לזה "ובעניות הוא אומר ולנערה לא תעשה דבר", ואי ס"ל פטורה דקרקע עולם א"כ הרי בכל גווי אין לה חיוב ליהרג כלל דהויא קרקע עולם. ורק אי ס"ל דהנחת ענמן שאני א"כ איכא ראיה מקרא זכה"ג דנתכוין להעביר על דת, דהא קרא איירי בכל גווי. ובאמת מקור הרמב"ם לזה מהא גופא דמוצא בכל הש"ס (עיין גריס כו, א. ז"ק כח, ג. ועוד) המקור לעיקר דינא דאונס רחמנא פטריה "דכתיב ולנערה לא תעשה דבר". וזהו דלא כשיטת הריב"ם שהוצאה בתוס' צסוגיין (ד"ה והא אסתר) ובכתובות (ג, ז ד"ה ולדרוש) דגם רבא מודה לדינא דקרקע עולם גבי עריות, ורק דהו"א דלא מהני לענין חילול השם בפרהסיא.

וּנְרָאָה דהרמב"ם קאי צוה לשיטתיה, דהנה עיקר הסברה דקרקע עולם היינו משום הקולא

והנה צסוגיין איתא, והא אסתר פרהסיא הואי אמר אציי אסתר קרקע עולם היתה, רבא אמר הנחת ענמן שאני, דאי לא תימא הכי הני קוואקי ודימוניקי היכי יהבינן להו אלא הנחת ענמן שאני הכא נמי הנחת ענמן שאני, ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא עובד כוכבים דאמר ליה להאי ישראל קטול אספסתא בשבתא וכו', ע"כ. ומבואר לכאורה דנחלקו בטעמא דקרקע עולם, לדעת אציי מועלת הסברה דקרקע עולם לפוטרה מדינא דקידוש השם, ולדעת רבא אין מועלת הסברה דקרקע עולם ועל כן הוצרך לסברה דהנחת ענמן שאני. ויעויין בהרמב"ם דמשמע דפסק כרבא [וכ"כ להדיא בכס"מ שם ה"א דפסק כרבא ולא כאציי] ונקט דוקא הסברה דהנחת ענמן, ולא נקט הסברה דקרקע עולם, וכמו שדקדק ארמו"ר (עיין משר"א כתובות סימן ד' אות א'), דבעיקר דינא דהנחת ענמן (ה"ב) נקט הרמב"ם "או אנס אשה לצועלה", דמשמע דכל הפטור צוה מלד הנחת ענמן ולא מלד

מאזיזרייהו דמנות עבודה זרה גופא, שוב שייך ציה לאו דע"ז אף באונס, ושפיר חשיב נעבד. ורבי זירא בע"ז ואזיי בסוגיין סברי דדינא דקידוש השם הוא דין נפרד, ולהכי לא חשיב נעבד דאין זה הלואו דע"ז, ולהכי נמי חשיב שמונה מלות לבני נח, והרמב"ם נקט כשיטת רבא דהלכה כמותו ומסיק בע"ז כוותיה, ולהכי ס"ל דדינא דקידוש השם הוא חלק מדיני המלואה ענמה.

ולפי"ז שפיר לא ס"ל לרבא טעמא דקרקע עולם, דכיון דס"ל דקידוש השם הוא מדיני המלואה, ליכא חילוק בין קרקע עולם דשוא"ת להיכא דעובר בקום ועשה, דבחרויהו שייכא עיקר המלואה, וממילא גם דינא דקידוש השם. ועל כן נקט הסברא דהנחת ענמן, דזוהי סברא בעיקר דינא דקידוש השם, דבכה"ג אין השם מתקדש יותר במסירת הנפש, אלא אדרבה בהללחה מתקדש יותר. ושפיר פסק הרמב"ם נמי דהא כדעת רבא. ואזיי נמי קאי לשיטתיה, דס"ל דדין קידוש השם הוא דין צפני ענמו ואינו שייך לקיום המלואה, וממילא שפיר שייכא סברא דדין חילול השם נאמר דוקא כשעובר העבירה ע"י מעשה, אבל היכא דלא עבד מעשה אין מחויב בקידוש השם. משא"כ הריב"ם דנקט דינא דקרקע עולם בעריות אף לדעת רבא, ז"ל דס"ל כשיטת הרמב"ן וסיעתיה דקידוש השם הוא מלואה נפרדת ואינה חלק מדיני המלואה ענמה.

ללא עבודה מעשה אלא עוברת בשב ואל תעשה, וחילול השם הוא דוקא ע"י מעשה. אמנם לפי המתבאר בדעת הרמב"ם דעיקר חיוב קידוש השם הוא מדיני המלואה ענמה ואינו דין נפרד, וכל מקום שנתחדש דמתקדש השם במסירת הנפש יותר מבהללחה מחויב למקור נפשו, א"כ ליכא הפרש כלל אי עבד מעשה או לא עבד מעשה, דגם בלא עבד מעשה עדיין שייכא המלואה, וממילא גם דיני המלואה דקידוש השם שייך בה, וממילא על כרחך שייך דין יהרג ואל יעבור כל מקום שמחויב בהמלואה.

ובטעם זה ז"ל, דעיקר פלוגתא אביי ורבא הכא אי הותר לאסתר מלך קרקע עולם או מלך הנחת ענמן, תלויה בפלוגתא בסוגיין גבי בן נח, ובפלוגתא רבי זירא ורבא בסוגיא דע"ז, דהנה כבר נתבאר לעיל (אות ז' ד"ה ומעשה) כשיטת רבא בסוגיין ובע"ז, דמאי דקאמר הכא לענין בני נח דקידוש השם לא נחשב מלואה שמינית אלא אביזרייהו דהו' מלות ענמן, זהו גופא מטעם דקידוש השם הוא דין בהמלואה ענמה ואינו דין נפרד, ורק נתחדש בדינא דקידוש השם שמלך חומרת העבירה ענמה יהרג ואל יעבור, וממילא שפיר הוא בכלל העבירה ענמה שאף בני נח מחויבים בה. וזהו ג"כ הטעם למאי דס"ל בע"ז דנעבד באונס עדיין שייך ציה הלואו דע"ז גופא, דכיון דדינא דקידוש השם שמחייבו שלא לעבור אף באונס הוא גופא

ז

בפלוגתת הרמב"ם והרמב"ן אי ולנערה לא תעשה דבר הוי אזהרה לבי"ד או שלילת העונש לחוד

שנאמר ולנערה לא תעשה דבר, זו אזהרה לבית דין שלא יענשו את האנוס, עכ"ל. אמנם ברמב"ן צ"ל שם השיג ע"ז וז"ל, כבר ביארנו אהנו שזה הלואו אינו מניעה אבל הוא שלילת לפטור הנערה האנוסה וכו', וכבר קדם לנו זכרון מה שאמרנו בזה (שורש ה'), עכ"ל. ועיין מה שהוכיח בזה הרמב"ן בשורש ח' שם, דלא יתכן לומר שהוא אזהרה לבי"ד, שהרי ודאי אם פטור ממיתה דאין הבי"ד עונשין אותו, וכבר הוזהרנו על שפיכות דמים, עיי"ש.

ובזה תובן ג"כ מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן צ"ל מ (ל"ח מלואה ר"ד), דהרמב"ם כתב וז"ל, שההירנו מעונש האנוס על חטא שעשה אחר שהיה אנוס על מעשהו, והוא אמרו ולנערה לא תעשה דבר, ע"כ. ומבואר דהוי אזהרה לבי"ד שלא לענוש את האנוס. וכן נקט הרמב"ם בהדיא (פ"כ מהל' סנהדרין ה"ב) וז"ל, כל מי שעשה דבר שחייבין עליו מיתת בית דין באונס אין בית דין ממייתין אותו ואע"פ שהיה מלואה שיהרג ואל יעבור אע"פ שחלל את השם והוא אנוס אינו נהרג

ועיין במגילת ספר (שורש ח' ד"ה ומה שהציא) שנקט לתרץ דעת הרמב"ם וז"ל, ועו"ל שהולך לכותבו על שאר עוצרי עזירה שאינם במיתה כי אם במלקות, כי זה לא ידענו ממקום אחר, וא"כ צדין מנאו הרב בלאו רנ"ד, עכ"ל. והדברים תמוהין טובא, דמלכד מאי דמפורש בהדיא ברמב"ם בהל' סנהדרין דקאי רק לענין מיתה ולא לענין מלקות, דנקט האזהרה לגבי "כל מי שעשה דבר שחייבין עליו מיתה צית דין". עוד יקשה מסבא, דעיקר הוכחת הרמב"ם היא דלא צריך אזהרה מסוימת לצי"ד אחרי שהוא פטור, וזה שפיר שייך גם במלקות, דכבר הוזכרו צבל תוסף, ואם פטור ממלקות פשיטא דאסור להלקותו. וודאי אין כוונתו דהפטור באונס קאי רק על מיתה ולא על מלקות, דא"כ מנא לן דהצי"ד מזהרין ע"ו. ומעתה צריך ליישב דעת הרמב"ם מקושיית הרמב"ן, דאי פטור למה צעי אזהרה לצי"ד שלא לענוש. ועוד קשה למה אזהרה זו קאי רק על מיתה כמבואר ברמב"ם, ואינה נכרכת לגבי מלקות כמו לגבי מיתה.

ואשר היה נראה לומר, דפלוגמת הרמב"ם והרמב"ן בזה תלויה בשיטתם בעיקר דינא דקידוש השם, דכבר נתבאר דבזה פליגי אביי ורבא בסוגיין אי אסתר קרקע עולם היתה או דהפטור מלד הנחת עלמן, ולהרמב"ן דנקט דקידוש השם הוא דין נפרד ואינו שייך לעיקר המצוה שפיר שייכא סבא דקרקע עולם, וממילא הטעם דולנערה לא תעשה דבר כיון דהוא קרקע עולם, ובזה באמת אין צריך אזהרה לצי"ד שלא יענושו אותה.

אבל הרמב"ם לשיטתו הרי פסק כרבא דליכא סבא דקרקע עולם כיון דהקידוש השם תלוי בהמצוה עצמה, והמצוה שייכא גם בקרקע עולם. וממילא קרא דולנערה קאי על עריות בכה"ג דמחויב למסור נפשו, דנחויב להעבירו על דת, ורק פטור בזה מדין אונס, וכמו שהוכיח מינייה הרמב"ם (ה"ד) לעיקר פטור אונס צמי שנאמר זו יהרג ואל יעבור ועבר ולא נהרג. ובזה שפיר צעינן לאזהרה לצי"ד שלא להענישו כלל, שהרי עבר על חיובו ליהרג ולא לעבור, ועכ"פ מלד חיוב זה

הו"א להענישו באיזה דבר, ואף דאינו מחויב מיתה שהרי עביד באונס, מ"מ הרי עבר על חיובו ליהרג בכה"ג. ולזה צעינן קרא דלא תעשה "דבר", דמזה מדויק אזהרה לצי"ד שלא להענישו כלל. ובזה יהא מובן ג"כ מש"כ הרמב"ם שם "ואין מלקין אותו ואז"ל שאין ממיטין אותו", ותמוה למה הזכיר דאין מלקין אותו, דמהכ"ת מלקות בזה, ולעיל (אות א') פירשנו בזה דהוי מלד דינא דקידוש השם, אמנם כבר נתבאר דקידוש השם אינו מצוה צפני עצמה אלא מדיני המצוה, וממילא אם עבר בזה הרי עבר בהמצוה עצמה, ושזב ליכא הו"א לחלקויי. ולהנ"ל מובן היטב, דזה פשיטא דאין כאן חיוב מיתה מלד דהוי אונס וכמו שכתב הרמב"ם "ואז"ל שאין ממיטין אותו", ורק דהו"א שיענישו אותו בעונש אחר מלד שעבר על חיובו, וע"ו כתב הרמב"ם דהוי אזהרה לצי"ד שלא להענישו כלל. ומעתה שפיר לא איירי האי אזהרה לענין מחויב מלקות, דבזה אף דשייך כה"ג שיהא מחויב ליהרג ולא לעבור במקום חילול השם דשעת גזירה וצפרהסיא, אך לא שייכא הו"א להלקותו, דהרי אית ליה פטור אונס על זה, ועונש פחות ממלקות הרי ליכא, וממילא לא שייכא אזהרה לצי"ד שלא להלקותו.

ויעיין ברדב"ז שם (פ"כ מהל' סנהדרין ה"ב) שכתב ע"ו וז"ל, ונראה שאם עברו צ"ד והרגוהו אין עליהם עונש הורג נפש מישראל אלא עונש לאו לבד, כיון שהיה דינו שיהרג ואל יעבור ולא עשה כן, אבל אם היה דינו שיעבור ולא יהרג הרי הוא כשאר ישראל הכשרים, עכ"ל. ולכאורה ס"ל דלפי האמת חשיב מחויב מיתה, ואין האונס פוטרו מחיובו, ורק הוי אזהרת לאו להצי"ד שלא להורגו. אמנם כבר תמה עליו בקו"ש לכתובות (ג, א אות י"א) וז"ל, אבל הוא חידוש גדול לומר כן, ועוד דא"כ היה ראוי שיהא נפסל לעדות כיון דחיוב מיתה איכא רק דאסור להורגו, עכ"ל. אולם לפי הנ"ל אין הפירוש בזה דחשיב מחויב מיתה, וודאי אם יעברו הצי"ד ויהרגוהו יעברו על שפיכות דמים, ורק דהו"א לימן לו עונש אחר על שלא קיים חיובו, ומגזיה"כ דלא תעשה "דבר" שמעינן אזהרה לצי"ד שלא להענישו בכלום.